

Kanerva Kartano

ROHKEUS KOHDATA

Taiteilija vanhustyössä

Taiteen edistämiskeskus
Centret för konstfrämjande
Arts Promotion Centre Finland

ROHKEUS
KOHDATA
TAITEILIJAN VANHUSTYÖSSÄ
Kanerva Kartano

Taiteen edistämiskeskus
Centret för konstfrämjande
Arts Promotion Centre Finland

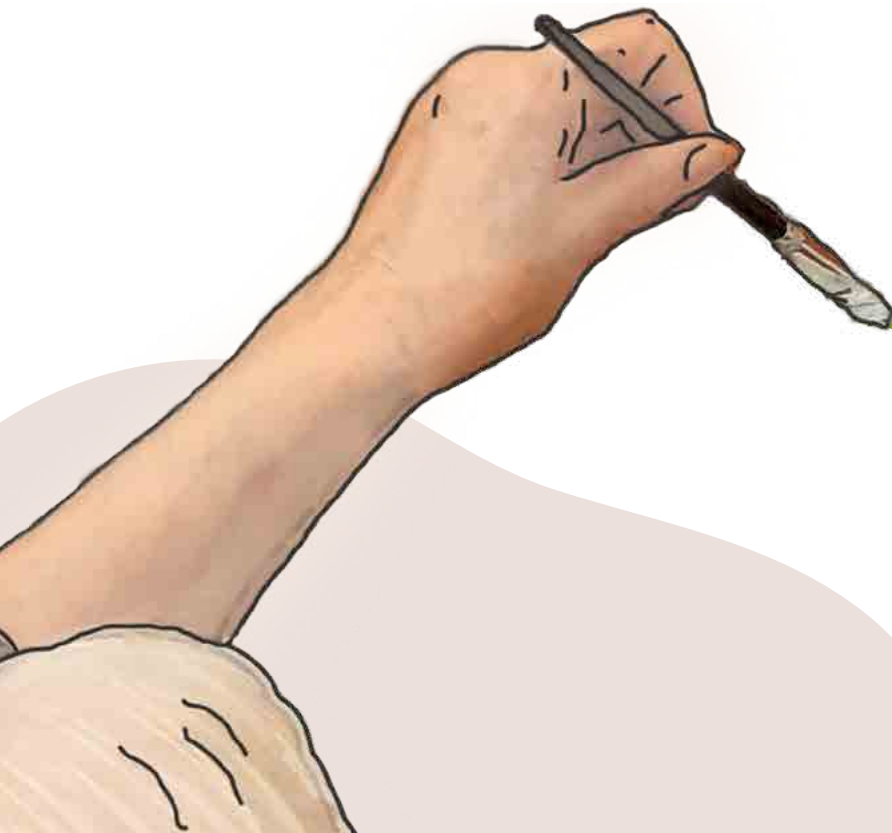
Sisällys

Aluksi.....	4
Taiteilija rohkeasti vanhustyöhön	7
Johtajan rohkeus	8
Yhteisötaiteilijan työympäristö	13
Kanervan tarina	20
Taiteilijan työ lähitoreilla ja asumisen palveluissa	35
Taiteilijan rohkeus vanhustyössä.....	45
Asiakkaan kulttuurihyvinvointi – Kulttuuriläheteellä lähitorille	61
Kulttuurihyvinvoinnin kirjaus – Elämänilo on osa suunnitelmaa.....	75
Taiteen monimuotoisuus ja keskustelua taiteilijoiden kanssa.....	83
Innostaminen soten taide- ja kulttuurityössä	105
Orgaanisuus taiteilijan työtapana	108
Kulttuuri-innostajat ja moniammatillisuus.....	115
Innostaminen ja innostuminen näkyy arjessa	135
Lähteitä ja luettavaa	141

Aluksi

*Niin upeaa mitä teette meidän
vanhempien hyväksi.*

Taiteeseen on sisäänkirjoitettu rohkeus ja rutiinien rikkominen. Taiteilija on vanhustal palveluissa tai missä tahansa organisaatiossa työntekijä, joka edesauttaa muutosta ja sen johtamista. Kun tehdään ja nautitaan taiteesta, työskentelyyn liittyy ilo, huumori, tunteet, ilmaisu, vuorovaikutus, eläytyminen, rohkeus, muutos, rutiinien rikkominen, yksilön tunnistaminen, yhteisöllisyys ja humaani arvoperusta. Muutos tehdäänkin näin iloiten, jopa karnevalistisena elementinä vanhusten kanssa ja ylisukupolvisesti. Tämä voi tuntua aluksi hämmäntävältä ja koenkin, että meillä Soinnussa kulttuurityön muutos ja taiteen mahdollisuuksien tunnistaminen tapahtuu aaltoa.

Olen nähnyt, että sitkeä pitkäjänteinen työme tuottaa nyt tulosta arjessa ja rutiineissa on mukana yhä enemmän asiakkaiden elämäniloon ja kulttuuriin osallistumiseen keskittynyttä työtä. Kuulen usein kommentteja asukkaiden läheisiltä ja vierailijoilta taloissamme, miten upeaa kulttuurityötä teemme ja miten hienoa on, kun taide on läsnä arjessamme. Tämä julkaisu on puheenvuoro keskusteluun, jota sosiaali- ja terveysala (myöhemmin tässä julkaisussa käytän termiä sote) käy taide- ja kulttuurialan kanssa. Taide halutaan osaksi jokaisen elämää ja jokaista elämän vaihetta. Sote- sekä taide- ja kulttuuriala ovat oppineet käymään dialogia. Tätä yhteistyötä on alettu nimittää kulttuurihyvinvoinnin alaksi.

Tämä julkaisu on kirjoitettu erityisesti sosiaali- ja terveysalan päättäjille, hyvinvointialueiden asiantuntijoille ja sotessa toimiville työntekijöille, soten kentälle toimiville ja kentälle haluaville taiteilijoille sekä kelle vaan, joka haluaa kuulla kertomukseni siitä, miten rohkeasti tuodaan taide osaksi organisaatiota ja mitä tämä muutos voi tuoda tulleessaan ja miten sitä on toteutettu. Kerron miten taiteilijan työ ja taide on tuotu Soinnulla osaksi jokaisen asiakkaan arkea ja organisaation toimintaa. Julkaisusta löydät esimerkkejä siitä, miten taiteen avulla tuetaan vanhan ihmisen hyvää elämää sekä ylisukupolvista

että yhteisöllistä toimintaa. Julkaisun viimeistelyvaiheessa olemme Soinnulla hioneet käsitettä, joka yhdistää niin taiteen, kulttuurin, moniammatillisen yhteistyön kuin liikunnan yhdeksi termiksi osana laajaa kulttuurihyvinvointityötämme. Tälle kokonaisuudelle ehdotin termiä Sointuva hyvinvointi. Julkaisu avaa sitä, mitä rohke johtaminen voi organisaatiossa saada aikaan.

TAITEILIJJA
ROHKEASTI
VANHUS-
TYÖHÖN

Johtajan rohkeus

Keskustelemassa toimitusjohtaja Tiina Raiski Sointu Senioripalveluista ja erityisasiantuntija Isto Turpeinen Taiteen edistämiskeskuksesta

Isto: Kuuselakeskukseen tullessani olin vaikuttunut. Tämä Sointu Senioripalvelujen toimipiste on iso kokonaisuus, mutta ilmapiiri vastaanottava. Ovella kysyttiin, että olenko tulossa katsoman paikkaa täältä. Minua alkoi kiinnostaa, mikä on Sointu Senioripalvelut?

Tiina: Kiitos Isto, olemme ilmapiirin eteen tehneetkin paljon työtä. Sointu Senioripalvelut on Tampereen Vanhuspalveluyhdistyksen ja Pirkanmaan Senioripalvelut Oy:n muodostama vastuullinen yhteisö, joka luo mahdollisuuksia hyvään vanhuuteen. Tarjoamme ikäihmisille asumis- ja hyvinvointipalveluita. Yhdistys omistaa palveluyhtiön, kiinteistöt ja vuokraa asunnot ikäihmisille. Me palveluyhtiössä tuotamme ikäihmisille palvelut. Sointu on voittoa tavoittelematon yhteiskunnallinen yritys.

Sointu tuottaa hoito-, hoiva- ja kuntoutuspalveluita sekä päiväkeskustoimintaa toimintakykyä ja kuntoutumista tukevalla tavalla. Soinnun neljässä toimipisteessä Tampereella on koti yli 300 ikäihmisellä. Lisäksi sointulaiset kohtaavat asiakkaita kotihoitossa, ravintolapalveluissa sekä alueellisissa hyvinvointipalveluissa lähitoreilla. Lähitorit tarjoavat hyvinvointia edistäviä lähipalveluja ja toimintaa niissä kaupunginosissa missä toimipisteemme sijaitsevat.

Teemme vahvasti alueellista verkostoyhteistyötä eri toimijoiden ja yritysten kanssa.

Isto: Toiminta on monitasoista ja moniulotteista. Millainen henkilökunta tätä monipuolisuutta kuljettaa?

Tiina: Tämä on hyvä huomio. Soinnun henkilöstö on moniammatillinen ja se on meidän vahvuutemme. Suurimman ammattiryhmän muodostavat lähihoitajat. Lisäksi meillä työskentelee sairaanhoitajia, sosionomeja, fysioterapeutteja, kokki-tarjoilijoita, siistijöitä ja sekä avustavaa henkilökuntaa. Osaamistamme laajentavat taiteen ammattilaiset: meillä on yksi kokoaikainen yhteisötaiteilija ja yksi puolikkaalla työajalla työskentelevä yhteisötaiteilija vakituudessa työsuhteessa. Molemmat taiteen ammattilaiset työskentelevät laajasti eri asiakasryhmiemme kanssa, jopa kotipalvelun asiakkaille on toteutettu taiteilijan kotikäyntejä. Soinnulla on neljä toimipistettä, joissa jokaisessa on yksikön johtaja ja esihenkilöitä. Hygienia- ja kotipalveluissa on sekä ravintolatoiminnassa on oma esihenkilö. Soinnun neljällä lähitorilla matalan kynnyksen ohjausta tarjoavat palveluohjaajan rinnalla fysioterapeutti ja seniorineuvolan sairaanhoitaja. Tämä on monimuotoinen konsepti.

Isto: Millaista on monimuotoisuuden johtaminen?

Tiina: Sanoisin, että monimuotoista ja monipuolista, välillä haastavaakin. Keskeistä on ollut löytää keinot kehittyä siinä mitä teemme sekä parantaa tekemistä toimintaympäristön ja asiakkaiden muuttuvien tarpeiden mukaisesti. Kantavana ajatuksena organisaati-

tiassa on ollut halukkuus jatkuvaan kehittymiseen. Vahva yhteinen tekeminen henkilöstön, johtotiimin, omistajan sekä yhteistyökumppaneidemme kanssa on keskeistä. Meillä on loistava henkilökunta ja vahvistuva näkemys siitä, miten me haluamme arvojen kautta toimia.

Haluamme vahvistaa mahdollisuutta hyvään vanhuuteen tuomalla esiin ikäihmisten oman äänen. Se on kirjattu Soinnun missioon ja asiakaslupaukseen ja se kertoo arvoista, joiden pohjalta Soinnussa toimimme kaikissa kohtaamisissa. Tilaa on henkilöstön omalle äänelle. Se, miten kohtaamme asiakkaat, heijastuu suoraan hyvään henkilöstökokemukseen.

Moniammatillinen henkilöstö on meille selvästi vahvuus. Tarvitaan paljon yhteistä keskustelua, keskinäistä osaamisen tunnistamista ja arvostamista, jotta kaikki osaaminen saadaan yhteen ja tukemaan asiakkaan elämää parhaalla mahdollisella tavalla. Työhön tarvitaan yhdessä sovitut toimintatavat. Ja tärkeää on ilman muuta asiakkaan kohtaaminen niin, että hänen oma äänensä tulee kuulluksi.

Yhtenä esimerkkinä henkilöstön osallistumisesta kehittämiseen voisin mainita koulutusyhteistyön paikallisen oppilaitoksen kanssa. Noin puoli vuotta kestävässä Soinnulle räätälöidyssä koulutuksessa moniammatillinen työntekijäryhmä opiskeli palveluosaamista. Jokainen osallistuja teki omaan työhönsä ja organisaation strategiaan tavoitteisiin liittyvän kehittämistehtävän, joista jokainen paransi jotain asiakaspalvelun kohtaa. Koulutuksia järjestettiin seitsemän vuoden ajan, jolloin lähes jokainen sointulainen osallistui vuorollaan koulutukseen. Tämä oli yksi tapaa elää todeksi organisaation strategiaa yhdessä henkilöstön kanssa.

Soinnun tapa toimia ja johtaa on rakentunut vuosien aikana yhteistyössä ostopalvelujen tilaajan kanssa. Tampereen kaupunki rakensi palveluja elämänkaaren näkökulmasta ja tavoitteena oli tukea ikäihmisten elämää kokonaisvaltaisesti. Samalla se kannusti meitä palveluntuottajia kehittämään toiminnassamme monialaisuutta. Soinnussa suunnaksi valittiin kult-

Tilaa- ja tuottajamalli:

Lähes kaikissa Soinnun palveluissa tilaajana on Pirkanmaan hyvinvointialue, jolla on vuoden 2023 alusta alkaen vastuu ikäihmisten palvelujen järjestämisestä ja ostopalvelujen kilpailuttamisesta. Ennen sote-uudistusta tilaaja oli Tampereen kaupunki.

tuurihyvinvoinnin menetelmien kehittäminen, kun edistetään asiakkaiden kuntoutumista ja aktiivista vanhenemista.

Toki meillä osataan muillakin tavoilla edistää ihmisten toimijuutta ja hyvää elämää, mutta asiakkaiden kulttuurisen hyvinvoinnin edistäminen on meidän erityisyytemme ja voisi jopa sanoa, intohimomme. Olemme kehittyneet vahvaksi osaajaksi ja aktiiviseksi verkostojen kumppaniksi taide- ja kulttuuritoiminnoissa.

Pirkanmaalla on tehty urauurtavaa hanketyötä sote-toimijoiden ja paikallisten kulttuuritoimijoiden voimin ikäihmisten kulttuurihyvinvointipalvelujen kehittämiseksi. Soinnulla on ollut ilo saada olla mukana siinä yhteistyössä lähes alkumetreiltä asti.

Isto: Kohtaaminen ja sen merkityksen näkemisen rohkeus. Miten hyvinvoinnin edistämässä asiakasnäkökulma, oman näköinen elämä, on noussut ja nousee keskeiseksi?

Tiina: Kuten aiemmin jo kerroinkin, on rohkeus ja kohtaamisen merkitys kirjattuna meidän asiakslupauksemme ja strategiaamme. Lupaamme, että hyödynnämme uusia ja rohkeita ideoita. Lupaamme vaalia ainutlaatuisuutta, panostaa yhteistyöhön ja huolehtia siitä, että Soinnussa kaikki – asukkaat, asiakkaat ja työntekijät – saavat äänensä kuuluviin. Rohkeus ja kohtaaminen liittyvät myös siihen, miten toimimme yhteistyöverkostoissa.

Asiakasnäkökulmaa on joskus korostettu myös ikäihmisten palvelujen kilpailutuksissa. Tampere esimerkiksi kehitti innovatiivisia hankintatapoja painottamalla hankinnan tuloksia ja palvelujen laatua, käyttäen tarinallisuutta tulosten ja laadun kuvaamiseen. Palveluntuottaja teki tarjouksen laatuosion tarinan muotoon. Siinä oli kiteytettynä toiminnan sisältö ja laatu, mitä asiakkaat saavat sekä mitä osamista organisaatio pystyy tarjoamaan asiakkaille.

Tarinan avulla toiminnan tavoitteet ja tulokset avautuivat eri alojen ammattilaisille. Tarinassa eri palveluissa seikkaileva asiakas toi asiakkaan näkökulman eläväksi ja ymmärrettäväksi. Sopimuksen toteutumisen arviointiraportitkin kirjoitettiin tarinan muodossa.

Isto: Tämä vaatii kaikilta työntekijöiltä ymmärrystä ja arvopohjan tuntemista?

Tiina: Nimenomaan! Ja juuri sitä pitää johtaa. Tämä on tärkeää, eikä johtaminen ole yhden ihmisen tehtävä. Toimipisteissä johtajat ja lähiesihenkilöt ovat sitoutuneet tähän ajatteluun, arvomaailmaan ja tekemiseen. Arvopohja on meidän yhteinen.

Tämä vaatii arjessa monenlaista kohtaamista, tekemistä ja keskustelua sekä kirjaamista ja viestintää. Ei ainoastaan näiden seinien sisällä vaan lisäksi tarvitaan vahva yhteistyö perheisiin, niihin asukkaidemme läheisiin, joilla on yhteinen pitkä historia asiakkaamme kanssa.

Johtamisessa korostuu ihmisten johtaminen eli vuorovaikutus henkilöstön ja verkostojen kanssa. Ja koko ajan on tärkeää kehittää prosesseja ja reagoida muuttuvaan soten toimintaympäristöön. Johtolankana on löytää sellaisia ratkaisuja ja vaihtoehtoja, että tarjoamamme hoidon ja hoivan väliin pitää mahtua se tärkein eli asiakkaan elämä. Näin mainiosti asian kiteytti aikoinaan ikäihmisten palvelujen tilaajapäällikkö Tampereella.

Isto: Hoidon ja hoivan välinen elämä? Hyvän näkemisen kokonaisvaltaisessa ja omanäköisessä elämässä?

Tiina: Ikäihmisten palveluilla on Suomessa isot tavoitteet ja niiden raamit on kirjattu lainsäädäntöön ja palvelujen laatusuosituksiin. Lakien toimeenpanoa Soinnussa ohjaavat tilaajan laatimat palvelukuvaukset, sopimukset ja tulostavoitteet. Näiden tavoitteiden ja reunaehtojen varaan me rakennamme Soinnun tavan toteuttaa palvelut.

Meidän tapamme tehdä työtä taiteen ja kulttuurin kautta on ihmisten aktiivisen ja oman näköisen elämän vahvistamista. Tavallaan elämme juhlapuheita todeksi, kun asetamme itsellemme isoja tavoitteita ja uskomme, että me oikeasti voimme toteuttaa niitä yhdessä vanhojen ihmisten kanssa.

Esimerkiksi lähitori on konseptina aivan mieletön innovaatio, joka syntyi vanhuspalvelulain tultua voimaan 2013. Vanhuspalvelulain tarkoitus on tukea ikääntyneen väestön hyvinvointia, terveyttä, toimintakykyä ja itsenäistä suoriutumista ja juuri se on lähitorin toiminnan ydin. Eikä me olla näitä yksin tehty. Lähitorikonseptia rakennettiin Sitran tuella ja rahoituksella palvelutorimallin pohjalta ja yhteistyössä Tampereen kaupungin kanssa. Mukana oli työryhmä kaupungilta, me ja TampereMissio. Se oli vahvaa yhteiskehittämistä, kukaan ei pysty yksin tällaista tekemään.

Itselläni on aina ollut vahva halu kehittää ja kehittyä. Aina voi tehdä asioita paremmin, parantaa nykyistä. Innostun uusista asioista ja yritän innostaa ihmiset nä-

kemään asioita uudella tavalla. Teen paljon intuitiolla ja tahdon olla innovatiivinen, jotta me menisimme eteenpäin.

Ajattelen, että alttiina olo on tässä ajassa oikeastaan tapa selviytyä, kun maailma ympärillä muuttuu. Siksi on tärkeää uskaltautua muuttumaan itsekin, tehdä asioita eri tavalla ja vastata ja ihmisten muuttuviin tarpeisiin ja toiveisiin.

Isto: Anteeksi, että lopuksi tulen tähän väliin. Kysyn esimerkkiä ns. tähtihetkestä. Mikä havainto tai hetki nousee mieleen johtajan työstä?

Tiina: Minulle on ollut tähtihetki huomata, miten olemme onnistuneet laajentamaan taide- ja kulttuurimenetelmien käyttöä. Lähdimme pienestä liikkeelle. Matkalla ymmärrys on lisääntynyt ja kun nyt katson mitä me olemme tehneet, niin wau! On tehty paljon ja hyvää.

Oikeastaan tämä on minun ja meidän tähtihetkemme. Me olemme rakentaneet toimintaympäristöä, joka tarjoaa mahdollisuuksia. Yhteistyöverkosto ympärillämme on laajentunut ja osaamista on karttunut valtavasti. Samalla, kun olemme tavoitelleet tämän työn ydintä, olemme kokeneet yhdessä paljon; tämä on se tähtihetki.

Teksti perustuu Tiina Raiskin ja Isto Turpeisen keskusteluihin keväällä 2023 Kuuselakeskuksessa Tampereella.

Sointuva hyvinvointi

Hyvinvointia tuottavat kauniit ja rosoiset aidon elämän asiat: arjen askareet, liikkuminen, kohtaamiset, elämykset taiteen- ja kulttuurin kautta, taiteen tekeminen yhdessä ja yksin sekä erilaiset tiedot ja taidot.

Kulttuurihyvinvointityön viisi kokonaisuutta Soinnulla, joiden sisältöjä toteutetaan ja edistetään arjen asiakastyössä:

1 Työntekijän perehdytys kulttuuriseen asiakastyöhön

- Kulttuurityön teemoihin tutustuminen asiakkaan hyvinvoinnin näkökulmasta
- Laaja käsitys kulttuurista ja taiteen vaikutukset elämänlaatuun sekä hyvinvointiin
- Moniammatillisuus asiakkaan aktiivisen toimijuuden ja omannäköisen elämän tukena

2 Kulttuuri-innostajat asumispalveluissa

- Asiakaskohtamiset arjessa ja niiden laadun merkityksen tunnistaminen
- Kulttuuristen menetelmien käytön rutinoituminen: Elämän puu -juliste, Kulttuuri- ja elämänilosuunnitelma sekä kulttuurinen RAI
- Osallistavan työtavan omaksuminen: kokoonnutaan kulttuurityön merkeissä ja saadaan ammatillista tukea sekä tehdään asioita yhdessä asiakkaiden kanssa kuullen heidän toiveitaan
- Taide- ja kulttuuritoiminnot rikastuttamassa tehtävänkuvia: mahdollisuuksia kehittyä työssä ja tuoda oma monipuolinen osaaminen osaksi työtehtävää

3 Lähitorin kulttuuritoiminta

- Ennakoivan ja hyvinvointia tuottavan lähipalvelun ja toiminnan tuottaminen
- Aktiivinen toimijuus ja toiminnan yhteissuunnittelun mahdollistaminen alueen asukkaille
- Julkisen ja kolmannen sektorin resursseja yhdistävän toimijaverkoston kehittäminen ja ylläpitäminen alueellisesti

4 Yhteisötaide Soinnussa

- Taiteen saavutettavuudesta ja jokaisen oikeudesta taiteeseen huolehtiminen kaikki asiakasryhmät huomioiden
- Toiminnan mahdollistaminen, jossa yhteisötaiteilijat tarjoavat työntekijöille välineitä kulttuuri-innostamiseen
- Taiteen ja kulttuurin kautta vahvistuvan elämänilon tukeminen
- Taiteilijoiden työllistäminen sekä pitkäjänteisen työskentelyn mahdollistaminen sosiaali- ja vanhustyön piirissä

5 Sointuvaa tekemistä

- Yhteisötaiteen ja kulttuurityön menetelmien koonti kaikkien saataville sisältäen luovia ideoita, teemoja, taidetekniikoita ja linkkejä arjen työhön
- Yhteisötaiteen ja kulttuurityön yksittäisten menetelmien, tekniikoiden sekä laajempien kulttuurihyvinvointikokonaisuuksien kuvaus ja dokumentointi
- Tulosten keruu niin, että mitataan asiakasnäkökulman ja asiakkaiden omaäänisyyden toteutumista

Yhteisötaiteilijan työympäristö

Sointu Senioripalvelut palkkasi minut yhteisötaiteilijaksi pysyvään työsuhteeseen 2017. Soinnulla on neljä toimipistettä, joista ensimmäinen, Kuuselakeskus, rakennettiin vuonna 1990 Tampereen Härmälään. Kolme muuta Soinnun toimipistettä ovat Taatalakeskus, Kaukaharjukeskus ja Keinupuistokeskus. Sointu Senioripalvelut nimi otettiin käyttöön yrityksen ja yhdistyksen viestinnässä vuonna 2020. Tässä julkaisussa käytän selkeyden vuoksi nimeä Sointu koko ajan puhuttaessa yrityksestä, myös vuotta 2020 edeltävästä ajasta.

Lähtori - Ennaltaehkäisevä kulttuurikeskus

Soinnun lähitorit ovat matalan kynnyksen kohtaamis- ja harrastuspaikkoja, jotka keräävät yhteen tekemisestä ja seurasta kiinnostuneet tamperelaiset. Lähtoreilla voi lähialueen asukas ja samassa talossa asuva asukas käydä harrastamassa monipuolisesti. Lähtorilla voi käydä kahvilla tai syömässä ja samalla tavata ystäviä. Lähtorilla voi osallistua tapahtumiin esimerkiksi konsertteihin. Ohjelmassa on jatkuvasti tarjolla lähitorityöntekijöiden järjestämiä liikuntaryhmiä, kuvataidekursseja ja musiikkituokioita. Yhteistyökumppaneiden kanssa toteutettu ohjelma-

tarjonta on monipuolista ja edistää yhteisöllisyyttä. Toiveita uusista toimintamuodoista otetaan koko ajan vastaan sekä yksittäin että osallistavissa tapahtumissa yhteissuunnitteluna. Tapahtumista jaamme Soinnulla tietoa kunkin lähitorin kuukausiohjelmassa netissä ja tulostettuina versioina lähitoreilla. Lähitorilla voi hoitaa maksutta omaa terveyttään sekä kysyä neuvoa ja apua. Joihinkin Soinnun lähitorien ohjelmiin voi osallistua etäyhteydellä. Soinnussa lähitoritoimintaa tarjoavat kaikki neljä toimipistettä: Kaukaharjun, Keinupuiston, Kuuselan sekä Taatalan lähitori.

Lähitori on Tampereen kaupungin meidän kumppaneiden kanssa yhdessä kehittämä toimintamalli, jossa on sekä kaupungin omia että sopimuslähitoreja, jollaisia ovat Soinnun lähitorit. 2023 vuoden alusta lähitoritoiminta siirtyi Pirkanmaan hyvinvointialueelle (myöhemmin Pirha). Lähitoreilla teemme ylisukupolvista työtä ja toiminta on tarkoitettu kaiken ikäisille. Pirhassa lähitoritoiminta kuuluu ennaltaehkäiseviin palveluihin.

Lähitoritoiminta on alueilla tapahtuvaa toimintaa asukkaiden hyvinvoinnin ja kotona asumisen tukemiseksi. Keskeisenä ajatuksena on houkutellessa

Yhteisötaide

- Taiteen menetelmät hoitotyön tukena
- Taide itsenäisenä ilmaisumuotona
- Taiteen kuntouttavat vaikutukset
- Taide mukana työelämän kehittämisessä

toimintaan mukaan alueen asukkaita, joilla ei vielä ole palveluntarvetta, tarjota heille tekemisen ja harrastamisen paikka. Samalla voidaan vahvistaa osallisuutta ja yhteenkuuluvuuden tunnetta, sekä tehdä paikkaa tutuksi alueen asukkaille yhteisen toiminnan kautta. Yhteisöllisyyden vahvistaminen on siten alusta lähtien kuulunut lähitoritoiminnan tavoitteisiin (Hynynen 2015, Teittinen ja Jolanki 2017). Lähitorit ovat alueellisia kohtaamispaikkoja. Toiminnan keskiössä on tällöin ohjaus ja neuvonta, tapahtumat, vapaaehtoistoiminta sekä monipuolinen ryhmä-

Tämä julkaisu on paljastuksia kauneudesta ja hyvydestä – sote-sektorin toimijasta, joka on sitoutunut toimimaan rohkeasti ja sosiokulttuurisesti innostavasti, muokaten maaperää kulttuurihyvinvoinnille, taiteen ja kulttuurin voimaannuttavien mahdollisuuksien ja elämysten äärellä.

Taide ja kulttuuritoiminnan kehittäminen 2023

Taide- ja kulttuuri kuuluvat jokaiselle! Kulttuuri on osa talojemme arkea – tärkeää on tekeminen, ei lopputulos. Olemme sitä mieltä, että kaikissa meissä on luovuutta, niin asiakkaita kuin henkilökunnassa.

Ote Soinnun henkilökunnan perehdytysmateriaalista

toiminta. Kullakin lähitorilla on omat piirteensä ja painoituksensa, toiminnan kehittyessä näin alueen tarpeiden mukaan. Lähitorit hyödyntävät paikallisia verkostoja sekä asukkaiden ja muiden toimijoiden osaamista toiminnan ideoimisessa, järjestämisessä ja ylläpitämisessä. Kuka tahansa alueen asukas ja toimija voi ideoida ja luoda toimintaa lähitorille.

Laadukkaiden taide- ja kulttuuritapahtumien lisäksi lähitoreilla on järjestetty kooltaan mittavia tapahtumia yhteistyökumppaneiden kanssa. Lähitoreilla käy päivittäin kymmenistä satoihin asiakasta. Yksittäisessä tapahtumassa voi kävijöitä olla parhaimmillaan 30–90 henkilöä. Toivo-yhteisömusikaalin esityksessä Kuuselakeskuksessa vuonna 2018 oli yli 320 osallistujaa. Hervannassa Keinupuistossa yhteistyökumppaneiden kanssa järjestetyssä piha-tapahtumassa on ollut parhaimmillaan jopa 1000 kävijää.

Oma koti ja yhteisöllistä elämää

Ikäihminen muuttaa Soinnulle asumaan tilanteessa, jossa toimintakyky on alentunut. Tällöin syntyy tarve saada hoivaa, joka kartoitetaan yksilöllisesti. Palvelupaketti määritellään yhdessä ja osa palveluista on kohdistettu asiakkaille, jotka tarvitsevat ympärivuorokautista hoivaa. Omaan asuntoonsa jokainen taloon muuttava uusi asukas tuo haluamansa omat tutut huonekalut ja esineet. Apu Soinnun taloissa asuessa on lähellä. Asukkaita tuetaan omien elämäntapojen jatkamiseen uudessa ympäristössä. Tällöin kunnioitetaan toivetta niin muiden tapaamiseen ja harrastamiseen kuin rauhaan ja yksinoloon. Soinnun taloissa on muutamia yksityisasuntoja. Lisäksi olemme Pirhan kumppani asumispalveluiden järjestäjänä. (Soinnun kotisivut 2023)

Asiakkaiden kuuleminen ja kulttuurityön fasilitointi

Asiakkaamme ovat lähitoreilla ja asumispalveluissa eläkeläisiä, ikäihmisiä, lapsia, nuoria, perheitä, työikäisiä, läheisiä, työntekijöitä perheineen, lähialueen asukkaita ja yhteistyökumppaneita. Jokaisella on oma

ääni ja toive, mitä haluaa tulla kokemaan. Erilaisilla mittareilla (kuten Roidu ja sen kautta saatava NPS-luku sekä kävijämäärätilastot) ja palautteiden avulla seuraamme onnistumistamme arjen kohtaamisissa ja kehitämme työtapoja. Järjestämme yhteissuunniteltuja tapahtumia, joissa kuullaan asiakkaiden toiveita. Asukas- ja läheisten illoissa pääsevät talojen asukkaat, läheiset ja henkilökunta jakamaan ajatuksiaan yhteisestä arjesta.

Arkkitehtuuri ja tilat tukevat monipuolista taide- ja kulttuurityötä

Yhteisten tilojen käytettävyydellä ja sillä minkälaista ilmapiiriä ne arkkitehtuuriltaan henkivät on merkitystä asiakkaille ja työntekijöille. Se miten ja mitä taidetoimintaa voidaan toteuttaa, riippuu tilojen luonteesta ja siitä, miten niiden käyttöä kehitämme. Kuuselakeskuksen vanhemman rakennusosan arkkitehtuuri on tärkeä osa visuaalista kulttuurihistoriaa Soinnulla ja Tampereella. Yhdeksänkymmentäluvulla rakennetun rakennuksen sisätilan keskusaukion ja kerrosten parvien yllä on lasikatto. Isot ja näyttävät tilat houkuttelevat liikkumaan talon sisällä, mikä pitää asukkaiden toimintakykyä yllä. Tilojen monipuolisuuden ansiosta Kuuselassa on voitu järjestää taide- ja kulttuuritoimintaa isoina sisätapahtumina. Arkkitehtuuri kuvastaa osaltaan organisaation kulttuurikäsitystä ja tarjoaa taidemyönteisen rohkean kehittämisen ilmapiirin. Kuuselan ravintola on moni-

toimikeskus, jossa syövät lounasta, niin lähialueen asukkaat kuin talossa asuvat. Ravintolassa on estradi, jolla yhteisötapahtumat, monialainen yhteisötaide ja lähitorin esiintyjät esittäytyvät. Kuuselakeskuksessa on yhteensä 156 asukaspaikkaa (talojen asukaspaikkatilastot ovat toukokuulta 2023).

Kaukaharjukeskuksessa on 76 asukaspaikkaa. Tämä on yllättävän paljon siihen nähden, miten kompaktit yhteiset tilat ovat kooltaan. Nyt kun keskuksessa on erityisen innostunut yhteisöllinen ilmapiiri, tuntuu, että suhteellisen pienissä tiloissa tapaa koko ajan iloisia kasvoja ja kuulee innostuneesti kerrottuja juttuja. Läheisyys parhaimmillaan tiivistää yhteisöllisyyttä. Ilo kertautuu, kun olemme tiiviisti yhdessä. Toki lisätiloille palveluiden kehityksessä on tarvetta. Ensimmäiset tuntityöni Soinnulla

aloitin 28 asukaspaikkaisessa Keinupuistokeskuksessa. Tähän keskukseseen liittyinkin aivan erityisiä muistoja. Keinupuistokeskuksen rakennus kaareutuu suojaisan sisäpihan ympärille. Keskuksessa on vahva hervantalainen *me-henki*. Taatalakeskus, jossa on 42 asukaspaikkaa, on lähitoreineen lämminhenkinen yhteisö Koivistonkylän kaupunginosassa. Kaikissa Soinnun keskuksissa olen kokenut, että meillä on kotoiset puitteet siitä huolimatta, että aika ja sen vaatimukset teettävät uudistustarpeita. Iloitsenkin kaikesta uudesta mitä keskuksiin on tuotu laitteina, korjauksina, valoina ja sisustuksina. Kun kuuntelen meillä vierailevia kävijöitä, juuri näistä edellä mainitsemistani asioista keskuksia kiitellään ja iloitaan, että ikäihmisille tarjotaan näin hienot tilat kodeiksi ja lähitoreille toimintapaikoiksi.

Kuuselakeskuksessa toimiva Tampereen kaupungin päiväkoti on tärkeä yhteistyökumppani lähitoryössämme. Lapset ja heidän hoitajansa osallistuvat ohjelmaan yhä spontaanimmmin. Usein, kun pidän lähitorilla musiikkiryhmää, päiväkodin väki on mukana toiminnassa. He saattavat tanssia päiväkodin puolella lapsi hoitajan sylissä tai soittavat rytmisoittimia. Spontaanius syntyy hyvästä fiiliksestä, joka meillä päiväkodin matalan aidan molemmin puolin on. Musisoimme iloisesti ja rennosti. Kutsumme lapsia ja hoitajia mukaan: ”Tulkaa milloin vain huomaatte meillä kivaa toimintaa, vaikka musiikkihetkiä. Voi tulla ihan ilmoittamatta.” Tilajärjestely, jossa lähitori on samassa tilassa päiväkodin kanssa, tekee ylisukupolisesta yhteisöllisyydestä luontevan osan arkea.

Soinnun lähitorien
kulttuuriryhmien ja
tapahtumien kävijät 2022:

**14 229 käyntiä
yhteensä neljällä
lähitorilla**

**Soinnun
kulttuurihyvinvoinnin
rihmasto**

Hallinto

Lähialueen
asukkaat

Esihenkilöt

Taiteilijat

Asiakkaat

Soinnun
tiimit

Hyvinvointialue

Opiskelijat

Kaupunki

Vapaaehtoiset

Yliopistot ja
oppilaitokset

Valtakunnalliset
toimijat

Järjestöt

Yksittäiset
kansalaiset

ROHKEA ORGANISAATIO

Herkkyyden kohdata - Kuvat ja runomuotoinen teksti osana tarinaa

Julkaisun **kuvat** ovat muokattuja dokumenttivalokuvia Soinnun yhteisötaiteen tekemisestä ja kulttuurisuudesta yhteisötaiteilijan työni ajalta. Kuvissa olen tavoitellut herkkyyttä, haurautta, orgaanisuutta ja iloa, joita on työssäni asiakkaiden kanssa ja työyhteisössä Soinnulla. Kuvissa ja **case-esimerkeissä** olen häivyttänyt henkilöitä, muuntaen tarinoita ja vaihtanut nimet.

Julkaisussa on **runolaatikoita**, jotka syntyivät tajunnanvirtatekstinä. Tällaista tekstityyppiä olen kirjoittanut jo kuvataideopiskeluaikoina osana taide-teoksiani.

Ilo, rohkeus, elämänilosuunnitelma, kohtaaminen, ikimetsä, ikivanha, hauras, läpikuultava, ihana, orgaanisuus, rihmasto, yhteys, moninaisuus, säteisyys, sädehdintä, dialogi ja moniäänisyys

Sointu
strategia

MUSIIKKI, KUVATAIDE, SANATAIDE,
TEATTERI, KÄSITYÖTAIDE, SIRKUS

Yhteisötaidetta tehdään yhdessä.

*Olemme metsänpeitossa, teemme työtä
asiakkaiden iloisen elämän eteen.
Huhuilemme metsästä, saamme olla rauhassa.*

*Tehdä työtämme iloisesti metsänpeitossa,
katosimme näkyvistä. Kukaan ei löytänyt meitä,
halusimmeko itsekään enää löytyä.*

Tule meidän kanssamme metsänpeittoon.

Esteettinen näkökulma:

Yhteisötaidetta voidaan tehdä relationaalisen estetiikan pohjalta, yhteisön ristiriitoja paljastavan antagonistisen tai dialogisen estetiikan pohjalta.

Westerlund 2017, Anne Koski 2020

Kanervan tarina

Kahdeksanvuotiaana pääsin juuri perustettuun Tampereen kaupungin lasten ja nuorten kuvataidekouluun tekemään taidetta taiteilijoiden ohjauksessa. Kuvataidekoulussa oppiminen mallinsi sitä, miten taiteilijat voivat välittää osaamistaan eteenpäin. He opettivat miten taiteen avulla voi tutkia ja oppia katsomaan arkista maailmaa eri näkökulmista. Opettajat puhuivat meille kuin pienille taiteilijoille. Meille ei puhuttu opettavaisesti niin kuin siihen aikaan oli lapsille tapana puhua.

Kuvataidekoulussa ihailtiin jokaisen omia taiteellisia ilmaisun piirteitä. Tätä kokemusta olen mallintanut osaltani työssäni ikäihmisten ja kaiken ikäisten kanssa. Tunsin, että olin taiteilijaopettajien ohjauksessa osa vuosisataista *mestarioppipoikatradiitiota*. Lapsena kävin baletissa ja jazz-baletissa, soitin pianoa, lauloin kuorossa, välillä olin bändikoulussa ja bändeissä. Aikuisiän kynnyksellä johdin lapsikuoroa, kävin kuoronjohdotokursseilla sekä lauloin ja tanssin sambaa. Tämä kaikki kokemani taiteen ja kulttuurin kirjo sekä yhteisöllisyys muokkasivat näkemystäni taiteesta. Lapsuuteeni kuului oman maailmankuvan kehittäminen.

Yhteiskunnallisesti suuntautunut perhe ja vanhempieni keskinäiset keskustelut vaikuttivat asiaan, kun pohdiskelin paljon itsekseni asioita, kuten ihmisten toiminnan eettisyyttä. Yhtä aikaa, kun nautin pohdiskelusta, oli hiljaisuus tärkeää. Muistan lapsena hiljaisen kuvataidekoulun luokan, jossa kaikki maalasimme keskittyneesti öljyväreillä omaa maalaustamme.

Nuorena, kun mietin tulevaisuuden työtäni, ajattelin, että haluan tehdä kaikkea mitä olin jo harrastanut, tehdä kuvataidetta, tanssia, soittaa ja laulaa. Nämä olivat silloin minun ilmaisuani omalla äänelläni. Tämä kaikki on oikeastaan toteutunut yhteisötaiteilijan työssäni asiakkaiden ja työntekijöiden kanssa yhdessä taidetta tehden. Tämän lisäksi olen yhteisötaiteilijan uran kautta saanut tutustua taidelajeihin, kuten klovneria, joista en olisi ikinä osannut edes haaveilla. Mutta aivan erityisen paljon olen saanut kohdata erilaisia ihmisiä, eri ikäisiä, eri ammattiteissa ja eri kansallisuuksista.

Opiskelin kuvataiteilijaksi, Tampereen ammattikorkeakoulun Taiteen ja viestinnän osastolla, TTVO:lla, valmistuin 2004. Opintoihimme kuului

pääaineen kuvataiteen keskeisten sisältöjen ohella muun muassa media-alan perusopintoja sekä audio-visuaaliselta että vuorovaikutteisen viestinnän aloilta. TTVO tarjosi paljon projektimuotoisia valinnaisia kursseja, joissa taiteen ja kulttuurin moniammatillinen tiimityö tuli tutuksi. Nykyisessä työssäni tunnistan samankaltaista tiimityöskentelyä kuin tuolloin TTVO:lla opiskellessamme. Kuvataiteen aineopinnoissani keskityin nykytaiteeseen ja sen ilmaisuun, ja sukelsin siinä syvälle, kuten taideopinnoissa parhaimmillaan kuuluukin. Tiesin ja tunsin itseni, että minun on elettävä elämää, jossa taide on läsnä. Taide oli lupa olla oma itseni. Lupa elää maailmassa, jossa taide on. Kuvataide oli aivan erityisesti mielen ja laulu kehon voimaannuttava ilmaisun väline. Tajusin, että kuvataide on itsessään kuin katharsis. Myöhemmin laulua opiskellessani koin laulun hyvin kehollisena. Taiteen vaikutukset ja itseisarvoinen kokeminen ovat erittäin henkilökohtainen kokemus, jonka pohjalta teen taidetyötä.

Kuvataiteen opintojen tutkintovaiheessa ohjaava opettajani Kirsi Peltomäki (toimii nykyään taidehistorian apulaisprofessorina Oregonin yliopistossa) kaivoi meidän jokaisen taideopiskelijan oman äänen, todellisen oman ilmaisun, esiin taiteilijoina. Hän osoitti pienin elein tai hiljaa läsnäolollaan, miten kuunnella ja tunnistaa omaa tekemistä, itselle merkityksellisimpiä asioita taiteessa. Hän ei hyväksynyt mitään yritystä mennä kiertotietä. Tämä on merkitsevää kaikkien alojen taideopetuksessa. On löydettävä oma ilmaisu. Ja siitä voi löytää hyvin yllättäviäkin sävyjä, kun lähtee kuuntelemaan itseään, mitä todella kokee ja haluaa ilmaista. Meille

annetaan valmiita malleja, kuinka ajatella ja toimia. Tämä on vaimennettava hetkeksi, jotta oma ääni kuuluu. Taitava opettaja saattaa opiskelijan tähän kokemukseen.

Kuvataiteilijana kohti yhteisötaiteilijuutta

Kuvataiteilijan opinnäytetyöni tutkintonäyttelyn nimi oli "Pellit auki." Nimi kuvasi lähes holtitonta ja autistista suhdetta taiteelliseen ilmaisuuni, kun maalasin öljyväreillä pelleille, väänsin peltejä. Tein niistä Mältninrannan Studion (Tampereen Taiteilijaseuran näyttelytila) korkuisen, puolet sen pinta-alasta peittävän ja noin seinän levyisen installaation. Maalausjälkeni pelleille oli lempeän ekspressiivinen. Minua kutkutti tuolloin sanojen yhteys: *pelleille – pellille*. Käsittelin huumoria osana taiteellista prosessiani, jo tuolloin. Nykyään teen klovnimuotokuvia digitaalisina piirroksina ja tästä maalausprosessista animoituja versioita. Silmät, katse, kasvojen lihakset ja uurteet kertovat ihmisestä. Punainen nenä on tapa katsoa itseä ja ihmisyyttä lempeästi huumorin kautta. Muotokuva on ollut historiallisesti taiteessa kovin korkeakulttuurinen ilmiö. Klovnimuotokuvien teossarja on kulkenut vuosia mukana yhtenä teemanä, jota haluan tutkia taiteessani yksilönä ja yhteisön kanssa taidetta tehdessäni.

Monitaiteellista ja sote-alaan perehdyttävää täydennyskoulutusta

Olen laajentanut osaamistani erilaisilla kursseilla ja täydennyskoulutuksissa vuosien varrella. Näistä osaan on sisältynyt vanhustyön pedagogisia teemoja. Muuan muassa aikuiskasvatustieteen perusteita opiskellessani tutkin flow-teoriaa. Sen, kuinka flow

syntyy, kun on innostava tehtävä ja sopiva haaste ei liian iso eikä liian pieni. Gerontologian perusteiden sisältöihin tutustuminen tuki ajatustani kokonaisvaltaisesta ihmiskäsityksestä. Laulun opiskelu ja D-tutkinnon suorittaminen, opettajani Marjaterä Rajamäen johdolla, syvensivät havaintoani taiteilajien keskinäisestä synkroniasta. Äänen kehittyessä lauluopiskelun myötä kuljin polun, jossa opin ilmaisemaan itseäni yhä paremmin omalla äänelläni ja luomaan yhteistä sointia muiden laulajien kanssa.

Minulle läheiseen aiheeseen komediaan ja huumoriin paneuduin lisää Stand Up -kursilla. Taiteen moniosaaja ja koomikko Mona Ratalahti johdatti meidät kurssilaiset lempeästi ja seikkaperäisesti Stand Up:in saloihin ja sen ilmaisun rytmiin. Jälleen kerran tunnistin taiteiden liiton toisiinsa nähden; kuinka esittävien taiteiden niin Stand Up:in kuin laulusiiteiden ja näyttämöllisten sovitusten perustana on rytmin taju kerronnassa. Yhtenä sähköisenä kurssijalokivenä tutkijapedagogi Eeva Siljanmäen vetämä *Hyvinvointia lauluimprovisaatiosta -kurssi*, antoi yhä lisää välineitä. Kurssi tuki kokemustani taiteen ja musiikin sävyistä:

ei tietämisen ymmärryksestä hetkessä ja heittäytymisestä.

Kirjallisuus on ala, johon olen päässyt tutustumaan, kuvittaen ja tahtaen romaaniin kansia sekä tekemään lastenkirjoja yhdessä puolisoni, kustantaja-kirjailija, Jarmo Teinilän kanssa. Kuvitustyöhöni olen saanut inspiraatiota yhteisötaiteilijan työstäni. Lastenkirjamme ovat viehättäneet asiakkaitamme. Eräs asiakas halusi lukea nämä kirjamme Kuuselan päiväkodin lapsiryhmälle.

Sointu osaltaan huolehtii siitä, että työntekijöillä on mahdollisuus osallistua täydennyskoulutukseen työssään. Yksi täydennyskoulutuksista, jonka olen käynyt, on ollut Soinnun palveluosaamisen koulutus työntekijöille, joka vahvisti kokemusta siitä, että tiimeissä osaamme kohdata asiakkaan ja toimimme eettisten periaatteiden mukaisesti. Tässä koulutuksessa olen toiminut yhtenä kouluttajista kulttuuri- ja taidetyön asiantuntijana, ohjaten muun muassa taidetyöpajaa ja käyden keskustelua koulutukseen osallistuvien työntekijöiden kanssa kulttuurityöme sisällöistä.

Malli monitaiteiseen työskentelyyn

Valmistuttuani työskentelin freelancer-taiteilijana pitäen näyttelyitä sekä toimin kuvataideopettajana Sastamalan Opistossa. Tärkeä projekti, joka pohjusti tulevaa yhteisötaiteilijan työtäni, oli Sastamalan Opiston, suunnitteluopettaja Kaarina Karjulan johdolla toteutettu, yhteisötaideproduktio Valpuri Kyni-rockkooppera. Toteutimme taiteilija- ja opettajatiimillä nuorten kanssa tämän rock-musikaalin, joka oli tarina kiusatusta noidasta Valpuri Kynistä. Kyni oli tunnettu ja noituudesta tuomittu henkilö 1600-luvulla Sastamalan alueella. Freelancer-taiteilijaurani aikana pidin taidekursseja harrastajille ja ammattilaisille osana Tampereen Taiteilijaseuran kurssitoimintaa. Kuvataiteilijana osallistuin aktiivisesti keskusteluun taiteilijoiden palkkauksesta ja muun muassa Art 360 astetta-projektin taiteilijatyöryhmään, jossa pohdimme taiteilijoiden työllistymistä. Olen työllistynyt valmistumisen jälkeen kokoaikaisesti, ensin sain apurahoja. Sittemmin työllistyin opetustyöllä, taidemyynnillä ja erilaisissa projekteissa. 2013 vuodesta alkaen aloin pitää kuvataide- ja musiikkiryhmiä Sointu Senioripalveluilla.

Yhteisötaiteilijan työn alkutaival Soinnulla

Aloittaessani taideohjaustyön Soinnulla tuntityönä, asiakkaat olivat kognitiivisilta kyvyiltään haurastuneita eivätkä useinkaan kokeneet taidetta tutuksi välineeksi. Sekä minä että minut palkannut lähitrikoordinaattori ja valveutuneet työntekijät tunnistivat kuitenkin asiakkaiden tarpeen osallistua monipuoliseen toimintaan ja tulla kohdatuksi. Näiden tarpeiden tunnistamisen pohjalta pidin kuvataideryhmiä. Hyvin pian esitettiin toive erilaisista askarteluista ja kädentaitotehtävistä, joita myytäisiin materiaalimaksujen keräämistä varten. Toistamiseen perustava tekeminen oli osalle asiakkaista mielekästä. Osa vieroksui askartelua hieman lapsellisena ”päiväkotipuhana”. Ajattelin, että voisin kyllä taiteilijana antaa paljon enemmän. Olinhan kuvataiteilija, jolla

oli freelancer-taiteilijanura Tampereella ja Pirkanmaalla sekä olin tehnyt vuosia kuvataideopettajan tuntityötä kuvataiteen perusopetuksessa Sastamalan Opistossa. Jatkoin sitkeästi kuvataidemenetelmien käyttöä senioreiden kanssa.

Teimme asiakkaiden kanssa ekspressiivisiä eläinhahmoja ja tonttuja betonista. Maalasimme paljon ja aloimme tehdä yhteisiä yhteisömaalauksia yhdessä sovituista ja toivotuista aiheista. Järjestimme omasta taiteestamme näyttelyitä ja juhlimme avajaisia lähitorien tiloissa. Alueiden omat lehdet tekivät toiminnastamme juttuja. Osa tuolloin tehdyistä betoni- ja paperimassatontuista on tänä päivänä Kuuselan ravintolan Satumetsässä, ja ne ovat päiväkodin lasten leikeissä mukana. Teimme asiakkaiden kanssa monotyyppiagrafiikkaa, tutustuimme taidehistoriaan ja museonäyttelyihin ja paljon muuta. Hyvin pian innostunut hoitaja alkoi saattaa ryhmiini asukkaita. Heidän kanssaan teimme muun muassa paperimassakuviota ja bussipysäkkimaalauksen sekä siihen liittyvän installaation, penkkeineen ja tien viittoineen kaikkien ryhmäkodin asukkaiden iloksi. Myöhemmin sama hoitaja opiskeli yhteisöohjaajaksi ja nykyään hän on moniammatillisessa tiimissä yksi työtovereistani.

Julkaisua kirjoittaessani, palasin kuviin viidestä vuodesta kokoaikaisena yhteisötaiteilijana Soinnulla ja vähän kauemmaksikin siihen, kun vuonna 2013 tulin ensimmäisen kerran senioritaloon pitämään kuvataideryhmiä. Poimin julkaisuun kuvia, joita muokkasin piirtämällä päälle ja lisäämällä kuultavia värikerroksia tietokoneen muokkausohjelmassa. Muokattuina kuvista tuli symbolisempia ja samalla yleismaailmallisempia. Vanhaan kuvaan keskittyessä tulvii muistoja. Muistan uudestaan tunteet ja hetket, joissa kuvat on otettu. Sumennan valokuvan taustaa ja nostan aihetta esiin. Mietin, että maailman ääri-viivat sumenevat muistisairaalla juuri näin, kuten sumentamani tausta. Hän on olemassa. Mutta se mitä ympärillä on, muuttuu sumeaksi, aivot eivät käsitä eivätkä tulkitse enää ympäristöä.

Toivo-yhteisömusikaali – Yhteisötaiteellista prosessia mallintamassa

Toivo-yhteisömusikaalin myötä tehtäväni laajenivat Soinnulla kokoaikaseksi yhteisötaiteilijan työksi. Musikaalin ensimmäinen luonnosidea kirkastui mökillä Pohjois-Karjalassa keväällä 2016. Ymmärsin siellä hiljaisuudessa, lumen ja auringon paisteen keskellä, että meidänhän pitää tehdä musikaali, voisin ehdottaa sellaista Soinnulla. Sastamalan Opiston *Valpuri Kyni* -rockmusikaalin kautta minulla oli jo kokemusta yhteisöllisen musikaaliprojektin läpiviemisestä yhtenä taiteilijatiimin jäsenenä. Toisaalta olin miettinyt, mikä olisi se, millä yhdistämme eri taidealat ja osallistamme asiakkaamme niin, että tekeminen ei jäisi irralliseksi vaan yhdistyisi suuremmaksi kokonaisuudeksi. Taiteen tekemisemme yhdessä tulisi näkyväksi.

Ajatus otettiin Soinnun johdossa innokkaasti vastaan ja pääsimme kehittämään ideaa itse tehdystä yhteisömusikaalista. Yhteisömusikaalin suunnittelussa oli muutama suuntaviiva, joita Soinnulla noudatimme. *Osallistimme* asiakkaamme toivomaan musikaalin sisältöjä, mutta ennen kaikkea toivomaan laajemmin, mitä he halusivat, kertomaan unelmiaan ääneen. Tuohon aikaan ei ollut kovin tavallista, että olisi oletettu ikäihmisillä olevan toiveita tulevaisuuden suhteen, ainakaan kovin rohkeita ja unelmoivia. Keräsimme toiveita valtavan määrän, satoja yhteensä. Keräsimme näitä unelmia lopulta niin asiakkailta, läheisiltä, työntekijöiltä kuin yhteistyökumppaneilta.

Kahden vuoden ajan teimme hiljalleen taideryhmissä teoksia, joista syntyi lavasteita. Keräsimme toivottuja lauluja. Keräsimme tarinoita ja runoja. Välillä pidimme lähialueen toimijoille ja asiakkaille yhteisiä tilaisuuksia keräten musikaaliin ideoita. Eräs asukas paljastui harrastajasäveltäjäksi. Hänen nuoteistaan löytyi laulu musikaaliin. Ammatikseen teatteria tehnyt herra oli muille elävä esimerkki heittäytymistaidosta, kun aloimme harjoitella varsinaista esitystä. 2018 keväällä tiivistimme tahtia ja mukaan

tuli näyttelijäohjaaja Marja Skaffari ohjaamaan musikaalin sekä yhteisömuusikko Sanette Sevón musisoimaan ja tekemään kanssamme esitystä lavalle. Talojemme moniammatilliset tiimit harjoittelivat musikaaliin yhteisen tanssinumeron, johon innokkaat esihenkilöt Soinnun johtoa myöten osallistuivat.

Lopulta Toivo-yhteisömusikaalin projekti huipentui esitykseksi Kuuselakeskuksen ravintolassa. Salissa ja parvilla oli yli 320 osallistujaa. Kaikki olivat osa musikaalia, kaikki lauloivat ja huiskuttivat mukana. Paikalla oli asiakkaita ja työntekijöitä kaikista silloisesta Soinnun kolmesta talosta. Talojen lähitrikoordinaattorit ja sosiaalihojajaajat olivat huolehtineet, että kaikille oli tilattu kyyti oikeaan aikaan musikaaliesitykseen. Validian päivätoimintaryhmä Hervannasta oli estradilla ja heillä oli oma numeronsa. Lapset juoksivat liehuvien kankaiden ali, jotka olivat esityksessä meri. Anne Koski (nykyään toimii Tampereen Yliopiston apurahatutkijana, post doc - tutkimus) kirjoitti osana opinnäytetyötään jutun musikaalista Taidetutka-lehteen (2018).

Toivo-yhteisömusikaalin osaset, kuten toiveet, laulut ja tarpeisto löytyivät ja syntyivät arjen pienissä tuokioissa. Hetket, joissa pysähdytään kohtaamaan asiakkaita ovat lopulta arkisen pitkäjänteisen toimintamme ydin vanhustyössä. Kohtaaminen on kuin haiku-runo, siinä on hetkellisen tapahtuman kauneus ja sisin olemus tiivistettynä. Toivo-yhteisömusikaali muotoiltiin koko ajan silloiset kolme Soinnun taloa huomioiden. Minulle syntyi tuolloin äitimäinen vastuuntunto jokaisen Soinnun talon taidetoimintaa kohtaan. Tämä sisäinen huolehtijani reagoi nykyiseen neljään Soinnun taloon. Kyse ei ole pelkästään työstä ja työtehtävistä. Kyse on ”taideäitiydestä”, joka syntyy sitoutumisesta talojen taide- ja kulttuurityöhön. Kokoaikaisen työni alkaessa Soinnulla vuonna 2017, mietimme yhdessä talojen johtajien kanssa, miten työni yhteisötaiteilijana organisaatiossa muotoillaan. Tuossa muotoilussa kantavana teemana oli taiteen ja kulttuurin mahdollistaminen asiakastyössä. Nyt kun katson vanhaa muotoilua se kuvaa yhä erittäin hyvin työni ydintä.

Alkuperäinen kuva: Anne Koski

Taiteilijan työ lähitoreille ja asumispalveluihin

Toivo-yhteisömusikaalin toteutukseen osallistuivat niin asumispalveluiden kuin lähitorien asiakkaat ja joukko yhteistyökumppaneita. Nykyään teen työtä lähitoreilla, jotka tarjoavat lähialueen asukkaille paikan olla yhdessä, liikkua, tuntea, saada tietoa ja levähtää hetken. Tiimimme luo edellytykset taiteen kokemiselle ja tekemiselle lähitoreilla. Olen vuosia ollut mukana kehittämässä asumisen palveluissa asukkaiden kanssa käytettäviä taidemenetelmiä ja pienten arjen kulttuuritekojen esiintuomista. Moniammatillisten tiimien työntekijät ja omaohjaajat kohtaavat asukkaat arjessa ja luovat kodin ja yhteisön heidän kanssaan. Yhdessä tarjoamme asiakkaillemme hyvät toiminnan puitteet.

Samaan aikaan, kun aloin tehdä työtä soten kentällä kehitettiin Pirkanmaalla pohjaa alueellisen

Sointu
strategia

Yhteisötaiteilija mahdollistajana

- Suunnittelee, toteuttaa ja kehittää taide- ja kulttuuritoimintaa yhdessä asiakkaiden ja henkilökunnan kanssa
- Tukee taiteilijoita ja kulttuuritoimijoita taloissa
- Toimii kulttuuriverkostoissa
- Takaa toiminnan laatua

kulttuurihyvinvoinnin rihmaston luomiseksi. Arttu Haapalainen läänintaiteilijana (Taike), alkoi luoda sote-, taide- ja kulttuuri-toimijoiden kanssa uutta kulttuurihyvinvoinnin mallia. Tuolloin taide alkoi olla vakavasti otettava asia hoiva-alalla.

Palkatessaan minut yhteisötaiteilijaksi Soinnulle, työnantaja otti koko freelancer-urani huomioon ja sain täydet *kokemusvuodet*. Taiteilijan palkkaamisessa toimittiin johdonmukaisesti ottaen huomioon koko taiteilijan urani. Aloittaessani kokopäivätyön Soinnulla tuloni olivat samaa suuruusluokkaa kuin freelancer-taiteilijana.

Yhteisötaiteilijan Statement - Taide osaksi vanhustyötä

Teos on taiteellisen luomisen perusyksikkö. Tekijä tekee teoksen, josta hän luo julkilausuman statementin. Ellei sitten koe, että teos selittää itse itsensä ja on itsessään oma sanomansa.

Yhteisötaiteilijuus on yhteisön kanssa olemista, rohkeutta, kohtaamista, itsen ja muiden tunnustamista tasavertaisina. Taiteilijuus on arkkityyppisesti tunnistettavissa jokaisessa meissä. Eri ammattialat voi nähdä symboleina ihmisen *itseilmaisulle* ja taiteilijuus on symboli jokaisen oikeudesta itseilmaisuun. Näin annetaan lupa; *saat olla se mikä olet*. Se on olemista. Se ei vaadi liikettä ja pyrkimystä johonkin. Ammatillisena yhteisötaiteilijan työssäni tuen jokaisen kulttuurista identiteettiä eli jokaisen ihmisen arkkityyppistä taiteilijuutta.

Taide on hengittävää ja orgaanista muodoltaan, se on anarkistista ja muuntuvaa luonteeltaan. Se on ollut siitä lähtien sitä, kun Pablo Picasso kyllästyi maalaamaan loisteliaita maalauksia kirkonisistä koreine kaapuineen ja loi kubisminsa. Tai jo kauan aiemmin El Greco maalasi venytetyt hahmonsia, jotka poikkesivat silloisen taidemaalauksen kaavasta. Tove Jansson venytti ja Helinä Hukkataival venyttää kuvataiteen rajoja. Olen taiteilijana ja työntekijänä vaikuttamassa organisaatioon, jossa on virtaavuutta ja joka muuntuu hieman kaiken aikaa.

Kuvataiteilijana ja nykytaiteilijana olen koulutettu kertomaan näkemykseni ”statementina”, ju-

listuksena, joka kertoo taiteellisesta näkemyksestäni ja sen lähtökohdista. Yhteisötaiteilijan statementiani olen hionut vuosia asiakkaiden ja työntekijöiden kanssa keskustelemani ja kokemani pohjalta. Ajattelen, että taiteilija ei ohjaa taidetta hän ohjaa vain omaa taidettaan. Ytimenä ajattelulleni on, että taide käsitteenä on uskomattoman hieno, koska sitä ei voi selittää lopullisesti auki. Toivon, että taide on jokaisen saavutettavissa. Niin että sitä ei yritetä kahlita määräämällä ja ohjastamalla. Haaveeni on, että kaikki ihmisten taidetoiminta ja kulttuurihyvinvointi laajetessaan olisivat avoimia kuten taide. Niitä ei kesytetä. Näin jokainen saa nauttia laajasta taide- ja kulttuuritarjottimesta. Kirjavasta ja moniäänisestä. Taiteilija valitsee oman taidealansa, välineensä, aiheensa ja sanomansa. Taide jää kuitenkin avoimeksi. Parhaimmillaan kulttuurihyvinvoinnin toimintaympäristö, samalla kun se luo paikallisia ja valtakunnallisiakin toimintamuotoja rihmastossaan, toimii niin avoimesti, että uudelle on aina tilaa. Tällöin taiteen annetaan virrata vapaasti läpi toimintakehyksien ja orgaanisten muodostelmien.

Seinät olivat täynnä kauniita maalauksia

Menin Ullan huoneeseen. Hän oli juuri muuttanut Soinnun asumispalveluita tarjoavaan keskukseen, koska oli hiljattain saanut aivoinfarktin eikä pärjännyt enää yksin kotona. Hänen kehonsa oikea puoli oli halvaantunut toimintakyvyttömäksi. Tullessaan Soinnulle asumaan hän oli ollut hyvin masentunut sairaalajakson jälkeen. Ulla oli harrastanut taidetta koko elämänsä ajan. Hänen huoneensa seinät olivat täynnä kauniita maalauksia: kukista, maisemista ja omista lapsista.

Ehdotin Ullalle, että hän voisi yhä maalata. Omaohjaaja ja Ullan tytär olivat kertoneet, että Ulla oli taiteellinen. Hänen oli vaikea halvauksen takia puhua. Puhe kangerteli, tuli vääriä sanoja ja ilmaisu oli hidasta. Minun tuli antaa aikaa ja rauhaa Ullalle. Keskityin joka hetkeen hänen kanssaan. Istuin pöydän ääreen ja juttelin Ullalle kuin vanhalle tutulle. Näin hänen silmissään tuikkivan herkkyyden. Ulla naurahti ja viittoi kättään ja sanoi ettei enää onnistu. Hänen taitonsa oli kadonnut, kun oikea käsi halvaantui. Kerroin Ullalle tarinan taiteilijaopettajastani kuvataidekoulussa kauan sitten. Opettaja kertoi silloin meille oppilailleen, kuinka voi tehdä taidetta ”väärällä kädellä”. Kun hän ryhtyi oikeakätisenä maalaamaan ja piirtämään vasemmalla, oli sen jälki herkkää. Opettajamme kuvaili ja näytti piirtäen, miten oikealla kädellä oli kankeita maneereja, joita vasen ei tuntenut piirtäessään kumpuilevaa viivaansa. Ulla kuunteli tarinaani hiljaa ja tarkkaavaisesti. Vähitellen Ulla innostui osallistumaan ohjaamaani maalausryhmään. Hän alkoi maalata sitkeästi vasemmalla kädellä ja samalla moitti itseään, kuinka rumaa jälki oli. Minä väitin vastaan, se oli kaunista! Näin kuinka herkkää ja upeaa jälki oli. Muodontaju oli vasemmallakin kädellä sama kuin oikealla, koska samat harjaantuneet aivot lähettivät käskynsä nyt vasempaan, jotka aiemmin olivat komentaneet oikeaa. Vähitellen Ulla alkoi pitää uudesta jäljestään. Hänen masennusoireensa vähenivät maalausryhmässä käynnin ansiosta, josta teki huomioita Ullan omaohjaaja. Ulla näytti nauttivan ryhmän seurasta ja luovista ystävistä, joiden kanssa jaettiin niin tarinoita kuin hiljaisia maalaushetkiäkin.

Perinteisesti taiteessa teosta mitataan sen aistittavia piirteitä tarkastellen. Yhteisötaiteessa teos on yhtä lailla kokemus ja kohtaamisen rohkeus, prosessi kuin siinä syntyvät teokset, taidepajat, tapahtumat, näyttelyt ja julkilausumat. Tässä vaiheessa taiteilijan uraani näen elämän kokonaistaideteoksena tai performanssin kaltaisena eleenä.

Taiteilijana olen toimija yhteisön elämänpiirissä ja tiimin jäsenenä. Kuten fysioterapeutti tarkastelee ihmistä kokonaisvaltaisesti huomioiden ihmisen fysiologian, yhteisötaiteilija edustaa samasta holistisesta ihmiskuvasta käsin taiteen ja kulttuurin näkökulmaa. Näin jokaisen ammattialan erityistyöntekijä tuottaa lisäarvoa asiakastyöhön.

Taiteilijan työhön sitoudutaan syistä, joissa halutaan vaikuttaa yhteiskunnallisiin ongelmiin ja helpottaa arkea taiteen menetelmin. Taiteilija talossa on oman alansa asiantuntija, hän tuntee välineet, metodit, joilla taitoja oppii ja hänen taitonsa ovat koko ajan käden ulottuvilla.

Tuon asukkaiden arkeen taidetta ja kulttuuria. Tämän lisäksi työhöni liittyy monipuolista osaamista, erilaisia taitoja osana taiteilijuutta. Monipuolista

taiteeseen liittyvää toimintaa voi toteuttaa arjessa, kun työresurssi on suunniteltu sopivaksi ja taiteilijalla on hallussa kirjo erilaisia taiteen menetelmiä. Näistä voidaan tilanteen mukaan poimia erilaisia keinoja käyttöön. Taiteilijan työhöni kuuluu esillä olo. Palkkaamalla minut taloon palkattiin taiteilija, jona olen tottunut ajatukseen julkisesta esiintymisestä asiakkaille ja taide- ja kulttuurityötämme esitellen.

Niin sanottu korkeataiteen leima haittaa välillä taiteen todellisten sisältöjen tunnistamista. Taide ei ole jossain ylhäällä saavuttamattomissa vaan se on havainnointia, läsnäoloa, erilaisista taiteen tekniikoista ja yksityiskohdista rakentuva kokonaisuus. Taiteesta ei voi myöskään ottaa yhtä palasta pois ja kutsua sitä taiteeksi. Taiteessa on aina sen jokainen olemuspuoli läsnä: ihmisyyttä, filosofiaa, taiteen historiaa, käytettäviä menetelmiä, yllätyksellisyyttä, avoimuutta, rohkeutta ja muuntautumiskykyä. Taiteilija ammattitaidollaan tunnistaa nämä elementit. Hiljainen tieto on usein sanatonta, jolloin nämä elementit tulevat esiin taidetoiminnan myötä.

Olen avoin tutkimusmatkailija – taiteilija soten maisemassa, sen metsässä.

Maassa taiteen rihmastot, jotka yhdistyvät ja haluavat kiinnittyä dialogiin soten kanssa.

Metsän puut versovat kukin tavallaan. Jokaisella puulla on oma lajinsa ja se on samalla oma yksilönsä.

Taiteilijan tunnistaessa taiteen olemassaolon hetkessä esittäessään taidetta sitä asiakkaan itseilmaisussa ja asiakasryhmien tekemänä yhteisötaiteena. Elävässä taidekokemuksessa nämä ovat tunnistettavissa: runossa, tarinassa, maalauksessa, veistoksessa, musiikissa, tanssin liikkeessä, performanssissa ja installaatiossa.

Kun tulin Soinnulle, työtämme kehitettiin palvelumuotoilun teemoilla. Tunnistin heti niissä samankaltaisuutta siihen, miten halusin toteuttaa työtäni yhteisöllisenä taiteena, sosiokulttuurisesti innostavasti ja millainen oma viestini taiteesta ja kulttuurista työssäni tulisi olemaan. Strategian mukaan

meillä oli lupa *hehkua* ja *hehkuttaa* onnistumisia eli olla oikeasti iloisia asiakkaidemme oman näköisestä elämästä, jota elämme yhdessä heidän kanssaan. Tällainen iloitseminen oli melko anarkistista siihen aikaan sotien kentällä, jossa hyvin huomaamattomasti tehtiin arkista työtä asiakkaiden kanssa.

Eräs Soinnun kulttuuriyöhön tutustunut harjoittelija sanoi minulle, että hän harrastaa käsitöitä ja tietää, että taide laittaa hänet avautumaan ja jatkoi: ”Vielä en uskalla avautua taiteelle”. Mutta tuli tunne, että hän oli jo avautunut. Taide oli jo tulossa hänen elämäänsä.

Taide kuuluu jokaiselle.

Yhteisötaiteen yksi mittayksikkö on kohtaaminen.

Yksilönä yhdessä

Yhteisötaiteilijana mietin usein sitä, miten tuen sekä yksittäisen asiakkaan että yhteisön tarpeita. Miksi yksilöllisyys vaarantuisi yhteisössä? Sen ei tulisi olla niin. Luulen, että meidän on päivitettävä ajatuksemme yhteisöstä. Yhteisö muodostuu aidon vuorovaikutuksen ja toisen ihmisen ajatusten ja toiveiden kuulemisen pohjalta, jokainen kohdataan omana itsenään. Jokaisen tarina tulee kuulluksi, jokaisen oma näkökulma tiedostetaan. Yhdessä on hyvä miettiä, onko yhteisöllisyys aidosti moniäänistä. Hauraimpien kuulemiseen pitää käyttää aivan erityistä herkkyyttä. Niiden, joilla iän myötä tulee haasteita tai sukupolvisidonnaisia esteitä itseilmaisuuksiin, ilmaisua tulee tukea ja heidän tulee saada äänensä kuuluviin.

Asumispalvelua tarjoavaan taloon muuttaminen tai uuteen toimintaan osallistuminen ja uusien ihmissuhteiden luominen ovat iso muutos. Tässä elämänvaiheessa henkilön persoonan, elämänsä historian ja ainutlaatuisien toiveiden kuuleminen on keskeistä. Taiteen ja kulttuurin merkityksen tunnistaminen korostuu, jolloin lempeillä menetelmillä tunnistetaan toisen ihmisen erityispiirteitä ja tullaan tutuiksi. Rohkeus, läsnäolo ja itseilmaisuus ovat taiteeseen sisäänkirjoitettuja. Taide on keino juhliä, jokaisen erityisyyttä ja ihmisyyttä. Kulttuurityön tunnistaminen sote-palveluissa on tapa huolehtia jokaisen asiakkaan tarpeista kokonaisvaltaisesti osana laadukasta hoivaa ja kuntouttavaa työtä.

Tarvitsen sillan, että ihminen löytää taiteen luo. Tällä sillalla juoksentelen eri kohdissa, koska ihmiset pyrkivät taidesillalle eri kohdista.

Jollekin riittää yksi elämys asiakkaiden kanssa ja hän heti ostaa ajatuksen yhteisötaiteesta ja kutsuu muutkin taiteen ääreen.

Toinen kiipeää sillalle ja pitää sitä itselleen liian huterana, mutta innostuu myöhemmin.

Taidesiltani on riemunkirjava. Kaikki värit saavat loistaa siellä.

Yhden hengen yhteisö

Tapaan työssäni ihmisiä, jotka nauttivat yksinäisyydestä. Eräs asukas, jolla on mainio, mustankirjava huumori sanoi minulle tänään, että ihanaa kun ei ole enää yhtään sukulaista. Ja, että ennen hän oli sosiaalinen introvertti. Nyt hän voi ottaa sen sosiaalinen, sanan pois tuosta edestä. Yhteisötaide on kohtaamista. Se voi olla itsensä kohtaamista. Yhden hengen yhteisö.

OMALLA ÄÄNELLÄ

Kohtaaminen

”Ai, sinä siinä?”

”Oi rakkaani, ihana nähdä”

”Moikkelis moi!”

Entä yhdessä laulaminen, eikös se ole pitkäkestoista kohtaamista hetkessä. Lauletaan viisi minuuttia, kymmenen tai enemmän ja yhdistetään äänemme toistemme ääniin.

Mikä kohtaaminen vau. Sehän soi.

Tai soittimet, meidän rytmimme ja melodiat menee yksin tai hajaantuu.

TAITEILIJAN TYÖ
LÄHITOREILLA
JA
ASUMISEN
PALVELUISSA

Viime vuosina olen ollut mukana kehittämässä malleja, joissa taidemenetelmiä käytetään kohtaamisen ja asiakasymmärryksen syventämiseen. Uuden asiakkaan saapuessa Soinnulle kohtaaminen tapahtuu usein muuttaessa uuteen asuntoon tai tullessa lähitorille. Ensimmäisissä tapaamisissa taloissa tutustutaan asiakkaaseen henkilönä. Asumispalveluissa Soinnulla viemme eteenpäin omaohjaajamallia, jossa asukkaalla on nimetty omahoitaja eli *omaohjaaja*. Hän tutustuu uuden oman asukkaansa mieltymyksiin, toiveisiin ja elämänhistoriaan. Hoitotiimi vastaanottaa uuden asukkaan ja koko moniammatillinen tiimi tukee asukasta uudessa kodissaan hyvään alkuun. Tällöin uudelle asukkaalle tehdään palvelu- ja hoitosuunnitelmaneuvoittelun yhteydessä yhdessä hänen kanssaan kulttuuri- ja elämänilosuunnitelma.

Kulttuurityön teemojen ylläpitäminen ja jatkuva työni niiden tunnistamiseksi, on yksi tapa tukea omaohjaajia näkemään alusta asti asiakas kokonaisvaltaisesti ja kannustaa häntä osallistumaan talon ohjelmaan. Olemme kehittäneet kulttuuri- ja elämänilosuunnitelmaa taidemenetelmin tunnistaaksemme uuden asukkaan kulttuurisia tarpeita ja elämänsä historiaa.

Kulttuuriläheteen mallia olemme kehittäneet ohjaamaan asiakkaita terveysasemalta lähitorille monipuolisen kulttuuri- ja taidetoiminnan äärelle. Asiakas voi tulla suoraan tapahtumaan tai harrastukseen, jolloin hän tutustuu toimintaan sitä järjestävien lähitorityöntekijöiden tai yhteistyökumppaneiden ohjaamina. Lähitorille kiinnittyminen ja kohtaaminen työntekijän kanssa voi olla palveluohjausta, jossa kartoitetaan sairaanhoitajan, fysioterapeutin tai

palveluohjaajan kanssa erilaisia tarpeita. Nykyään lähitoreille tullaan myös terveysasemalta saadun kulttuurilähetteen ohjaamana. Yksi tapa tunnistaa asiakkaan tarpeita on käydä palveluohjaajan kanssa läpi terveysasemalla saadun kulttuurilähetteen kohtia ja tunnistaa omia kiinnostuksen kohteita.

Näillä menetelmillä edistämme asiakkaaseemme tutustumista yksilönä ja henkilönä omine toiveineen ja tarpeineen. Soinnulla arkinen päivä alkaa innostuneesta ja positiivisesti virittyneestä tunnelmasta kaikissa kohtaamisissa, joissa jokainen tervehdys, silmiin katsominen ja kohtaaminen on osa kulttuurista vanhustyötä. Innostavalla asenteella tuemme toinen toisiamme, jolloin innostunut ja iloinen kohtaaminen on kulttuurityön perusta. Arkeen liittyy niin ilot kuin surutkin ja paljon erilaisia tunteita näiden väliltä. Samaan aikaan positiivisesti viritetty strateginen malli ja siinä annettu ”lupa hehkua ja iloita onnistumista” viitoittaa suuntaa asiakastyöhön, jossa on mukava työskennellä. Tällaiseen työympäristöön saapuu mielellään päivittäin yhä uudelleen.

Uuden asukkaan tarpeet ja kulttuurinen vanhustyö

Taloon muuttavan uuden asukkaan kanssa keskustelemme hänen henkilöhistoriastansa, toiveista, mahdollisesti murheistakin sekä siitä miten hän voi osallistua talossa ja tulla osaksi yhteisöä. Jokaisen kohtaamisen ydin on asiakasta kunnioittava iloinen tervetuloitovotus Soinnulle. Tavatessani uuden asukkaan pysähdyn kuulostelemaan, mitä erityistä hänellä on henkilöhistoriassaan ja persoonallista hän tuo mukanaan yhteisöömme. Joillekin asiakkaille voin suoraan ehdottaa jotain taidetoimintoa, kurssia tai tapahtumaa. Toisen kohdalla voin miettiä, onko jotain mitä taide ylipäättään voisi tuoda tämän henkilön elämään vaikkapa elämäntarinan kuulemisena tai musiikkina, joka on hänelle rakasta. Kerron omaohjaajille, tiimeissä ja arjen kohtaamisissa omia huomioitani, miten voimme yksilöllisesti kohdata ja tarjota asiakkaalle osallistumisen mahdollisuuksia.

Omannäköinen elämä yhdessä

Valtaosalla iäkkäimpiä asiakkaitamme on merkittävästi alentunut toimintakyky. Suurin osa näistä asiakkaistamme ei kykene kutomaan tai käyttämään puukkoa. Soinnun yksi iso eettinen valinta on ollut, tukea taide- ja kulttuuritoimintaa tässäkin vaiheessa elämää. Kehitämme tapoja tehdä taidetta ja osallistua kulttuuritoimintaan silloinkin, kun aiempaan toimintakykyyn on tullut merkittäviä muutoksia. Palveluasumisessa koti on yhteisön keskellä, jossa on hoivaa. Onko tämä koti laitosmainen, riippuu meistä jokaisesta työntekijästä ja yhteiskunnallisista valinnoista ja päätöksenteosta. Me pyrimme resurssiemme puitteissa tukemaan omannäköistä ja kulttuurisesti rikasta elämää.

Palveluasumisessa voi tunnistaa asiakkaan kulttuurisia tarpeita. Niitä ovat itseä ilahduttavan tekemisen löytäminen arkeen, ystävien tapaaminen ja yhteisöön arvokkaana jäsenenä liittyminen. Joskus asukas haluaa olla paljon yksin ja myös tätä toivetta kunnioitamme. Samalla on hyvä varmistaa, ettei kukaan kärsi *yksinäisyydestä* ja löytää keinoja siihen, että jokaiselle toimintamme on saavutettavaa.

Lähtökorilla on asumispalveluihin verrattuna paljon laajempi kirjo erilaisissa ikääntymisen vaiheissa olevia asiakkaita. Samalla lähitori on ylisukupolvinen kohtaamispaikka kaiken ikäisille. Lähtökorille tullaan saamaan tietoa alueen palveluista, omasta hyvinvoinnista, harrastamaan, osallistumaan esityksiin ja kokemaan taide-elämyksiä, kahville, syömään ja vaikuttamaan oman alueen toimintaan. Lähtökorilla on yhteisöllinen paikka nauttia toiminnasta tai vain olemisesta ja arjen seuraamisesta ihan omalla tavalla.

Taide on. Taide on väline JA taide ei ole koskaan väline, nämä tapahtuvat samaan aikaan.

Väline ilmaisuun, kohtaamiseen, vuorovaikutukseen, eläytymiseen, haltioitumiseen, katharsikseen. Taide on ammattitaiteilijan työkalu. Taide on katsojan verkkokalvoilla ja kuuloluissa tapahtuva aistimus.

Taide on ele.

Yhteisötaide on kohtaamisen ja itseilmaisun väline: asiakkaan, työntekijän ja taiteilijan.

Taiteilija on organisaatiossa tutkimusmatkailija, kysymysten asettaja ja sillanrakentaja.

Taiteen itseisarvo tapahtuu hetkessä, jossa taidetta katsellaan ja luodaan. Samaan aikaan taide tuottaa kulttuurihyvinvointia kuten sitä tuottaa kulttuuritoiminta ylipäätään. Nämä eivät sulje toisiaan pois.

Laaja kulttuurin käsite ja taide

Soinnulla olemme monessa yhteydessä määritelleet mitä kulttuuri meille merkitsee. Meillä kulttuuri tunnustetaan koko laajuudessaan ja käymme läpi sitä mitä kaikkea se voi olla. Laaja kulttuurin käsite sisältää kaiken inhimillisen kokemuksen ja toiminnan niin taidot, tiedot ja normeja, joihin yhteisöinä elämän perustamme. Laajassa kulttuurikäsitteessä on holhistisesti mukana niin taide, tiede, liikunta, populaarikulttuuri kuin yhteiskunnalliset rakenteet. Mukaan luetaan yhtä lailla jokaisen kansan sekä ihmisryhmän oma ja jaettu kulttuuripääoma: kieli, uskonnot sekä erilaiset elämäntapamallit, tavat, ammatit ja niin edelleen. (Opetushallitus, mitä kulttuurilla tarkoitetaan, www.opph.fi)

Taide osana kulttuuria Soinnulla ja lähitorin kontekstissa on saavutettavaa, jolloin tarjoamme taide-elämyksiä ja taidetoimintaa lähellä ikäihmisen omaa kotia. Osa saavutettavuutta on tapahtumien maksuttomuus, jolloin niihin voi osallistua tuloista riippumatta. Etäohjelmamme kautta toimintaan voi osallistua kotoa käsin. Taide on osallistavaa ja monialaista yhteisötaidetta sekä meidän yhteisötaiteilijoiden että vierailijoiden ohjaamana ja esittämänä. Yhteisötaiteilijana koordinoin ja helpotan taiteen ja sen välineiden hyödyntämistä toiminnassa. Yhteisötaide osallistaa, lisää saavutettavuutta ja tuo ikäihmisten oman äänen kuuluviin.

Taiteilija tunnistaa ja tuo esiin asiakkaan kulttuurisia tarpeita

Olen osaltani arvioimassa, miten ammattimaisesti meille tarjottava taideohjelma on tuotettu. Ammattimaisuutta on taiteellinen taitotaso, idean innostavuus ja taiteen eettisten kysymysten huomioiminen toimintaympäristössämme. Taidetta tehdään ja nautitaan elämyksinä taiteen itseisarvoisen kokemuksen takia. Jokaisella on oikeus nauttia taiteesta. Taiteen toimintakyvyn alentumista ja sairauksia ennaltaehkäisevät ja toisaalta sen terveyttä ja hyvinvointia edistävät vaikutukset ovat osaltaan perusteltu syy toteuttaa taidetoimintaa sote-ympäristössä. Tällöin

taide on osa pitkäjänteistä toimintaa ja kehittämistyötä. Taiteilijan palkkaaminen taloon on Soinnun kohdalla tehnyt työstä pysyvää ja työssäni huolehdin jatkuvasti ikäihmisten taiteen ja kulttuuristen oikeuksien toteutumisesta. Talon työntekijänä näen olemassa olevat resurssit, toiveet ja mahdollisuudet realistisesti suhteessa koko hoitoalan työn vaativuuteen. Näen mitä kulttuurityötä voidaan hoivassa tehdä, ja mikä on välttämätöntä, että vanhus saa ihmisarvoisen elämän asumisyksikössään. Kohtaan tarpeen saada toimintamahdollisuuksia harrastaa ja elää rikasta elämää toimintakykyään puitteissa. Näen sen, mitä taiteilijat voivat tuoda ja antaa soten kentälle omasta ammattiosaamisestaan.

Kohtaaminen taiteessa

Yksi tapa työskennellä taiteilijana vanhustyössä on ohjata kuvataidetyöskentelyä esimerkiksi maalauskursseja. Kurssin suunnittelu pohjautuu asiakkaiden toiveisiin, monipuoliseen tarjontaan ja lähitoriohjelman kokonaisuuden suunnitteluun yhdessä lähitoritiimin kanssa. Tietoa kursseista jaetaan lähitorien kuukausiohjelmassa. Kun hankin kursseille taidevälineitä ja -materiaaleja, huomioin näiden tarvikkeiden monipuolisuuden ja käytettävyyden kurssilaisten, kaikkien asiakkaiden ja työntekijöiden kesken. Voimme myös tehdä löytöjä omista kaapeista ja toteuttaa kierrättäen.

Kuvataidekurssien osallistujista osa on harrastanut ennenkin kuvataidetta ja osa tulee tutustumaan tekemiseen ja oppimaan uutta. Kurssille tullessa ei oikeastaan voi tietää kaikkia sitä, mitä voin taiteilijana tarjota. Haastankin osallistujat tutun tekemisen lisäksi kokeilemaan eri menetelmiä. Joskus kurssilainen seuraa pitkään toimintaa ennen kuin haluaa itse tehdä jotain. Hän osallistuu tällöin katsojana. Joskus toimintaa seurannut asiakas osallistuukin yhtäkkiä tekemiseen, kimmoke voi syntyä jostain virittävästä lauseesta tai uudesta teknisestä kokeilusta. Kerron asiakkaille, että maalaamista voi seurata, se on yhtä arvokasta kuin itse tekeminenkin. Jokaisella on lupa osallistua omalla tavallaan. Omat toiveet ja halut ratkaisevat. Jokainen osallistuja voi tunnustella rauhasa, mitä aikoo tehdä seuraavaksi.

Kun kuvataidekurssilainen alkaa suunnitella teosta, kaipaa hän aiheita ja ideoita inspiraatioksi. ”Tyhjä taulu”, se ettei ole vaihtoehtoja, tai niitä ei tarjota, voi tuntua liian suurelta tehtävältä, kun muutenkin voi olla erilaisia haasteita kognitiossa ja taiteelliseen ilmaisuun ollaan vasta tutustumassa. Tarjoamalla vaihtoehtoja, annan tilaa omalle äänelle – omalle valinnalle, mitä asiakas haluaa toteuttaa taidekurssilla. Jos puolestaan antaisin tehtävän ”valmiina” ilman vaihtoehtoja ei omiin toiveisiin perustuvaa valintaa synny.

Kuvataidekursseilla teosten aiheet valikoituvat usein luonnon, vuodenajan kierron, yhteiskunnallisten teemojen ja itseilmaisun tarpeiden mukaan. Aikanaan maalauskurssilaiset sanoivat minulle, että me haluamme, että sinä kerrot mitä teemme, aiheen ja tekniikan. Tämä oli heidän valintansa sillä hetkellä. Yksi kiehtova vaihtoehto on yllättää asiakkaat uusilla ideoilla ja tekniikoilla silloin, kun he ovat avoimia ja halukkaita tulemaan *iloisesti yllätetyiksi*. Erilaiset tavat ja niiden vaihtelu ovat myös tärkeitä. On kyse sitten asiakkaan inspiraatiosta tai taideohjaajan flow:sta, ne saattavat olla keskenään saman suuntaisia. Käytämme erilaisia lähtökohtia eri aikoina, katsotaan mihin ne vievät meidät.

Toimintakyky ja taitotaso huomioidaan taidekurssilla

Kuvataideryhmässä ohjaan jokaista asiakasta yksilöllisesti ja erilaiset henkilökohtaiset tarpeet huomioiden. Keskustelen yhdessä asiakkaan kanssa siitä, miten tuttua taide tai käsillä tekeminen hänelle on. Joukkoon mahtuu niin vasta-alkajia kuin vuosia harrastaneita tai taiteen ammattilaisia. Korostan sitä, että etukäteen ei tarvitse osata mitään. Maalausryhmässä voi harjoittaa muun muassa käsien hienomotoriikkaa maalaamalla ja piirtämällä, oppia uusia ergonomisia tapoja, välineitä ja työskentelyasentoja, joilla voi helpottaa käsien ja sormien liikettä. Maalatuksessa voi kehittää ja kuntouttaa käsien ja aivojen yhteistyötä, jota työskentely vaatii.

Osa asiakkaista ei halua piirtää eikä alentunut kognitio tue sellaista uuden oppimista, että piirtäen työskentely muuttuisi nautinnolliseksi tekemiseksi. Taiteilijana tällöin avustan ja autan asiakasta luomaan visionsa näkyväksi. Tällöin asiakas pystyy osallistumaan, luonnostelen hänen toiveidensa mukaisen kuvan, jota hän jatkaa sitten värittämällä ja vahvistamalla muotoja. Hyvin usein haemme kuvia lempiaiheista ympäröivästä miljööstä ja sen esineitä. Netin kuvastosta voi löytyä toiveiden mukainen malli, jota asiakas haluaa lähteä muokkaaman. Kun asiakkaalla on kyky luonnostella kuva itse, kannustan häntä alusta asti tekemään kuvan ja näkemään oman piirroksensa erityisyyden ja herkkyyden.

Kurssit muotoilen usein noin kuukauden mittaisiksi, jolloin voin tarjota eri tekniikoita eri kuukausina. Moni haluaakin tehdä vaihtelevin tekniikoin: piirtää, maalata, tehdä monotypia-grafiikka, keramiikkaa ja paperimassa- tai betoniveistoksia eri aikoina. Osa on kiintynyt erityisesti piirtämään ja maalaamaan. Voin tarjota heillekin yksilöllisesti ohjausta samalla, kun muu ryhmä tekee vaikkapa veistoksia. Käytän maalatuksessa ohenteina erilaisia perinne- ja luonnonmateriaaleja, kuten kananmunatempere ja karnauba-vaha. Yhdistän näitä muihin väreihin sekä materiaaleihin, kuten akryyli- ja akvarelli. Nämä erityistekniikat, joita olen kuvataiteessani käyttänyt, on hienoa tuoda asiakkaiden saataville. Opiskelu-

aikanani nykytaiteen tekniikoihin ja ilmaisuun keskittyneissä opinnoissani käytiin seikkaperäisesti läpi vanhoja maalaustekniikoita muun muassa valkokohtustekniikkaa, joka pohjautuu edellisvuosisatojen mestareiden kuulto- ja kerrosmaalaustekniikoihin. Maalaustaiteen opin kirjoa olen vuosien saatossa hyödyntänyt kuvataideryhmissäni. Tällöinkin kursilaisten toiveet ja toimintakyky ovat vaikuttaneet tekniikoiden ja materiaalien valintaan.

Taide rohkaisee ja tuo esiin toimintakykyä

Kuvataiteessa maalaamiseen voi liittyä hyvin intensiivisiä ja filosofisia keskusteluja, maalaaminen työtapana on rauhallinen ja kannustaa yhteiseen pohdiskeluun. Usein se on hiljaista kohtaamista. Kuuluu vain vaimea siveltimen ääni. Joskus voimme käyttää musiikkia ja maalata sen tahtiin tai laittaa

sitä taustalle soimaan. Moni asiakkaamme nauttii hiljaisuudesta maalatessaan. Se on mietiskelyhetki. Ilman ääniä. Ei sanoja, ollaan hiljaa yhdessä luontevasti. Rauhallinen kuunteleva ilmapiiri tuo esiin asiakkaiden toiveita, kykyjä, ominaisuuksia, iloja ja huolia, joita kiihkeätempoisemmassa toiminnassa ei välttämättä tule havainnoiduksi. Afaatikko, jonka puhe kangertelee ja sanat sotkeutuvat voi hyötyä tästä hitaasta toimintamuodosta, jossa hän tulee rauhallisesti kohdatuksi ja kuulluksi. Hitaaseen tempoon viritetyssä toimintaympäristössä meillä on aikaa kuunnella toisiamme. Ilmapiirissä, jossa toimitaan leppoisasti, asiakkaat alkavat innostaa toisiaan, ihailevat mielellään toistensa teoksia ja kannustavat toistensa tekemistä.

Asiakas voi syventyä hiomaan vain yhden valitsemansa tekniikan osaamista, esimerkiksi maalaus-, piirustustaitoa, kuvanveistoa tai keramiikkaa. Keskittyminen omaan lempi-ilmaisuvälineeseen vie

ilmaisussa syväälle. Tällöin taidot kehittyvät eteenpäin ja niitä voi pitää yllä oman toimintakyvyn puitteissa. Samaan aikaan voidaan herätellä aisteja näkemään ympäristöä uudella tavalla. Vaahtosammuttimen voi nähdä punaisena huutomerkkinä valkoisella seinällä ja rypistetyn paperitollon sileän muodon hajonneena tuhansiin pintoihin.

Maalauskurssille osallistuneet ja heidän läheisensä kertovat kuinka merkittävää on voida harrastaa taidetta tässä vaiheessa elämää toimintakyvyn taosta huolimatta. Aktiivinen harrastaminen tuo iloa ja aktivoi toimintakykyä. Kohtaan usein hehkuvan iloisen katseen maalauskurssille saapuvilla, heidän koko olemuksensa kertoo siitä innostuksesta, jolla he osallistuvat taiteen tekemiseen. Kaiken yhteisen toiminnan kautta tulemme hyvin tutuiksi toisillemme. Arjessa olemme enemmän kuin asiakkaat ja työntekijät, muodostamme samalla lämminhenkisen yhteis-

sön, jonka vahvuutena on se turvallisuuden ja luottamuksen ilmapiiri, joka yhteisöllisyydestä syntyy.

Kun teos, yhdessä tai jokaisen oma tekemä, on valmistunut, ihailemme erityispiirteitä, joita kunkin maalauksessa on. Värejä, ilmaisua, valoa, tunnetta ja pohdimme näiden sanomaa ja merkityksiä. Esittelemme teoksia lähitorien seinillä ja kokoamme näyttelyitä. Halutessaan asiakas voi viedä teoksen kotiinsa. Usein kuitenkin ikäihmiset kertovat, että heillä on niin paljon tavaraa kotona, että mieluummin antavat teoksensa talon käyttöön.

Aika ajoin järjestämme avajaisia, joissa juhlistamme omaa taidettamme. Asiakkaat nauttivat ja toivovat mielellään esteettisesti kauniita ja ilahduttavia teemoja katseltavaksi taiteena yhteisiin tiloihin. Näkökyvyn alentuessa yhä vahvemmat värit, riittävän paksut viivat ja kontrastit miellyttävät silmää. Näin myös hyvin ekspressiiviselle ja ilmaisuvoimaisel-

le taiteelle on tilausta katseltavaksi. Talossa tehdyn yhteisötaiteen lisäksi lähitoreilla on aika ajoin esillä vieraillevien harrastajien, taideopiskelijoiden ja ammattitaiteilijoiden taidetta. Meillä on ollut asukkaita, jotka ovat harrastaneet tai tehneet työkseen elämänsä aikana paljon taidetta tai käsityötaidetta. Näistä teoksista olemme koonneet laajempia teoskokonaisuuksia kerralla esiteltäväksi. Joinain vuosina olemme osallistuneet Pirkanmaan Taidesuunnistukseen, jossa olemme esitelleet *Luovien tilojen* toimintaa ja talossa tehtyä taidetta.

Monitaiteisia kokonaisuuksia

Kurssimuotoisuus tarjoaa mahdollisuuden vaihtelevaan ohjelmaan. Kurssin voi sijoittaa osaksi isompaa yhteisötaiteen kokonaisuutta, kuten Satumetsän karnevaalit -teema, jossa kurssilla tehtävä taide tulee osaksi karnevaalitapahtuman lavastusta ja monitaiteellista kokonaisuutta. Tai kuten Toivo-yhteisömusikaalin visuaaliset elementit tehtiin aikanaan kuvataiteen työpajoissa. Taiteessa erilaisia tekniikoita ja valintoja on valtavasti jo pelkästään kuvataiteen sisällä laajentuen kaikkien eri taidealojen tekniikoihin ja niiden sovelluksiin. Jos asiakkaat toivovat ja ideaan sopii esitys, tehdään sellainen. Jos idea toimii puolestaan paremmin kokoelmana esineitä, tehdään asetelma tai installaatio, joka voi toimia esitysten lavasteena.

Asutko sinä kotonasi hoivayksikössä sote-toimintoja hyödyntäen?

Vai onko kotisi kulttuurikeskus?

Entä kulttuurihyvinvointi, onko elämäsi kokonaisvaltaisesti oman näköistä – omalla äänellä?

Yhteisöasuminen kuulostaa kivalta. Asutaan yhdessä saman katon alla.

Siellä on työntekijöiden yhteisö meidän kanssamme huolehtimassa, että kaikki on hyvin.

Se on perhe meille.

Käärme katossa

Lähitorilla pidetään taidehistorian luento. Suosittu luennoitsija, Tampereen Taiteilijaseuran Anne Paldanius kertoo *Hugo Simbergin* taiteesta. Simberg on ollut tamperelaisille tärkeä taiteilija sen jälkeen, kun hän maalasi kuuluisat Tuomiokirkon freskot. Käärme katossa ja Kuolemanpuutarha eivät jää huomaamatta kirkossa kävijältä. Luennolla on mukana asiakkaita maalauskurssilta. Simbergin luennon jälkeisellä viikolla ehdotan maalauskurssilaisille, että maalaamme *jäljityksiä* Simbergin teoksista. Keskustelemme luennosta ja tulostan kuvia maalauksista avuksi teosten tekemiseen. Fysioterapeuttio opiskelija kertoi samana päivänä innoissaan, että harrastaa kuvataidetta. Luontevasti osaksi hänen päiväänsä talossamme tuli tutustuminen tähän taideryhmään ja taiteen vaikutuksiin asiakastyössämme.

Käytän sanaa jäljitys, kun tutkimme maalaamalla taidehistoriasta tuttujen taiteilijoiden teoksia. Setäni, taidemaalari Jaakko Kallinen, on käyttänyt termiä jäljitys, kun hän on tutkinut ja käyttänyt vapaasti mallina taidehistorian taiteilijoiden teoksia. Minusta termi on mainio. Kysehän on traditionaalisesta tavasta tutkia mestareiden maalauksia, ei plagioinnista.

Taiteilijan rohkeus vanhustyössä

Siinä on hyvä saundi

Asukas, Paavo, jonka olin nähnyt usein käytävillä kulkirollaattorilla, kävi harvoin tai ei koskaan ryhmissä tai kurseilla. Sen sijaan hän seuraa usein sivusta musiikkitapahtumia. Hän on ollut koko ajan pirteä ja liikkuvainen. Kerran hän tuli luokseni tulitikkuaski kourassa ja sanoi: ”Tarvitsisin rytmimunan”. Hän helisyytti tulitikkuaskia ja kertoi, että käytti sitä rytmisoittimen korvikkeena. Sanoin, että hankin hänelle rytmimunan. Tein tilauksen uusia soittimia. Eräänä aamuna Paavo tuli luokseni ja sanoi: ”Rytmimuna”. Sanoin, ”Paavo, ne ovat tulleet! Odota haen sinulle”. Sinä saat tämän, talo tarjoaa. Kävelin Paavon luokse uusi vihreä rytmimuna helisten kädessäni. Jo kaukaa Paavo huudahti: ”Siinä on hyvä saundi!”

Taiteesta voidaan puhua

Esimerkkitarina, jossa asukas iloitsee saamansa rytmimunan saundista on juuri hetkiä, joissa voin huomioda asukkaan ja tehdä taiteen ja kulttuurin näkyväksi arjessa. Kohtaamisen taide syntyy hetkessä.

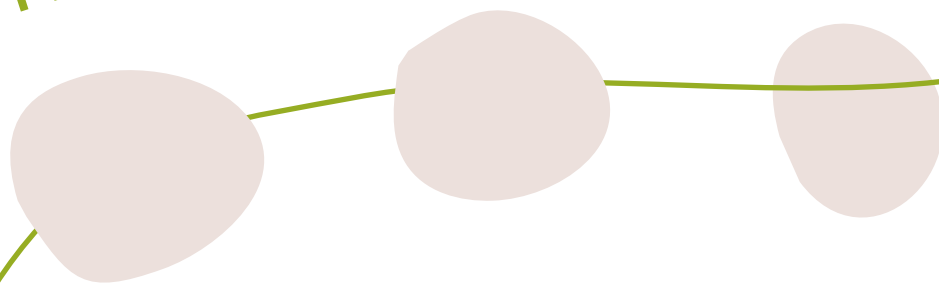
Siitä asti, kun tulin Soinnulle töihin olen itsepin-taisesti puhunut taiteesta sote-työn ytimessä. Olen korostanut asiaa silloin, kun olen kokenut tarvetta herättää puhetta taiteesta tarpeenamme. Olen puhunut taiteesta, kun olen nähnyt sen tapahtuvan arjes-samme: harrastuksina, yhteisötaiteena, esityksinä tai taiteen työpajoina. Taide on Soinnulla tänä päivänä luontevasti olemassa ja osa arkea. Se on itse omalla äänellä tehtyä yhteisötaidetta ja se on nautittavaa ammattitaiteilijoiden tuottamaa taidetta. Se ei tarkoita, etteikö mitään olisi enää tehtävä, päinvastoin, nythän sitä vasta voikin tehdä kaikkea yhdessä yhä enemmän, kun yhteinen ymmärrys kasvaa. Meillä voi tehdä taidetta ja sen sanan voi sanoa ääneen, siitä saa iloita ja sitä saa tuntea.

Ambulanssikutsut harvenivat

Aikanaan lähitorin asiakas alkoi käydä kuvataideryhmässä. Ryhmässä hänen toimintakykynsä oli hyvä ja hän ryhtyi vapaaehtoistyönä auttamaan muita ryhmän jäseniä. Samaan aikaan hänellä oli oireita, jotka olivat vaatineet usein montakin kertaa kuukaudessa tilaamaan ambulanssin asuintalonsa pihaan. Hänet oli täytynyt usein tutkia sydänoireiden takia terveysasemalla. Sain kuulla, että ambulanssikutsut harvenivat ja lähes loppuivat luovan vapaaehtoisuuden myötä. Huomaan, että taide ja yhteisö toimivat parantavasti, parhaana lääkkeenä samalla, kun ryhmässä keskityimme taiteen itseisarvoiseen tekemiseen ja kokemiseen. Tässä tapauksessa kaikki hyvät vaikutukset kohtasivat. Elämänilo, parantuminen, vapaaehtoisuus, yhteisöllisyys, sekä yksilön että yhteiskunnan varojen säästyminen. Asiakas oli ryhmässä pitkään iloinen ja voimaantunut toimija.

TULE MIRJA,
TÄÄLLÄ ON TAIDETTA!

Muisti, läsnäolo ja taide

Muistamattomuus ei vaikuta kohtaamisen tarpeeseen. Ihmisyys ei katoa. Muistamaton voi elää omassa maailmassaan, hän voi olla läsnä tässä maailmassa muistamatta mitään tai useimmiten hän vaikuttaa olevan jotain tältä väliltä, kuten me muistavatkin. Välillä keskitymme hetkeen ja välillä olemme omis- sa ajatuksissamme. ”Ei muistisairas vaan muistista vapautunut”, sanoo eläköitynyt sote-asiiantuntija muistin muuttumisesta. Muistamaton ihminen on huomioni mukaan usein hyvin ennakkoluuloton. Kun tarjoan hänelle mahdollisuuden maalata, laulaa, tanssia tai soittaa, asiakas saattaa osallistua heti toimintaan ilman sen kummempaa miettimistä. Ihminen unohtaa tällöin arvostella itseään ja tekemistä. Läsnäolo ilman muistia voi olla hyvin intensiivistä. Usein kohtaaminen on autenttisempi, ilman ennako- odotuksia. Hyvin tavallista on, että muuten muis-

tamaton muistaa tutun laulun sanat. Muistamaton laulaa helposti korkealta. Hän ei muista, ettei osaisi laulaa korkealta. Hän katsoo suoraan silmiini. Ilman muistia voidaan näin taide kohdata ja eläytyä avoimemmin. Rohkeus ja heittäytyminen onnistuvat, kun unohtuu se mitä aiemmin ei ole uskaltanut tehdä.

Puhumme työntekijöiden kesken siitä, kuinka muistamattomille asiakkaillemme jää muistoja vaikuttavista esityksistä ja taidetoimintaan osallistumisesta. Taide tuottaa näin uusia muistijälkiä. Yksi tapa muistaa paremmin on liioitella muistettavaa asiaa, kokea elämyksiä ja tunteita. Taiteeseen itses- sään liittyy sisäänkirjoitettuna liioittelu, esimerkiksi ekspressiivisessä taiteessa ilmaistaan voimakkaasti tunteita, värejä, viivoja ja niin edelleen. Taide-elämys arjen keskellä pysäyttävänä kokemuksena voi jättää uuden muistijäljen. Taiteen avulla meillä on loputon määrä tapoja tuoda näitä uusia muistijälkiä arkeen.

Hassua, että tapaus muistamattomuudesta on piirtynyt niin tarkasti mieleen, että muistan tuon hetken yksityiskohdat yhä ja tuon paikan Koskipuistossa. Katson eteeni. En ymmärrä missä olen. Ymmärrän vain, että olen. En tunnista kuka olen. Yritän hahmottaa maailmaa ympärilläni. Jostain mieleeni tulee ajatus, että mene eteenpäin. Samalla hetkellä, kun otan askeleen suoja- tielle kaikki palaa. Olen taas se minä, joka tiedän, kuka olen ja mitä tekemässä, olen tyttö matkalla kouluun.

Hymyilemme silmillämme toisillemme.

Leikimme kuin lapset.

Seksuaalisuuden teemoja taiteen avulla

Vaikka aihe ei ole kovin puhuttu meilläkään, olen huomannut, että seksuaalisia tunteita ilmaistaan rytmikkäässä musiikissa ja kaihoisassa tanssissa. Perinteisissä tansseissa iäkkäät ilmaisevat hyvin kaunista sensuaalista seksuaalisuutta. Ollaan lähekkäin, mutta ei lähennellä, vaan annetaan tanssin ja tunteen viedä. Yli 90-vuotias hyvin pirteä sanavalmis rouva kertoi kerran missä hänen nuoruudessaan Tampereella tapailtiin ja harrastettiin kaikenlaista kiva poikien kanssa. Ei jäänyt epäselväksi mitä tämä kiva

oli ollut. Kuvataidekurssien rauhallinen tunnelma ja tuttu porukka virittävät välillä keskustelun aiheisiin, joita ei niin helposti muuten muualla oteta esiin. Alastonmalleja emme varsinaisesti ole käyttäneet, kuitenkin aiheesta puhuminen voi virittää keskustelua. Taideryhmissä olemme ottaneet puheeksi alastomuuden kautta seksuaalisuuden. Ajattelen, että on asiakkaista, ohjaajasta ja tilanteesta riippuvaista kuinka seksuaalisuudesta puhutaan ja kokevatko asiakkaamme tarvetta puhua aiheesta. Taiteessa vaikeaksi koetut teemat ovat sytytysainetta, joista luodaan teoksia. Taiteilijoille seksi on yksi taiteessa käsiteltävistä teemoista.

Me teimme asiakkaiden kanssa
Satumetsään taidetta. Metsästä tulee
satumetsä, kun sitä hoidetaan lempeästi.
Risukkoisetkin kasat muuttuvat aarteiden
kätkö- ja löytöpaikoiksi.

Satumetsä - Aukkaiden taide pysväksi ratkaisuksi tilasuunnittelussa

Yhtenä esimerkkinä toimimisesta organisesti on ollut tuoda aukkaiden taide osaksi tilaratkaisuja, kuten Satumetsän akustiikkalevyjen kuoseissa. Satumetsästä syntyikin yhdessä aukkaiden kanssa toteutettu tilataideteos. Soinnun kiinteistöt omistavalla, Tampereen Vanhuspalveluyhdistyksellä, oli tarve parantaa liian kaikuisaa äänimaailmaa. Akustiikan ja tilan suunnittelua tekemään oli kutsuttu suunnittelija Tuija Salmi. Hän muotoili suunnittelijan työpöydällä luonnoksen, jossa akustiikkalevyistä rakentui Satumetsäksi nimetty tilaratkaisu päiväkotia ja ravintolaa yhdistävään tilaan. Yhdistyksen toiminnanjohtaja Jarkko Auvinen linkitti minut ja Salmen. Yhteisen keskustelun pohjalta päädyimme käyttämään aukkaiden yhteisömaalauksia kuosikuvien pohjana.

Satumetsässä lopulta yhdistyi Salmen visuaalinen ja käytännöllinen moniaistinen tilaratkaisu ja aukkaidemme yhteisötaiteen maalaukset, jotka olin muokannut tietokoneella kuosikuviksi. Taiteeseen investoidaan meillä ja taide on vaikuttava osa elinympäristöä yhteisöasumisessa ja lähitireillä. Minusta oli tärkeää, että Satumetsän kuosien kuviin poimin jokaisen Soinnun neljän talon yhteisömaalauksista osia. Näin koko Sointu pääsi kuoseihin mukaan.

Toimiva akustiikka tukee taide-elämyksiä

Kun akustiikkalevyt olivat valmiit ja asennettu ravintolaan *Satumetsän tilakokonaisuudeksi* huudahti useampi asiakas: ”Me olemme maalanneet noita kuvia!” Oli vaikuttavaa antaa asiakkaille kokemus, että he olivat osallistuneet ravintolan visuaalisen ilmeen taiteelliseen toteutukseen. Kun akustiikkalevyjä kiinnitettiin paikoilleen, pidin samaan aikaan Sointuvaa musiikkia -tuokiota, jossa asiakkaat lauloivat tuttuja lauluja. Eräs asiakas kommentoi, että tänään kuulen kyllä erityisen hyvin sanat, joita lauletaan. Näin akustiikkalevyt tuottivat heti miellyttäväm-

män äänimaiseman. Aukkaat, lähitoriasiukkaat ja vierailijat ovat kerta toisensa jälkeen ihailleet miten olemme muokanneet Kuuselakeskuksen yleisiä tiloja niin kauniiksi. Iso muutos tapahtui Satumetsän akustiikkalevykokonaisuuden myötä. Satumetsän installaatio nostaa muun ripustetun yhteisötaiteen kerrosten kaiteilla uudella tavalla esiin, vuoropuheluun taiteellisina elementteinä toistensa kanssa. Kauniit, käytännöllisesti tarkoitukseensa suunnitellut sisustusvalinnat ja taiteen huomioiminen näissä luovat kodikkaita kokonaisuuksia. Monikanavainen ymmärrys kulttuurihyvinvoinnin merkityksestä tuodaan tälläkin tavalla kaikkialla tiloissa esiin.

Taiteilijan rooli yhteisössä

Nykytaide eri muodoissaan perustuu osaltaan eettisfilosofiseen pohdiskeluun olemassaolosta ja taiteilijat tai heidän taiteensa kommentoi usein arkea ja eettisiä kysymyksiä. Taiteilijana en tee hoitotyötä vaan kulttuurista vanhustyötä, jolloin voin luonostani pysähtyä, syventyä etiikan äärelle taiteen ja kulttuurin näkökulmasta. Iso kysymys asiakkaan näkökulmasta on taiteen ja kulttuurin saavutettavuus. Taiteilijana tunnistan iäkkään ihmisen kulttuuriset perustarpeet laajasti. Sotessa toimivana taiteilijana minulla on tuntemus siitä, kuinka oman ilmaisun löytäminen ihan missä tahansa elämän alueella on ihmisyyden perusta. Tämä on Soinnun strategiassa vahvistettu ilmaisulla; *omalla äänellä*, johon liittyy ajatus siitä, kuinka jokaisella on oikeus elää omana itsenään ikääntyneenä ja kaikissa ikävaiheissa.

Monilla sosiaali- ja terveysalalla toimivilla taiteilijoilla on soveltavia opintoja, jotka pehmentävät laskua soite-ympäristössä toimimiseen ja tukevat vuoropuhelua tiimeissä. Soveltavissa koulutuksissa on tärkeää huomioida, että ammattitaiteilija saa toimia taiteilijana ja palkataan tällä nimikkeellä, joka takaa kaikkein selkeimmän *ammattillisen kehityksen* kehittämisen yhteisötaidetta ja monipuolisia taidemuotoja yhteisön kanssa. Jo pelkkä taiteilija nimikkeenä muuttaa toimintakulttuuria, kun taiteilijat otetaan mukaan alan moniammatillisiin tiimeihin ja kehittämistyöhön soten sisällä. Nimike tekee näkyväksi

Katseet kohtaa

Kissa ilmaisee ystävällisyyttä katseella, jossa kevyesti ummistaa luomiaan. Ei tuijottamalla suoraan.

Olen sensitiivinen katsoja, kuin kissa, kun kuuntelen.

Kun puhun, kohdistan katseen usein kaukaisuuteen, jotta pystyn keskittymään kunnolla aiheeseeni.

Puheenvuoroni lopuksi katson kuulijaa silmiin.

taiteen ja kulttuurin mahdollisuudet kaikessa organisaation toiminnassa. Taide eri muodoissaan on herkistävää toimintaa ja herkistymistä tarvitaan, kun tunnustetaan iäkkäiden ja toimintakyvyltään hauraiden asiakkaiden tarpeita.

Taiteilija talossa on muutoksen agentti

Kun taide itsessään on usein muutoksen väline ja kuvaaja, palkkaamalla taiteilija on huolehdittu *flow:sta* jatkuvasta pienestä vaihtelun virrasta. Taiteilijana löydän erilaisia ratkaisuja eri arjen tilanteisiin ja toimin näin muutoksen agenttina. Tilanteissa, joissa helposti mentäisiin *vanhan kaavan mukaan*, olen tuonut pikkuhiljaa uusia ajatuksia mukaan keskusteluun. Taiteilijan näkökulmasta mahdollisuudet ovat rajattomat. Taide on mielikuvituksen lentoa ja sen ilmaisun sallimista valituilla menetelmillä, näin se

tuo uusia näkökulmia esiin eikä se ole hoitamisen näkökulmasta lähtevää toimintaa. Samaan aikaan on hyvä tunnistaa taiteilijoiden toiminnan reunaehdot, jotta taiteilija voi toimia eettisesti työssään. Yhteisötaiteilijana toimin samojen eettisten periaatteiden mukaisesti, jokaisen asiakkaan yhdenvertaista asemaa ja yksityisyyttä kunnioittaen, kuten koko sote-henkilöstö. Yhteisötaiteilijan työnkuvan on Soinnun johto laatinut kanssani keskustellen, ja sitä on päivitetty aika ajoin ajan tasalle. Työnkuva sisältää ydintehtäviä ja vastuita, joita meillä yhteisötaiteilijoilla Soinnulla vakituisina työntekijöinä on. Tämä materiaali osaltaan tarkentaa pelisääntöjä ja etiikkaa, johon työni pohjautuu. Sairaalaklovnien HYTE-toimintamallissa on kuvattuna eettiset pelisäännöt Sairaalakloville, ja se soveltuu hyvin kaikille sotessa toimiville taiteilijoille malliksi eettisesti kestävästä toiminnasta työssään.

Mahdollistaminen

Työssäni teen näkyväksi ja tarjoan taide- ja kulttuurialan tietoa, taitoja, ymmärrystä, materiaaleja, tiloja, välineitä, käsitteitä sekä yhteistyön taiteilijoiden ja kulttuuritoimijoiden kanssa. Materiaalien lisäksi tarvitsemme tilaa taiteelle, jotta se voi olla

Mitä muija?

Kaksi herraa istuu usein vierekkäin lähitorin ravintolan sohvalla. He mielellään heittävät tamperelaisittain kommentteja, kuten: ”Mitä muija?” ja ”Kuis menee?” Kun juttelemme he kertovat mielellään juttuja menneistä, kaskuja ja vitsejä. Huomaan tervehtiväni heitä ihan omalla tyyllillä. Silloin olen itsekin hieman kuin *Kummelista karannut hahmo* ja tervehdin liioitellun korkealla ja laajalla kädenheilautuksella: ”Moro!” tai ”Morjens!” Kohtaamisessa on valtava määrä laatuja. Voimme kertoa vitsin, katsoa toista hyväksyvästi, koskettaa rakastavasti, kuunnella, kysyä mielipidettä, käydä dialogia, olla yhdessä hiljaa ja tuntea hiljaisuuden voima, voimme antaa toisen ilmaista kiukkunsa ja hyväksyä tunteen. Voimme tehdä yhdessä, nauraa ja itkeä yhdessä.

osa jokaisen arkea. Tullessani taloon tein aloitteen, että tiloja, joissa erityisesti tehdään taidetta, työpaikat ja -huoneet, kutsuttaisiin jatkossa nimellä *Luova tila*. Nimi otettiin käyttöön taloissa. Tämä oli yksi tapa edistää taiteen työskentelytilojen tunnistamista osana keskuksiamme. Isoimmassa keskuksessa Luova tila muodostuu kahdesta osasta: isompi kurssien kokoontumishuone ja pienempi keramiikan poltto- ja kuivatushuone. Pienimmillään Luova tila on muutamana kaapin alue, josta haetaan materiaalit monitoimitilaan tai olohuoneeseen, jossa työskennellään. Luova tila on kuitenkin enemmän kuin huone. Se on lupa tehdä taidetta. Se on ymmärrys, hyväksyntä ja innostus tiimeissä, jotka tukevat asiakkaiden ilmaistun luovuutta.

Mitä taide ja kulttuuri tuovat vanhustyöhön

Kun tutkin vanhoja raportteja löysin vuoden 2019 raportista kuvauksen siitä, mitä kaikkea taide ja luovuus voi tuottaa asiakkaillemme:

Viihdetä, viihtymistä, kotoisuutta, verkostoitumista ja yhteisöllisyyttä, terveyttä: taiteen parantava vaikutus, kuntoutumista

Suora, välillinen, sairauksien ennaltaehkäisy, ympäristön kehittymistä, sosiaalisesti ja henkisesti, teoksia ympärille, esteettiset arvot, taiteellisen työskentelyn ja toimijuuden iloa, taiteen vastaanottamisen hehkua

Itsetutkiskelua ja itsearvostusta

Taide tekona voi olla traileri mielen ja asenteiden muutokseen

Taiteella on pelkästään elämyksenä ja kokemuksena itseisarvonsa. Taiteilijoiden näkökulmasta se jo tekee taiteesta taidetta. Se että taide voi tuottaa näin paljon kaikkea muuta hyvää tekee siitä loputtoman hyvinvoinnin lähteen meille kaikille.

Yhteisötaiteilija työyhteisön taidementorina

Ensimmäisiä yhteisötaideteoksia toteutimme asiakkaiden kanssa isoina maalauksina kankaille. Olemme maalanneet usein lakanalle tai muulle sopivalle kankaalle, uudelle tai kierrätetylle. Tästä esimerkkinä tässä julkaisussa esitelty Ratikka-maalaukset. Yksi viimeisimpiä yhteisömaalaukskokonaisuuksia on ollut ryhmäkotien Aarrearkkumaalaukset, jotka saivat innoituksen Taidetta kotiin -hankkeen Elämäni aarrearkku -taideinterventioista ja työpajoista. Yhteisöohjaaja keräsi viiden ryhmäkodin asukkaiden toiveita, joista luonnostelin aarrearkut hiilellä isolle lakanalle. Tästä ryhmäkotien asukkaat, omaohjaa-

Yhteisön oppimisen pehmeät taidot, kun inspiroidutaan yhdessä, tutustumista välineisiin, tekniikoihin ja teknologiaan, luovuuden ja kokeilun mahdollisuuksia

Ajanviete, viihde, harrastaminen, liikunta, liikkuminen, luovuus, taide, tiede, sosiaaliset kontaktit, elinikäinen oppiminen, kulttuurityö

Omannäköinen kodinomainen elämä, sosiokulttuurinen innostaminen lääkkeenä hyvinvointiin

jat ja yhteisöohjaaja jatkoivat maalausta eteenpäin. Myöhemmin ripustin maalaukset ravintolan kaiteille. Teokset pääsevät lopulta esille kuhunkin ryhmäkohtiin, jossa ne on maalattu. Näin taidemenetelmä, jota olemme kerran hankkeessa tai projektissa kehittäneet jatkaa elämäänsä talon toiminnoissa pitkäjänteisesti. Jossain vaiheessa kukaan ei muista, mistä kaikki alkoi. Jokainen on yhteisötaiteessa keksijä ja tekijä.

En minä voi. En minä osaa. Ei minun koskaan annettu. Opettaja arvosteli. Et sinä osaa laulaa. Ole hiljaa. Lapset ja perhe. En ehtinyt harrastaa.

Innostus tarttuu – Tarinallista vuosiraporttia

Kun Martti vielä toipui leikkauksesta kotonaan, hän osallistui Soinnun etänä lähetettäviin fysioterapeuttien ohjaamiin tuolijumppiin ja yhteisötaiteilijan ohjaamaan musiikkiryhmään. Minttu kävi Martin luona välillä tyttärensä Nellin kanssa, ja he saattoivat kaikki yhdessäkin osallistua etälähetyksen kautta jumppaan ja lauluun. Martti oppi laittamaan etälähetyksen päälle ja innosti kotonaan käyvän siistijän, Ullan välillä mukaan kanssaan jumppaamaan ja laulamaan. Ulla sanoi, että tästä etäohjelmasta pitää kyllä kertoa äidille Martalle 81-vuotta, joka kävi lähitoreilla, mutta ei ollut osallistunut tähän etätoimintaan.

Taiteella monipuolistetaan päiväkeskusten ohjelmaa

Taiteen ja kulttuurin saavutettavuutta tuetaan meillä monin keinoin asiakkaan kehon haurastuessa ja toimintakyvyn muuttuessa. Teen paljon yhteistyötä talojen päiväkeskusten kanssa. Ne ovat osa Soinnun palveluiden kirjoa, jossa asiakkaan yksilölliset tarpeet tunnistetaan ja tehdään kulttuurista vanhustyötä. Päiväkeskuksissa asiakkaat tapaavat toisiaan, harrastavat, saunovat, syövät yhdessä ja voivat saada apua arjen tilanteisiin. Päiväkeskusasiakas on kotonaan asuva ikäihminen, joka tulee muiden kanssa yhteisellä tilataksikyydillä päiväkeskukseen viettämään päiväänsä. Yhä useammin kotona asuu yhä hauraammassa kunnossa olevia ikäihmisiä ja päiväkeskus onkin monelle todella tärkeä paikka ylläpitää omaa aktiivisuutta. Näin saa kokea yhteisiä hetkiä muiden ikätovereiden kanssa samassa ryhmässä. Kulttuurityöhön suuntautuneet lähihoitajat tarjoavat asiakkailleen päiväkeskuksissa monipuolisen päiväohjelman. Päiväkeskusasiakkaat osallistuvat lähitorien toimintaan toiveidensa mukaan. Päiväkes-

kustyöntekijät ovat mukana kehittämässä lähitorien palveluja. Päiväkeskukset ovat esimerkki kohtaavasta vanhustyöstä, jossa parhaimmillaan toimitaan sosio-kulttuurisesti innostaen.

Yhteistyössä päiväkeskusten kanssa voin taiteilijana tuoda asiakkaille yhä enemmän tilaisuuksia osallistua taide-elämyksiin kokien ja itse tehden. Päiväkeskusten työntekijät ovat tottuneet vuosien mittaan hyödyntämään taiteen tuntemustani, visuaalisia taitojani, taidekurssejani ja musiikkituokioitani lähitoreilla. Välillä yhdistämme voimamme ja luomme isomman tapahtuman yhdessä lähitorille. Kehitämme näin yhdessä asiakkaille taide- ja kulttuuritoimintaa. Osaltani autan ja rohkaisen käyttämään taiteen monipuolisia keinoja asiakastyössä. Päiväkeskusten työntekijät puolestaan tutustuvat asiakkaisiinsa arjessa ja osaavat kuvailla asiakkaiden mieltymyksiä ja toiveita minulle. Olen saanut yhteistyöstä palautetta muun muassa siitä, kuinka asiakkaat nauttivat uusista elämyksistä ja annan päiväkeskustyöntekijöille tilaa yhteistyössä kehittää omia visioitaan. Innostan uskaltamaan luomaan uutta asiakkaiden kanssa.

Kuljet kuvataiteen metsään ja opit tuntemaan yhden kasvin erityisen hyvin, sen käyttötarkoituksia ja sen olemuksen. Nautit siitä, että osaat käsitellä kasvia monin tavoin.

Voit oppia jotain uutta kasvista ja nähdä tuulen vireen sen lehdillä.

Taiteessa on lopulta ei tietämisen riski ja mahdollisuus.

Kuuntelen sinua

Ajattelen kuvin. Kun asia on monitahoinen ja sanat eivät riitä, visualisoin asian mielessäni maalaukseksi. Ajattelen niitä, joiden on vaikea ilmaista sanoin ajatuksiaan.

Ajattelen, siis olen olemassa*, tämä kuuluisa filosofin päätelmä on hyvin kaukana visuaalisia ajatuksia kokevan maailmasta, jos ajattelu liitetään sanalliseen ajatteluun, jossa voimme vain muodostaa mielessämme lauseita ja tuoda ne julki.

*René Descartes

Maalaan vastausta

Ajatus voi olla kuva, se voi olla ääni, tunne, mikä vaan aistimus mielessä, mielikuvana. Kuuntelen sinua, maalaan vastausta ja teen luonnosta tuleviin keskusteluihin asiasta.

Tulevan hauduttelua

Työssäni kertyy niin muiden kuin omia yhteisötaideideoita kuvitteelliseen kylvömaahan, joista osa hautuu siellä pitkään ja osa tulee nopeasti tai useasti käyttöön toiveiden, tarpeiden ja inspiraation mukaan:

Kvolemasta keskusteluryhmä

Täidetta peukalo keskellä kämmentä -kurssi

Pvolukoita ja sananjalkoja

Näyttely ja avajaisissa improvisaatiotanssina baletti

Balettia ja balettimaalauksia

Sisäseinien muraalit ja maalaukset pitkien käytävien piristykseksi, näistä tietokonemallinnus, jotta ideaa voi viedä eteenpäin

Sarjakuvakurssi

Savirentoutusta

Valokuvat hauskaksi lyhyeksi sarjakuvaksi

Paperimassasta ja eri materiaaleista Satumetsään leikkikavereita lapsille

STATEMENT-kurssi

Julistetaan oma ääni kuuluvaksi

Kaikki nämä ja muut ideat odottavat rauhassa aikaansa kylvettynä maaperään. Osa tulee käyttöön, osa on ikuisesti mehevää luovuuden maaperää, josta voi versoa jotain ihan uutta. Ei ole kiirettä toteuttaa jokaista luovaa mielen liikahdusta. Kuitenkin jokainen sekä toteutettu että haaveeksi jäänyt idea on yhtä arvokas. Jokainen kertoo innostuksen hetkestä. Mielessäni välkkyy tässä kohtaa Pohjois-Karjalaisen isoäitini sanat aikoinaan, kun hän rauhoitteli menemästä asioiden edelle: ”Elkeepä hättäilkö.” Ajattelen, että asiat tulevat eteen oikealla hetkellä, niitä kohti ei tarvitse kiirehtiä. Seuraan rauhassa, mitä kylvetyistä siemenistä kulloinkin lähtee itämään ja kasvamaan.

Tämä antoi minulle toivoa

Lähtöri osallistavana yhteisönä

Outi Teittinen (kehittämispäällikkö) ja Outi Jolanki (dosentti) avaavat Valtioneuvoston Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarjassa (47/2017) lähtöriin toimintamallia, tarkastellen Kuuselakeskuksessa järjestettävää lähtöritoimintaa. Heidän selvityksensä painopisteenä on yhteisöllisyyden edistäminen. Teittinen ja Jolanki luettelevat (2017) lähtöriin toiminnan vakiinnuttamisen ja toimijoiden sitouttamisen haasteita mm: ”Alueen asukkaiden osallistaminen ja mukaan saaminen vaatii innostamista ja uudenlaisen toimintakulttuurin opettelua alueen ja palveluiden asukkailta. Monen toimijan yhteistyö edellyttää hierarkioiden ja ammatillisten rajojen ylittämistä. Talon ympäristön osallistava toimintapa edellyttää sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisilta rutiinien rikkomista ja uudenlaisen työskentelytavan oppimista. Uudenlaiset työtavat ja uudet toimintamuodot voivat lisätä työntekijöiden työn vaatavuutta ja niiden omaksumiseen tarvitaan aikaa. Haasteena on muuttaa alueen asukkaiden ja muiden toimijoiden ennakkokäsitykset ja mielikuvat palvelutalosta vain asukkaiden käytössä olevana tilana.”

Yhteisötaiteilijana olen voinut vaikuttaa osaltani näiden haasteiden voittamiseen ja esteiden ylittämiseen lähtöritoiminnan kehittämisessä moniammatillisissa tiimeissä. Alueen asukkaiden löytäminen lähtöritoimintaan, toimijoiden yhteistyö, rutiinien rohkea rikkominen, työtapojen kehittäminen kulttuuriohjelmaan ja ennakkokäsitysten murtaminen ovat keskeistä työssäni ja luonteva tapa toimia taiteilijana.

Keskustelin Soinnun lähtörikoordinaattorin kanssa siitä, miten lähtöriin toiminta on ja mitä sillä saavutetaan. Hän kuvaili, että lähtörit edistävät ihmisten hyvinvointia olemalla alusta kulttuuriselle toiminnalle ja aktiivisuudelle. Lähtöriin toimintaa suunnitellaan ja toteutetaan yhdessä hyvinvointialueen asukkaiden ja kolmannen sektorin eli yhdistysten ja muiden toimijoiden kanssa. Asiakkaan näkökulmasta saavutetaan kohtaamisia ja osallisuutta. Pirhassa lähtöri kuuluu ennaltaehkäisevien palveluiden kokonaisuuteen. Asuinalueella lähtöri lisää yhteisöllisyyttä ja mahdollisuuksia osallistua. Lähtöriin tarjottavia tilaisuuksia vaikuttaa ovat muun muassa ennakoönnestykset, osallistava budjetointi, asiakaspalautteet kaupungille sekä sähköiset kyselyt. Nämä ovat asiakkaiden suoran vaikuttamisen keinoja. Tämä lisää lähialueen asukkaiden osallisuuden tunnetta, kun kykenee vaikuttamaan asioihin. Lähtörit ovat alusta monialaiselle kulttuuriselle toiminnalle ja yhteisölliselle toiminnalle. Lähtöriin Soinnulla tarjotaan taide-elämyksiä, kokemuksia ja taiteen tekemistä harrastuksena ja yhteisötaiteena. Lähtörit ovat kaiken ikäisille ja niillä onkin tärkeä ylisukupolvisuuden merkitys. Lähtöriin voi elää tavallista elämää, jossa nähdään ja ollaan tekemisissä kaiken-

ikäisten kanssa. Lapset hyötyvät toimijoiden antaman palautteen mukaan lähitorin toiminnasta. Kaikilla ei ole isovanhempia tai kontaktia hyvin iäkkäisiin. Lähitori lisää suvaitsevaisuutta erilaisten ihmisten ja ihmisryhmien välillä, jotka lähitorilla kohtaavat. Lähitori on eräänlainen tulevaisuuden visio monialaisesta kulttuurihyvinvoinnin keitaasta, joka on saatu jo tähän aikakauteen syntyään. Ihan tavallista on kuulla, että voiko tämä olla totta, onko tällaista olemassa, kuin teidän lähitoripalvelunne. Tai todetaan, että pääseekö tähän kaikkeen ihan oikeasti ilmaiseksi osallistumaan? Paikan päälle lähitorille ovat asiakkaiksi tulleet aktiiviset lähialueen asukkaat ja talojen asumispalveluiden asukkaat ja heidän läheisensä.

Asumispalveluiden asukkaita kannustetaan aktiiviseen osallistumiseen lähitorille. Moniammatillisen tiimin jäsenet tunnustavat lähitorin paikkana, joka tarjoaa toimintaa ja elämyksiä ja monipuolistaa asukkaiden arkea. Lähitorilla on saavutettavissa olevia taide-elämyksiä asiakkaille. Lähitorien lähellä asuvista alueen asukkaista parhaiten ovat lähitorille

löytäneet valmiiksi erilaisissa yhdistyksissä toimivat aktiiviset eläkeläiset. Osa on käynyt palvelutalon ravintoloissa ja ryhmissä jo ennen varsinaisen lähitorin toiminnan muotoilua. Puskaradio toimii eli innokkaat lähitorikävijät vinkkaavat ystäviään ja tuttaviaan käymään lähitorilla. Aktiiviset eläkeläiset ovat aktiivisia myös innostamaan muita mukaan. Yksinäiset ja yhteisöllisestä toiminnasta syrjäytyneet ovat vaikeampi asiakasryhmä tunnistaa ja tavoittaa. Vuosia olemme erilaisilla pistemäisillä tapahtumilla ja jalkautumalla levittäneet tietoa. Olemme pyrkineet löytämään ne apua tarvitsevat ikäihmiset, joilla ei ole vielä tietoa lähitorista.

Olemme jo pitkään lähitoreilla tunnustaneet sen, että potentiaaliset asiakkaamme käyvät terveyskeskuksissa. Terveyskeskusta lähestytään yksinäisyydessä ja *tiedon puutteessa* tunnistamatta välttämättä taustalla olevia laajempia tarpeita. Aloimme kehittää kulttuurilähetettä, jotta terveyskeskusasiakkaat voitaisiin ohjata sen avulla lähitorien matalan kynnyksen toimintaan ja asiakasohjaukseen.

Lähitorityön arkea

*Tervehditään, pysähdytään ja kohdataan.
Ripustetaan taidetta ja lajitellaan tarvikkeita.
Puretaan. Säilytetään, kierrätetään.
Otetaan yllätykset vastaan. Raportoidaan,
päivitetään kotisivuja, tilastoidaan.*

*Kohdataan matkan varrella, keskustellaan, jutellaan.
Kehitetään, suunnitellaan, toteutetaan. Dokumentoidaan,
kuvataan.*

*Innostetaan tiimiä ja tsempataan kaveria palavaan innostukseen. Rauhoitellaan kohtuullisuuteen ja tekemään oikeita valintoja kaiken työmäärän kanssa.
Jokaista palasta hiotaan kaiken päivää yhdessä yhä sujuvammaksi.*

Asiakkaan
kulttuuri-
hyvinvointi

–

Kulttuuri-
lähetteellä
lähitorille

Liike

Mä en enää liiku.

Jonkun pitäis avittaa.

Olo tuntuu kömpelöltä ja vanhalta.

Kolottaa, joka paikkaa.

Osaaisinko enää edes tehdä mitään järkevää?

Minun, kuten varmasti monen muunkin kulttuurihyvinvoinnin alalla työskentelevän mielessä oli jo käynyt ajatus kulttuuriläheteestä. Tällä lähetemallilla ohjataan asiakas raskaammista palveluista kevyempiin silloin kun tarpeet ovat sellaiset, että asiakas tarvitsee vaikkapa tukea yksinäisyyden lievittämiseen, kulttuurista osallistumista tai ohjausta kuntoutumiseen. Kaupungin lähitorien ja hyvinvointikeskusten tapaamisessa 2019 otin esiin ajatuksen, että Tampereen lähitoreilla voisi ottaa käyttöön taideresepti- tai kulttuurilähete-mallin. Ideaa oli aiemmin pohdittu Pirkanmaan kulttuurihyvinvoinnin verkostoissa, ja asia oli jäänyt kaivelemaan mieleeni.

Ideasta innostuttiin ja kaupungin sivistyspalveluiden hyvinvointikoordinaattori, Jaana Ylänen, alkoi valmistella kanssani kulttuurilähete-mallin luonnosta. Teimme taustatutkimusta ja löysimme vastaavia malleja, joita on ollut maailmalla (kuten Iso-Britanniassa *Social Prescription*) ja Suomessa (Lapin *Hyvinvointilähete-toimintamalli*). Keräsimme ympärillemme noin kymmenen hengen tiimin: kaupungin sivistyspalveluiden, terveyskeskuksen ja lähitorien ja Soinnun kesken, jossa monitoimijaisesti ja ammatillisesti aloimme hioa mallia. Näin alkoi rauhallinen ja hyvin yksityiskohtainen valmistelu, joka keväällä 2022 eteni kulttuurilähete-pilotiksi Hatanpään terveyskeskuksen ja Kuuselan lähitorien välille. Kulttuuriläheteen kehittämisestä tuli osa isompaa Kuppi-hankkeen (Kulttuurihyvinvoinnin palveluohjaus Pirkanmaalla) kehittämistyötä Pirkanmaalla. Hyvinvointialueiden myötä kulttuurilähete suunnitellut *monesta toimijasta muodostettu* tiimimme jakaantui niin, että osa työryhmästä toimii Tampereen kaupungin ja osa Pirkan alaisuudessa. Päädyimme rajaamaan kulttuurilähete-pilotin alkuvaiheessa kulttuuriläheteen saajiksi eläköityneiden ikäryhmän. Ylänen tilalle tuli pilotin valmisteluvaiheessa kulttuurihyvinvoinnin suunnittelija, Pilvi Nissilä, hänen kanssaan jatkoimme läheteemme mallin hiomista sekä visuaalisena korttina, että ohjeena henkilökunnalle terveyskeskuksiin ja lähitoreille.

Muotoilimme mallia alusta asti niin, että lähetteellä ohjattavan asiakkaan kiinnittyminen lähitorille tapahtuu, monipuolisia kulttuurihyvinvoinnin palveluita tarjoavaan keskukseseen, jossa on maksutonta

toimintaa. Yhteistyössä olemme työstäneet myös joukon seminaariesityksiä ja tiedotusmateriaalia, jonka muotoilua tätä julkaisua kirjoittaessani jatkamme.

Saitko: LIKETTÄ – LEPOA
– YHDESSÄ OLOA –
TUNNETTA – VIISAUTTA

Kulttuurilähete Soinnulla käytännössä edelsi taidepassi, jota testattiin *Taiken 100 minuuttia taidepassi -hankkeessa 2019*. Taidepassiin tutustuin Taiken läänintaiteilija Arttu Haapalaisen esittelemänä mallina. Tarkoituksena on edistää jokaisen ihmisen taide- ja kulttuuritoimintaan osallistumista ja tämän osallisuuden näkyväksi tekemistä. Taidepassia käytimme pääasiassa asumispalveluiden asukkaiden toiminnassa taiteen ja kulttuuritoiminnan määrä- ja laatutiedon keruun menetelmänä, kun puolestaan kulttuurilähete on ennen kaikkea lähitorille ohjaava lähete. Molemmissa malleissa kerätään tietoa, jossa tunnistetaan kulttuurihyvinvointi laajasti monipuolisena toimintana ja tarpeita sisältävänä kokonaisuutena. Molempia on kehitetty moniammatillisesti taiteilijoiden asiantuntijuutta hyödyntäen. Kun kulttuurilähete alettiin muotoilla, pohdimme miten teemme siitä mahdollisimman käytettävän mallin, joka oikeasti innostaa käyttämään lähetettä arjessa.

Veljeni opiskeli aikanaan ihmisen ja teknologian välistä vuorovaikutusta vuorovaikutusta. Hän kertoi minulle kognitiivisessa psykologiassa yleisesti tunnetusta työmuistimallista, jonka mukaan ihminen kykenee painamaan 5–9 asiaa kerrallaan mieleen, enempää ei kannata tarjota (Baddeleyn ja Hitchin 1974). Kun on kyse ikääntyneistä asiakkaitamme, välineiden ja mallien käytettävyys korostuu entisestään. Ehdotinkin, että kulttuuriläheteessämme pitäydymme enintään viidessä kohdassa, kun jaottelemme läheteeseen eri teemoja asiakkaan tunnustettaville tarpeille.

Kulttuurilähetteessä on jaoteltuna viisi kohtaa. Näiden avulla asiakas ja palveluohjaaja tai terveydenhoitaja terveysasemalla voivat määritellä yhdessä asiakkaan kanssa tarpeita, joihin läheteellä ohjataan. Näistä viidestä, kulttuuriläheteen asiakkaan tarpeita kartoittavasta kohdasta, neljä oli jo Taiken Taidepassissa: *tunne, yhdessä, viisaus ja lepo*. Nämä tuntuivat hyvin perustelluilta kohdilta myös kulttuuriläheteeseen, johon lisäsimme vielä viidennen kohdan *liike*. Kun kulttuuriläheteen avulla havainnoidaan asiakkaan tarpeita voi *liike* tarpeena kuvata yhtä hyvin hienomotoriikkaa maalausryhmässä kuin jumppaa liikuntaryhmässä. Tai, jos valitaan teema *yhdessä*, voi ohjaus tapahtua keskusteluryhmään tai musiikkituokioon. Viiden kohdan jaottelu tarpeiden mukaan tarjoaa näin vapauden valita toiminta rajaamatta mitään vaihtoehtoa pois. Kaiken kaikkiaan suunnittelimme kulttuuriläheteen alusta asti pohjaututumaan laajaan kulttuurikäsitukseen. Siinä eri toimintamuodot tiedot, taidot, taiteet, yhdessä tekeminen, harrastaminen, liikkuminen ja kohtaaminen ovat osa kulttuuria.

Terveyspalveluista kulttuurin pariin

Työssäni tiedostan usein, kuinka kaikkein hauraimmista asemassa olevat iäkkäät, jotka asuvat *kodeissaan lähialueella*, eivät välttämättä näy meille päivittäisessä asiakasvirrassa. He ovat ne, jotka ovat jääneet täysin yksin, väliin ja tavoittamattomiin. Paikka, josta he eivät osaa etsiä taidetta ja kulttuuria on todennäköisesti terveysasema. Sieltä osataan joka tapauksessa hakea apua, vaikka ei mahdollisesti itsekään tunnista, että lääke voikin olla kulttuuri, ystävyys, taideharrastus ja kohtaaminen. Tampereen kaupungin Soinnun kanssa yhteistyössä kehittämällä kulttuuriläheteellä selvitetään asiakkaan omaa *kulttuuriääntä*. Läheteen avulla löydetään mahdollisia asiakkaita, jotka voisivat olla *kulttuurihyvinvointityömme* piirissä. Kulttuuriläheteellä tunnustetaan tarpeet ja etsitään sopiva toiminta, johon osallistua lähitorilla. Osallistuminen voi olla taidetta, se voi olla liikuntaa, mitä vaan mitä meiltä löytyy, kuten uusien ystävien kohtaamista tai vapaaehtoistoimintaa. Kulttuurilähete on silta, jolla kulttuurin ja taiteen pariin löydetään.

Terveysasema, vastaanotto

Tunnistetaan asiakkaalla sellainen palvelutarve, johon terveydenhuollon keinovalikoimasta ei löydy apua, esimerkiksi yksinäisyys.

Kulttuurilähete

Soitu, Pirha ja Tampereen kaupunki

Lähtötori

Lähtötorit ovat kaikenikäisten kohtaamispaikkoja. Kulttuurilähetteen saanut asiakas keskusteleekin palveluohjaajan, fysioterapeutin ja/tai sairaanhoitajan kanssa ja samalla kartoitetaan tarpeita kulttuurilähetteen teemojen avulla.

Lähtötorin monipuolisesta ohjelmasta etsitään sopivia osallistumismahdollisuuksia kokeiltavaksi.

Lepo

Vähän aina jännittää kaikki.
Stressaa kuka tulee ovesta.
Mä oon tällainen.
En saa mielenrauhaa.

Täällä on kaikkea mahdollista. Voi maalata, on runoryhmää, laulua ja tanssia. Yksin näitä ei tulisi tehtyä.

Tarpeet tunnistava malli

Kulttuurilähetteen muotoilun alkutaipaleella selvitimme millä ehdoin lähetteen voisi saada käyttöön terveyskeskuksiin. Lähtökohtana Hatanpään terveyskeskuksessa pidettiin sitä, että kiireiseen työhön ei voinut ottaa lisää pyöriä eikä lähetteiden anto saisi millään tavoin rasittaa henkilökuntaa. Kulttuurilähetteen antaja terveystalveissa ei välttämättä tunne lähitorin toimintoja yksityiskohtaisesti, vain yleisellä tasolla. Hänellä on kuitenkin mahdollisuus tunnistaa asiakkaan tarpeet. Toiminnon puolestaan tuntee vastaanottaja, työntekijä lähitorilla, joka esittelee asiakkaalle lähitorin tarjonnan.

Kun suunnittelimme ja piirsimme kulttuurilähetteen ensimmäisen visuaalisen luonnoksen, jo se innosti Tampereen alueen muita hyvinvointikeskusten ja lähitorien koordinaattoreita paljon. Lähetekuva olisi haluttu heti käyttöön. Tästä huolimatta päätimme ensin syventää mallin suunnittelua. Hioimme tekstin muotoilua pitkään. Välillä näytimme lähetteen teemojen kuvauksia asiakkaillemme ja yhteistyökumppaneillemme varmistaaksemme, että teksti olisi mahdollisimman toimiva käytännön työssä. Olen voinut yhdistää kuvataiteilijana visuaalista osaamistani kulttuurilähetteen käytettävyyden kehittämiseen. On tärkeää, että läheteellä on miellyttävä ja käytettävä ulkoasu. Jaettava kulttuurilähete on kooltaan A5 ja painatettu hyvälaatuiselle kartongille, jolloin se on miellyttävä ottaa käteen.

Pilotointi tuottaa aina muutakin, kuin kokeilun tulokset. Se, että kokeilujen vaikutukset tunnistetaan, tekee kokeilevasta toiminnasta laadukasta, vaikuttavaa ja pitkäjänteistä. Mikään pilotti ei yksinään

pistemäisenä toimenpiteenä vaikuta toiminnan ja toimintakulttuurin muutokseen. Kuten kaikessa toiminnassamme, tässäkin kohtaa toimimme laadun, pitkäjänteisen ja osallistavan työskentelyn pohjalta. Kulttuurilähetteen pilotoinnin ansiosta lähitorin ja terveysaseman työntekijöiden välille syntyi yhteys. Samalla aloimme lähitoritiimillä jalkautua terveysaseman OLKA-pisteelle. Kulttuurilähetteitä on tässä vaiheessa jaettu terveysasemalta noin 2–4 kuukausittain määrän kasvaessa kuukausi kuukaudelta.

Haasteet terveyskeskustoiminnassa henkilöstövajaus, henkilöstön vaihtuvuus ja kiire ovat vaikuttaneet jakamisen tiheyteen. Terveysasemalla työntekijät, jotka ovat tutustuneet kulttuuriläheteeseen ovat olleet innoissaan siitä ja sen tuomista mahdollisuuksista. Samalla he oppivat rutiinia tunnistaa ja muistaa tarjota lähetemahdollisuutta asiakkailleen. Lähitorilla palveluohjausta tekevä koordinaattori pitää kulttuurilähetteen tarpeita kartoittavaa teemallisuutta onnistuneena. Hän on todennut sen ohjaavan asiakkaan tunnistamaan tarpeitaan ja työntekijää keskustelemaan asiakkaan kanssa kulttuuritoiminnasta ja ohjaamaan asiakasta hänelle sopivimpaan toimintaan.

Kulttuurilähetteen kehittämistyömme seuraa sosiokulttuurisen innostamisen tematiikkaa, jossa työn pitkäjänteisyys ja pohjatyon merkitys korostuu. Ensimmäisistä kulttuurilähete-mallimme tähtää siihen, että sen avulla tapahtuu löytävää vanhustyötä. Tällöin asiakas tunnustetaan persoonana ja hänen todellisesta kiinnostumisestaan aktiivisena osallistujana lähitorin toimintaan ollaan kiinnostuneita.

Yhdessä

Ei enää aikoihin tai koskaan ole ollut merkitystä sillä, mitä itse haluaa.

Elämä muuttuu suorittamiseksi, oli tekemistä paljon tai vähän.

Kyse on yksin puurtamisesta.

Ei ole ketään, kenen kanssa jakaa kokemus ja kehittää omaa tekemistä ja itseään, edes itsensä kanssa.

Peilikuvakin on kääntänyt selkensä.

Apaattisena puurtaa yksin omassa alhossaan.

Ajatus yhdessäolosta jännittää.

Lähtökohtaisena tavoitteenamme on ollut, ottaa kulttuurilähete käyttöön kaikissa Tampereen terveys- ja hyvinvointikeskuksissa sekä kaikilla lähitoreilla. Jatkamme erilaisten toimintamuotojen kehittämistä kulttuuriläheteen ympärille. Olemme aloittaneet keskustelun kulttuuriläheteellä tehtävän asiakasohjauksen sisällyttämisestä kulttuuriluotsien toimintaan. Tampereen kaupungin kulttuuriluotsit ovat vapaaehtoisia, joita voi pyytää seuraksi kulttuuritapahtumiin.

Seuraavaksi meidän on hyvä kehittää tapaa mitata kulttuurilähete-mallin vaikutuksia ja jatkaa kohti toimintamallin kuvausta, jossa on mukana analysoitua mitattavaa tietoa mallin käytöstä. Kulttuurilähete sisältää itsessään tiedon keruun menetelmän. Sen pohja on muotoiltu alun perin tiedon keruuseen pohjautuvasta Taidepassista ja se on käytettävissä uudelleen tästä näkökulmasta sen jälkeen, kun asiakkaalla on kokemuksia lähitorin toiminnasta. Teemojen avulla on mahdollisuus kerätä tietoa vaikutuksista: ”mitä olen saanut? Olenko saanut asioita, joita tarvitsin, entä mitä muuta?” ”Sainko vaikkapa liikettä ja yhdessäoloa elämäni ja miten nämä vaikuttivat elämäni?” Olemme tehneet kehittämistyötä moniammatillisessa ja organisaatorajat ylittävässä tiimissä, jossa on mukana muun muassa terveyskeskuksen henkilökunta, sivistyspalveluiden suunnittelija, lähitorikoordinaattori ja yhteisötaiteilija. Pilotointia valmistellessa lähitorien taideryhmissä käytiin läpi kulttuuriläheteen idea. Asiakkaat pääsivät sekä kommentoimaan että piirtämään kuvia, joissa kuvataan läheteen saaneita henkilöitä. Kuvia on käytetty muun muassa kulttuuriläheteen esittelydiasarjoissa, kun

lähetemallista on kerrottu laajasti kaupunkien, hyvinvointialueiden ja kulttuurityön kentän erilaisissa verkostoissa. Kulttuurilähete-mallin valmistuttua järjestimme työpajoja, jossa moniammatillinen tiimi hioi yhteistyötään kohti varsinaista pilotointivaihetta. Nämä fasilitoivat työpajat kanssamme toteutti Soinnun ja Tampereen kaupungin harjoittelijana toiminut kulttuurihyvinvoinnin YAMK-opiskelija osana opinnäytetyötään.

Kulttuurilähete-malli Tampereella ja Pirkanmaalla on löytävää kulttuurista vanhustyötä. Lähitori on paikka, jonka monialaisiin toimintoihin kulttuurilähete toimii tienviittana niitä tarvitsevan asiakkaan polulla. Yksi syy hakeutua terveystalouteen on yksinäisyys. Syy voi kuitenkin peittyä muiden asioiden alle. Yksinäisyyttä ei välttämättä tunnusteta, jos ei ole resursseja hoitaa sitä. Kulttuurilähete ohjaa työntekijän toimintaa tai kohtaamista asiakkaan kanssa.

Oma kulttuuriääni

Ajattelen, että kulttuuriläheteellä selvitetään asiakkaan omaa *kulttuurista ääntä*. Kun se on löytynyt, tiedetään tarpeet paremmin ja etsitään sopivia toimintoja ja osallistumismahdollisuuksia. Se voi olla taidetta, se voi olla liikuntaa, mitä vaan mitä lähitorilta ja alueellisista kulttuuripalveluista ja tarjottimilta löytyy. Oma työni kulttuuriläheteen prosessissa on ollut erityisesti tunnistaa jo käytössä olevia taiteen ja kulttuurin mahdollisuuksia ja välineitä sekä kehittää ja tuoda niitä näkyviin kulttuurihyvinvoinnin välineinä Soinnulla ja alueellisesti.

Musisointia sairaalan aulaan jalkautuessa.

Kohtaamisia, peukkuja, taputuksia, huudahduksia, hyvä te!

Täällä on tilaa ja tilausta taiteelle.

Viisaus

Mua kyllä jännittää pitääkö ne
mua ihan tyhmänä.

Mä en kyllä enää muista ihan
kaikkea.

Tavarat vaihtavat paikkojaan
ihan itsestään.

Tykkäsin ennen lukea ja
keskustella. Aika syvällisiäkin
pohdintoja.

Mitä kulttuuri on?

Kysyimme asiakkailtamme kulttuurilähete-
mallin pilotin valmisteluun liittyen, mitä
kulttuuri heidän mielestään on? Vastaukseksi
saimme, että kulttuuri on elettyä elämää, se on
sitä, että istutaan tässä. Kulttuuri on kansan-
tanssia, jääkiekkoa ja pullan leipomista. Se on
kulttuuritapahtumiin osallistumista. Asukkaat
miettivät kulttuurin ja politiikan suhdetta.
Pohdittiin pelkoja, kulttuuriin kuuluu vaikeista-
kin asioista puhuminen niiden oikeilla nimillä,
kuten kuolemasta puhuminen. Perusasiat
tuotiin hyvin keskustelussa esiin: ”Kulttuuri on
kohtaamista ja yhdessä oloa.”

Kulttuuriläheteellä tunnistetaan tarpeita ratkaisukeskeisesti

Kun jatkoimme dialogia lähitorikoordinaattorin kanssa, hän kertoi kokemuksistaan kulttuuriläheteestä ja asiakkaan vastaanottamisesta läheteellä. Lähete on ohjannut keskustelua ja auttanut asiakasta hahmottamaan omia tarpeitaan. Kun tarpeet tunnustetaan, pystytään hakemaan keinoja, joilla hyvinvointia pystytään edistämään. Välttämättä ei ole vielä uskallettu itse laittaa mitään merkintää kulttuuriläheteeseen lähitorille tullessa. Suhtautuminen on ollut poikkeuksetta positiivista, kun ammattilainen on asiakkaan kanssa käynyt läpi kulttuuriläheteitä. Vaikeisiin asioihin, kuten yksinäisyys ja sosiaalisten tilanteiden pelko, on ollut helpompi tarttua konkreettisen lähetteen kanssa.

Kulttuurilähete rohkaisee keskustelun jälkeen tulemaan ja osallistumaan lähitorille omalla tavallaan.

Asiakkaalla on tunne, että on lupa osallistua. Asiakkaan ensimmäinen kommentti on voinut olla: ”En halua puhua mitään, kun jännittää.” Tässä kohtaa voi ajatella, että ryhmätoiminta on pois suljettu. Mutta koordinaattori toteaa: ”Tässä ryhmässä ei tarvitse puhua, mutta saa jos haluaa. Esimerkiksi, kun henkilö ohjautui kirjallisuusterapiaryhmään, hän uskalsi pelosta huolimatta mennä ryhmään, kun ryhmä oli näin pohjustaen osoitettu hänelle. Koordinaattori tuo esiin, kuinka kulttuurilähete ohjaa ammattilaisen toimintaa lähetettä ilmankin: ”Erästä asiakkaasta jäi tunne, että olisin käynyt hänen kanssaan kulttuurilähetekeksustelun, vaikka lähetettä ei otettu vielä edes esiin.” ”Työntekijälle kulttuurilähete on helppo työkalu. Sen ottaa helposti osaksi omaa ohjausta. Se ei ole lisää, päälle liimattua tai ylimääräistä”, tiivistää lähitorikoordinaattori kokemuksensa. Tähän mennessä saamiemme kokemusten pohjalta tämä Tampereella

Tunne

Miltä tuntuu, kun toinen koskettaa?

Miltä tuntuu, kun joku kuulee mua?

Miltä tuntuu itku ja nauru?

Tunteiden näyttäminen toisille.

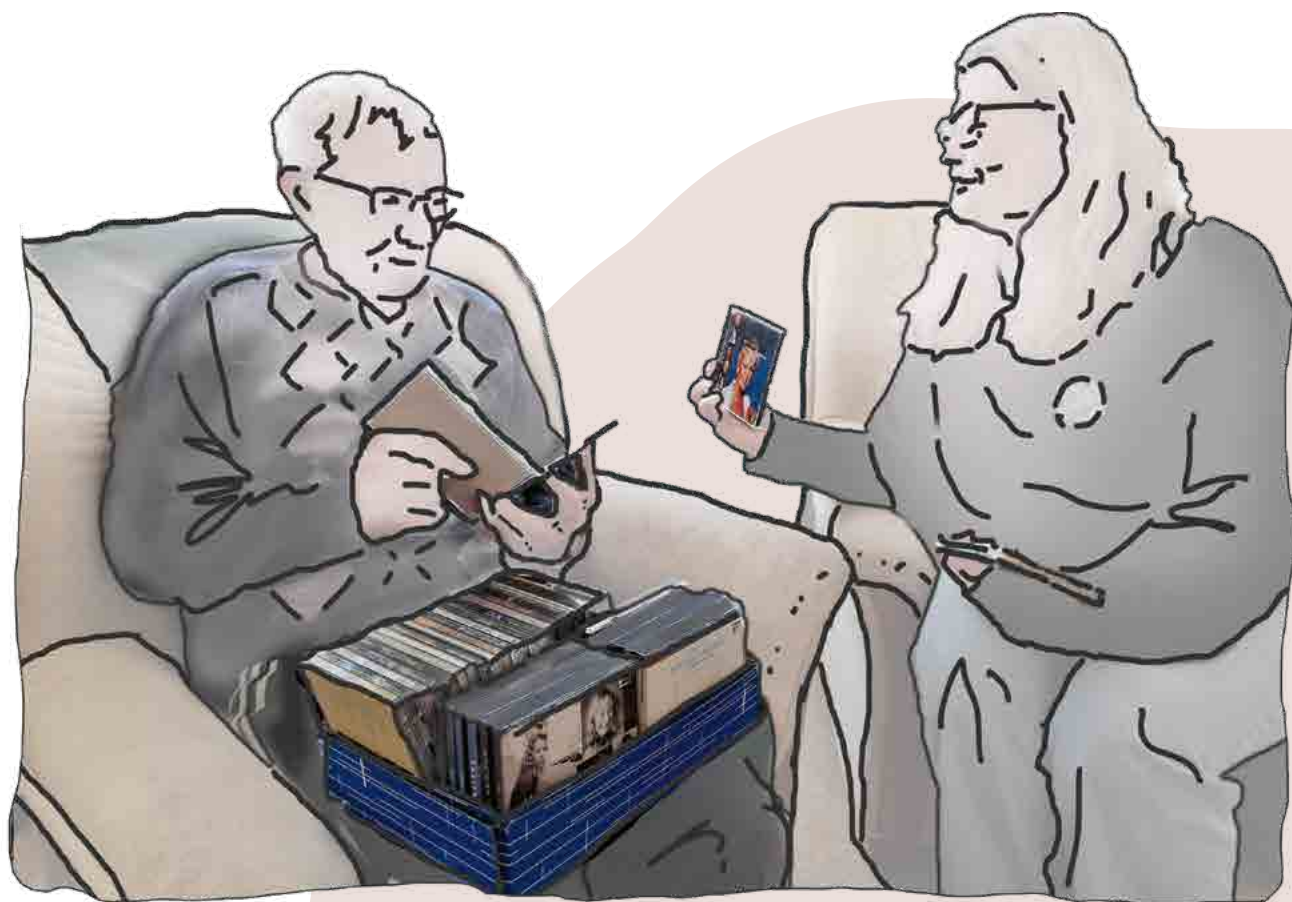
Kelle mä näyttäisin tunteeni?

kehittämämme ja pilotoimamme kulttuurilähete toimii laadullisesti juuri niitä tarpeita tukien, joita sille asetettiin. Pilotoinnissa olemme noudattaneet hyvää sosiokulttuurisen innostamisen tapaa; kirjassaan *Innostava vanhuus*, Leena Kurki (2007) toteaa, että sosiaalisissa tieteissä tutkimuksen tulisi olla enemmän laadullista kuin määrällistä. Olemme tehneet käytännön kokeilua, jossa laadullinen kehittäminen ja pitkäjänteisyys ovat olleet toiminnan perusta.

Jatkossa kulttuurilähete ohjataan Hatanpään terveysasemalta Kuuselan lisäksi Taatalan lähitorille. Toiveena on laajentaa toimintaa kaikille Pirhan tamperelaisille lähitoreille ja yhä edeten kaikkiin niihin hyvinvointikeskuksiin ja kulttuuritoimintoihin, joissa kulttuurilähete on toimiva menetelmä asiakkaiden ja heidän tarpeidensa tunnistamiseen kulttuurihyvinvointityössä. Palvelupolkujen perustat muotoilaan yksi kerrallaan kulttuuriläheteen antajien ja

vastaanottajien tarpeet huomioiden. Onnistumista mitattaessa on tärkeä huomioida miten laadullisesti merkittäviä kohtaamiset asiakkaiden kanssa ovat olleet ja miten monia muita hyötynäkökulmia on syntynyt pilotoinnin yhteydessä. Suunnittelemme kulttuuriläheteen käytön perehdytystä Tampereen kaupungin vapaaehtoisille, kulttuuriluotseille, jotka ovat perehtyneet kaupungin kulttuuritoimintaan ja asiakkaiden saattamiseen tämän toiminnan pariin.

Kulttuurilähete-mallin pilotoinnin aikana olen usein miettinyt, kuinka uudella tavalla muotoilla palveluilla, jokaisella ikääntyvällä suomalaisella on aidosti mahdollisuus hyvinvointiin. Tällöin voi jokainen harrastaa ja toimia hyväkuntoisena mahdollisimman pitkään. Kulttuurilähete on syvään sosiokulttuurisesti innostavaa ja monialaiseen toimintaan perustuva täsmäväline sote-henkilökunnan ja lähitorien käyttöön asiakastyössä.

Kulttuurihyvin-
voinnin kirjaus

–

Elämänilo
on osa
suunnitelmaa

Yhteisöasuminen

Kotona asumista.

*Ikioma oman näköinen
elämä täällä.*

Yhteisötaiteilijana olen kehittänyt ja edistänyt yhdessä tiimien, erityistyöntekijöiden ja omaohjaajien kanssa hyvää kulttuurista kirjaamista. Tämä tarkoittaa sen näkyväksi tuomista, mitä asioita asiakkaan arjessa toteutuu kulttuurihyvinvoinnin näkökulmasta. Palveluasumista järjestetään henkilölle, joka tarvitsee tuettua asumista. Perusteena on se, että hänen toimintakykynsä on alentunut ja hoidon ja huolenpidon tarpeensa kohonnut korkean iän, sairauden, vamman tai muun vastaavaan syyn vuoksi. Asukkaan tietojen kirjaaminen on oleellinen osa asiakkaan hoitoa asumispalveluissa. Kirjaamalla tulee näkyväksi se hoito ja palvelut, joita asiakas saa ja samalla voidaan seurata hänen vointiaan ja toimintakykyään. Kuka

hän on ja mitkä ovat hänen kulttuuriset toiveensa, tarpeensa ja elämänhistoriansa? Onko asukas osallistunut toimintaan, vaikkapa taideryhmään? Mitä hän on toiminnasta saanut; onko se elämyksiä, iloa, toimintakyvyn ylläpitämistä? Ideaalitulanteessa omaohjaaja tiimin tuella eläytyy yhteisöasumisen asukkaan päivään niin, että huomioi kaiken kulttuuriin ja elämäniloon liittyvän toiminnan ja mielialan päivän mittaan. Onko asukas pitänyt ruuasta? Onko hän harrastanut tai vaikka jutellut? Onko harjattu hiukset yhdessä ja miltä tämä on asukkaasta tuntunut? Mitä asukas toivoisi elämäänsä ja mistä hän ei pidä. Onko mielihalut muuttuneet? Taloon muuttaessa ja kirjatessa, jokaisessa arvioissa tulee näkyä asukkaan oma ääni. Hoitosuunnitelmaan kirjataan asukkaan tavoitteet näkyviin ja nämä määritellään myös RAI-arvioinnissa. Taloon muuttaessa omaohjaaja ja tiimi tutustuvat asukkaaseen, selvittävät ja kirjaavat asukkaan elämän tärkeitä asioita, toiveita ja sitä mistä asiakas pitää tai ei pidä.

Elämän puu on Tampereen kaupungin käyttöön ottama malli asiakkaiden persoonan tunnistamiseksi muun muassa toiveiden ja elämänhistorian kuvauksen kautta. Asukkaan kulttuurisen hyvinvointiin liittyvä kirjauksen pohjatyö tapahtuu taloon muuttaessa, jolloin täytetään *Elämän puu* -juliste ja kirjataan kulttuuri- ja elämänilosuunnitelma. Samalla tunnistetaan, miten asiakas voi osallistua talon yhteisölliseen elämään ja voidaan kirjata tietojärjestelmään (Pirha Pegasos -järjestelmä, käytössä julkaisun kirjoitusvaiheessa) suunniteltua osallistumista lähitorin kursseille, ryhmiin, taide- ja kulttuuritoimintaan. Päivittäiskirjaamisessa voidaan kirjata tämä kaikki toiminta ja kuvata toiminnan vaikutuksia asiakkaan arjessa. Tampereen kaupungin *Elämän puu* on julistekuva, jonka voi tulostaa ja johon voi kirjoittaa asioita elämän vaiheista, toiveista, peloista ja muista itselle tärkeistä asioista. Lauseet ovat täydennettäviä ja ohjaavat kertomaan oleellisia asioita itsestä. *Elämän puun* voi täyttää itse, hoitajan tai omaisen kanssa. Periaatteessa sen voi täyttää kuka vaan itselleen, vaikka se on erityisesti suunnattu hoitoa kotiinsa saaville henkilöille. Tämä väline auttaa henkilökuntaa huomioimaan asukkaalle tärkeitä asioita.

KULTTUURI ARKEA OSANA

Arjessa voidaan havainnoida mitä sellaista asukas on saanut mikä juuri häntä itseään ilahduttaa tässä hetkessä arjessa. Nähdään ja koetaan yhdessä *Iloa, naurua, silmien tuiketta, rupattelua, energisyyttä ja/tai rauhallisuutta*. Tämän jälkeen voimme miettiä, miten nämä ovat vaikuttaneet terveyteen, onko lääkitystä voitu vähentää, onko toiminta kuntouttanut entä onko muita vaikutuksia? Kulttuurikirjaaminen toimii myös toisin päin, kirjaaminen auttaa tunnistamaan asukkaan tarpeita, joita toteutetaan.

Kohtaava kulttuurityö asukkaan saapuessa

Yhteisötaiteilijana toimin innostaen ja keräten tietoa kulttuurikirjaamisesta ja auttaen sen kehittämisessä hoitotyön tiimeissä. Taiteella kotiin -hankkeessa kehitimme taideintervention avulla tapaa kohdata uusi asukas sekä kirjata kulttuuri- ja elämänilosuunnitelmaa. Hankkeen jälkeen olen jatkanut uusien asukkaiden tapaamisia pilotoiden, kirjaten kulttuurista osiota. Kaukaharjussa olemme pilotoineet mallia, jossa olen tavannut uusia asukkaita. Heillä on ollut *palvelu- ja hoitosuunnitelman*evottelun lisäksi käyntini, jossa olen keskittynyt pelkästään asukkaan elämään kulttuurisesta näkökulmasta. Uuden asukkaan saapuessa sosiaaliohjaaja keskusteleo omaohjaajan, asiakkaan ja läheisten kanssa kulttuuri- ja elämänilosuunnitelmasta sekä mahdollisesta käynnistäni asukkaan luona. Tervehdin iloisesti ja katson silmiin: ”Mitä sinulle kuuluu? Tulin juttelemaan kanssasi. Kertoisitko itsestäsi, olisiko se ok sinulle? Jos vaikka hieman puhuisimme elämästäsi ja tutustuisimme toisiimme.

Oletko kuullut *Elämän puusta*? Siihen voimme kirjoittaa sinulle tärkeitä asioita. Voin tulostaa sen ja laittaa seinällesi näkyviin, josta vaikka läheiset ja hoitajat näkevät sen. Voimme pohtia lempilauluasi ja laulaa sitä. Voimme muistella lempirunoa.” Asukas saattaa lausua laatimansa runon. Saatamme laulaa, vaikka Kesäpäivä Kangasalla tai Muistatko Monrepos’n.

Elämän puussa on kysymyksiä, joissa nousevat vaikeat asiat, pelot ja se mikä on epämiellyttävää, esiin, jotta kaikesta on lupa keskustella. Kun kartoitetaan lempilaulut, on mahdollista johdatella kohti oman musiikki- ja kulttuuritahdon ilmaisemista, miten toivon minua kohdeltavan ja mihin haluan osallistua sitten, kun en vaikka enää muistaisikaan ja osaisi ilmaista toiveitani. Asiakkaiden ja omaisten palautteet meille ovat olleet lämpimiä, kun panostamme uuden tulijan kohtaamiseen.

Kulttuuri ja ilo näkyvät hoivan suunnitelmissa Tampereella. *Kulttuuri- ja elämänilosuunnitelma* on kehitetty osaksi Soinnulle muuttavan uuden asukkaan palvelu- ja hoitosuunnitelmaa. Osaltani käytän ja kehitän Soinnulla kulttuuri- ja elämänilosuunnitelmaa. Usein tiimien työntekijät, omaohjaaja, fysioterapeutti tai sosiaaliohjaaja tunnistaa uuden asukkaan kulttuurisia toiveita. Kun keskustelemme uuden asukkaan kanssa käyttäen *Elämän puuta* -julistetta kulttuurityön välineenä, tuomme näkyviin asukkaan elämänkaaren. Kysymme henkilökohtaisesti tärkeimpiä asioita: perheenjäsenistä, lempilauluista, toiveista pelkoihin ja niin edelleen. Huomaan työssäni, että kohtaisemme vahvistaa usein asukkaan turvallisuuden kokemusta ja omanarvon tuntoa. Tämä tulee esiin kommentissa, jossa uusi asukas kiittelee vuolaasti,

kun oli niin hieno jutella. Tämä kuuluu ja näkyy seuraavissa kohtaamisissa yhteisöasumisyksikön käytävillä. Tämä ilahduttaa läheisiä, jotka ovat kuulleet, että heidän isänsä tai äitinsä on keskustelussamme saanut kertoa itsestään ja toiveistaan kaikessa rauhassa. Jo ennen kulttuuri- ja elämänilosuunnitelmaakin olemme kirjanneet asukkaan kulttuurista elämää palvelu- ja hoitosuunnitelmiin.

Työssäni pidän yllä näkökulmaa yhä syventää ja laajentaa tätä osa-aluetta niin, että rohkeasti löydämme uusia sävyjä kirjaamiseen. Tunnistamme kaiken asukkaan elämään liittyvän kulttuuri- ja taidokokemuksen merkittävänä asiana tuoda näkyviin. Nostan tämän osa-alueen merkitystä keskustelun reunoilta aiheeksi keskiöön hoivan moniammatillisissa tiimeissä. Jos ennen asukkaan tapaamista, omaohjaaja ja tiimi ovat jo täyttäneet *Elämän puun* asukkaan kanssa, voin käydä hänen kanssaan muutoin keskustelun hänen toiveistaan kulttuuri- ja taidetoiminnan suhteen. Näin tutustun häneen ainutlaatuisena persoonana ja kartoittaa muita tarpeita ja toiveita, kuten musiikkitahtidon laatiminen. Näissä

tapaamishetkissä asukkaiden kanssa on mahdollisuus taiteelliseen heittäytymiseen, koskaan ei tiedä mihin juttumme lopulta vie ja millaisia tarinoita saan kuulla. Ensi tapaamiseen voi sisältyä aina jokin yllätyksellinen taide-elämys, kun olemme rohkeita ja avoimia kohtaamaan toisemme ihmisinä.

Kulttuurityö näkyväksi

Kirjaamisen lisäksi kerromme asukkaiden kanssa tehdystä yhteisestä kulttuuritoiminnasta ryhmäkotien seinillä ja lähitorilla valokuvanäyttelyinä (huomioiden asiakkaiden kuvausluvut). Tietoa asukkaiden elämästä Soinnulla saa myös sosiaalisessa mediassa ja Soinnun kotisivuilta. Tiimeissä keräämme tietoa, jota tiivistetysti esitämme raporteissa. Raporteissa kuvataan toiminnan kehittymistä, onnistumisia ja vaikutuksia asiakastyössä. Tulevaisuudessa kulttuurikirjaamista voi kehittää kulttuurilähetteen tarpeita kuvaavan teemallisuuden avulla. Tällöin lähetettä voi käyttää myös asukkaan tarpeiden tunnistamisessa ja lähitorille ohjaamisessa tai mittaamiseen ja

tiedon keruuseen, mitä vaikutuksia toiminnasta on saatu. Sosiokulttuurisen innostamisen kontekstissa tällainen laadullinen tiedon keruu ja mittaaminen ovat oleellisia tapoja, kun haetaan tietoa todellista vaikutuksista.

Herkkyyttä kohtaamiseen ja kulttuuritoimintaan ohjaaminen

Asiakkaat ovat olleet todella iloisia, kun olen tullut tutustumaan heihin kodissaan Soinnulla. Toki tilanteet voivat joskus olla hieman haastavia: yksi asiakas ei tehnyt kanssani *Elämän puuta*, koska ei halunnut vaivata minua. Joskus elämänilosta puhuminen voi tuntua liian tuskaiselta. Silloin voimme aloittaa keskustelun jollain muulla tavalla. Hyvin masentuneelle ilo voi olla aluksi haastava käsite. Ylipäättään kaikki käsitteet, joita käytämme asiakaskohtauksissa ovat tilannekohtaisia. Tarvitsemme herkkyyttä ja kuuntelua vuoropuheluun. Moni asiakas on löytänyt talon toimintaan, usein lähitorilla, pian muuttonsa jälkeen. Tätä edistää erityisesti moniammatillinen yhteistyö tiimeissä ja hyvä suhde asukkaalle läheisiin hoitajiin. Muutto yhteisöasumisen taloon vaatii asiakkaalta valmiutta taivuttaa elämänsä *uuteen* asentoon. Meidän työssämme muutos on jatkuvaa tässäkin mielessä.

Moniammatillista kulttuurikirjaamisen kehittämistä

Olen ollut monessa asumispalveluiden toimintaa kehittävässä sisäisessä projektissa mukana. Nämä ovat orgaanisia muodoltaan. On oltava ei-tietämisen tilassa ja annettava välillä prosessille aikaa, jotta saamme todellisia tuloksia. Soinnulla tähdätään toiminnan kehittämisessä pitkäjänteiseen syvään vaikuttamiseen. Tulokset näkyvät pitkällä aikajänteellä. Näin niihin syntyy sitkoa ja pysyvyyttä, kun sille on tarvetta.

Yhteistyössä sairaanhoitajan kanssa suunnitelimme kulttuurikirjauksen ohjeita Soinnulle 2018. Lähtökohtana suunnittelulle oli asiakkaaseen tutustuminen persoonana, mitä kulttuurisia tarpeita yhdessä asiakkaan kanssa tunnistamme hänen elämässään. Hänellä on oikeus toimia, kokea, aistia, harrastaa, saada elämyksiä sekä hänellä on oikeus taiteeseen ja kulttuuriin. Asiakkaalla on oma kykynsä, tapansa ja halunsa olla aktiivinen. Aktiivisuus voi olla *pientä*: toiminnan seuraamista tai olemista, nauttimista tai rentoutumista. Esitimme kirjausohjeessa kysymyksiä hoitotyöhön. Tämän avulla lisätään ymmärrystä kulttuurisesta osallisuudesta: *Miten sosiokulttuurinen toiminta palvelu- ja hoitosuunnittelu-neuvotteluissa tuodaan esiin? Miten kirjaamisesta tulee yksinkertainen rutiini, jota tehdään sopivassa suhteessa asiakkaan huomioimiseen arjessa?* Korostimme sitä, että kirjaus voidaan tehdä asukkaan nimellä, jolloin huomioidaan kirjauksessa henkilökohtaisuus. Esitelimme kulttuurikirjausta Kulttuurisen vanhustyön Aili-verkoston seminaarissa 2018 otsikolla *Meidän hyvä toimintamalli*. Avasimme näkökulmaa päivittäiskirjaamisen lisäksi, siihen miten RAI-arviossa tulee näkyviin asukkaan oma ääni. Oli sitten kyseessä mikä tahansa kirjaamisen vaihe tai malli, siihen kuuluu osana kulttuurinen kirjaaminen, jonka kautta henkilö ja persoona tulee näkyviin.

Työn vaihtelevuus ja tiimin yhteistyö

Puhuimme eräässä tiimipalaverissa hoivan arkisesta kulttuuriryöstä, johon kirjaaminenkin kuuluu. Paikalla olivat sairaanhoitajat, johtaja, esihenkilö ja sosiiaaliohjaaja. Esihenkilö toi esiin sitä, mitä on hoivan arkinen kulttuurityö ja oman näköisen elämän tukeminen: ”Se, että juttelee, pelaa ja kohtaa. Aamutöitä tehdessä juttelet ja kyselet kuulumisia asukkaalta. Se on arkeen mukaan ottamisia.” Tuon palaverin jälkeen vastasimme koko tiimillä Tampere laulaa -haasteeseen, joka on kiertänyt vuoden 2022 syksystä alkaen Tampereella.

Olen pianon ääressä soittamassa. Asiakkaat istuvat tuoleissa edessämme ravintolassa. Tiimi on pianon vieressä lauluryhmänä rytmittöröt eli Boomwhakers-soittimet käsissään. Laulamme Rati Riti Ralla ja laitau haastevideomme editoituuna someen samana iltapäivänä.

Mielestäni rohkeus tuo näkyviin tarpeen eettiselle kulttuuriselle vanhustyölle. Kun uskallamme heittäytyä elämään asiakkaan ja yhteisön kanssa. Asiakastyö näyttäytyy tällöin kokonaisvaltaisena laadukkaan elämän takaajana.

Kulttuurikirjaamisen edistäminen on pitkäjänteistä toimintaa. Ne tavat, joilla taide- ja kulttuuri tuodaan hoivan arkeen vaativat välillä uudistumista. Ravistellaan yhdessä hienovaraisesti luotuneita käsityksiä pois. Vertaan uusien rutiinien oppimista ja vanhoista pois oppimista laulun opiskeluun. Se joka ei ole koskaan oppinut mitään väärää maneeria laulaessaan, voi suoraviivaisesti kehittää lauluun kohti kaunista *bel cantoa*. Se, joka on oppinut maneerin ja haluaa siitä pois, voi tarvita pitkäänkin toistoa, että keho oppii uuden tavan tuottaa ääntä. Tarvitaan sitkeyttä. Ja luottamusta siihen, että halutaan oppia jotain, jota ei vielä osata. Mutta se, että tiedetään, että halutaan oppia uutta, on paljon!

Hän on yhtä musiikin ja maalauksen kanssa

Asiakkaan silmät ja koko olemus sädehtii, kun menen hänen kotiinsa. Vaikka ikää jo on numeroina, hän on hyvin nuorekas. Ikinä ei uskoisi, mitä kaikkea ihmisen ulkokuoren taakse kätkeytyy. Hänen sairautensa ei näy ulospäin. Ja hän on säkenöivän älykäs ja huumorintajuinen. Keskustelen hänen kanssaan kuvataiteesta ja hänen omista innostuksen aiheistaan maalaamiseen. Opastan häntä värien käytössä hänen toiveidensa mukaan. Sovimme, että hän työskentelee ja minä seuraan. Teemana on musiikki ja ekspressiivinen improvisaatiomaalaus. Hän laittaa musiikkia soimaan. Hän maalaa. Sivellin kulkee maalausludalla täysin musiikin tahtiin. Hän on yhtä musiikin ja maalauksen kanssa. Liikutun katsellessani hänen ilmaisuaan. Myöhemmin omahoitaja pysäyttää minut käytävällä ja kertoo, että taideohjaus vaikuttaa asiakkaaseen niin, että sen ansioista voidaan lääkitystä vähentää.

KOHTAAMINEN

Emme keksi pyörää uudestaan.

Muistamme vain, ai niin tämä pyörä on olemassa.

Katsos, onko se ruosteessa.

Minä puhdistan ja sinä kiillotat.

Nythän sen pinnalta näkee, vaikka oman kuvansa, niin peilinkirkas se on.

Nostetaan se yhdessä pois tästä romukasasta.

Onko nuo edes romuja?

Siellähän on lisää valmiita pyöriä käytettäväksi, kun vain hieman huolletaan.

Voisiko nämä yhdistää ihan uudella tavalla?

Saako niin tehdä?

Taiteen moni- muotoisuus ja keskustelua taiteilijoiden kanssa

Sanat luomassa todellisuutta ja ohjaamassa taidetyötä

Kanat saavat virikkeitä. Kissoille järjestetään virikkeitä. Viriketoiminta on terminä mutkikas, kun sitä käytetään ikäihmisten yhteydessä, annetaanko heille virikkeitä vai osallistuvatko toivomaansa kulttuuri- ja taidetoimintaan? Ikäihminen nauttii arkisista puuhista, joskus iloisista tapahtumista, harrastuksista, kohtaamisista – oman näköisestä elämästä ja saatuttavasta kulttuurista. Askartelu on hyvin taval-

linen ja kuvaava sana työskentelylle, jossa leikataan ja liimataan. Tehdään usein kollaaseja, eräänlaisia mini-installaatioita ja kohokuvia. Olen nähnyt valtavasti onnellisia askartelijoita ja ihania askarteluja. Tunnen askartelijoita, jotka rakastavat puuhaansa. En askarteluta kurseillani tai yhteisötaiteen työpaikoissa nimeämällä toimintaa askarteluksi. Kun käytän sanaa taide, kollaasi, asetelma, yhdistelmä, kyse ei ole korkeakulttuurista vaan avoimesta näkökulmasta käsillä oleviin materiaaleihin. Tällöin kyse on taiteellisista lähtökohdista työskentelylle. Tavallinenkin

niin sanottu askartelumateriaali, voi muuttua vaikka miksi, kun siitä tulee taidemateriaalia. Askartelu voi olla juuri se aivan ihana juttu, jonka omaohjaaja osaa tehdä asiakkaan kanssa. Silloin se on maailman parasta tekemistä.

Keskustelin maalauskurssin osallistujien kanssa askartelu- ja virikesanoista. Huomasin, että muutama ärsyyntyi kuulleessaan nämä termit maalauskurssin puitteissa. Termien käyttö jakoi mielipiteitä. Osan mielestä nämä termit olivat neutraaleja. Useamman mielestä askartelu ja kuvataide eivät liity toisiinsa. Yksi osallistuja sanoi, että kokee virikesanan alentavana, kun se yhdistetään ikäihmisten toimintaan. Keskustelin sote-alalla työskentelevien eri taidealoja edustavien taiteilijoiden kanssa näiden termien käytöstä taidetoiminnan yhteydessä. Jokaisella meillä on oma näkemyksemme tässäkin. Näissä keskusteluissa nousi sekä ajatuksia termin käytön puolesta että vastaan; askartelu terminä voi olla vähättelevä tai sen voi hyväksyä yhdistäen lempeästi ohjaten osaksi yhteisötaidetoimintaa. Sanan syntyhistoriaa mietittiin, askare ja askarruttaminen nousivat esiin. Askare on lämmin sana. Siitä tulee mieleen arjen pieni kotona puuhailu tai entisajan tuvassa tehdyt

puhdytöt, askare voi olla mitä vain yksin tai yhdessä tekemistä. Askareita teen mieluummin.

Sanataide ja kirjallisuus vanhustyössä

Kirjallisuutta Soinnulla on ja on ollut monessa muodossa tarjolla. On kirjallisuusterapiaa, kirjailijavieraita, runopiirejä, tehty omia runoja, pidetty satutunteja, joissa ikäihminen lukee satua lapsille, ja on ollut taiteilijoiden järjestämää ikäihmisten sadutusta. Näistä monia olen ollut koordinoimassa ja helpottanut taiteilijoiden työtä taloon tutustuessaan. Lisäksi käytössämme ovat omat lähitorien kirjahyllyt ja laaticoittain kirjastonkirjoja, jotka vaihdetaan säännöllisesti kaupungin kirjastopalveluiden kautta. On valtavasti katoavaa kansanperinnettä ja suomen kieltä ikivanhojen ihmisten muistissa ja muistoissa. Meillä on vielä aarre olemassa, mutta se on haalistumassa ja katoamassa. Kirjallisuuden merkitys vanhustyössä ja vanhojen ihmisten muistissa olevan kielen ainutlaatuisuus korostuu ajassa, jossa kaikki sähköistyy ja kielikin saa uusia piirteitä ja jopa vaihtuu osittain englanniksi.

Materiaalipankki

Sanat luomassa maailmaa – sanoilla on väliä

Luova tila

Taide – taidevälineet ja -tarvikkeet

Kuvataide

Musiikki

Monitaide

aineeton ja aineeton

tähtitaivas piirtoalustana

Kirjoja

Eräs asukas lukee valtavasti. Kirjoja ”katoaa” kirjastostamme ja löytyy asukkaan huoneesta kasapäin. Tämä tuntuu oikeastaan ihanalta. Kirja elää ja tulee luetuksi. Kirjoilla on valtava merkitys juuri näiden asukkaiden elämässä, joille kirja on saavutettavissa lähitorilla, omassa talossa.

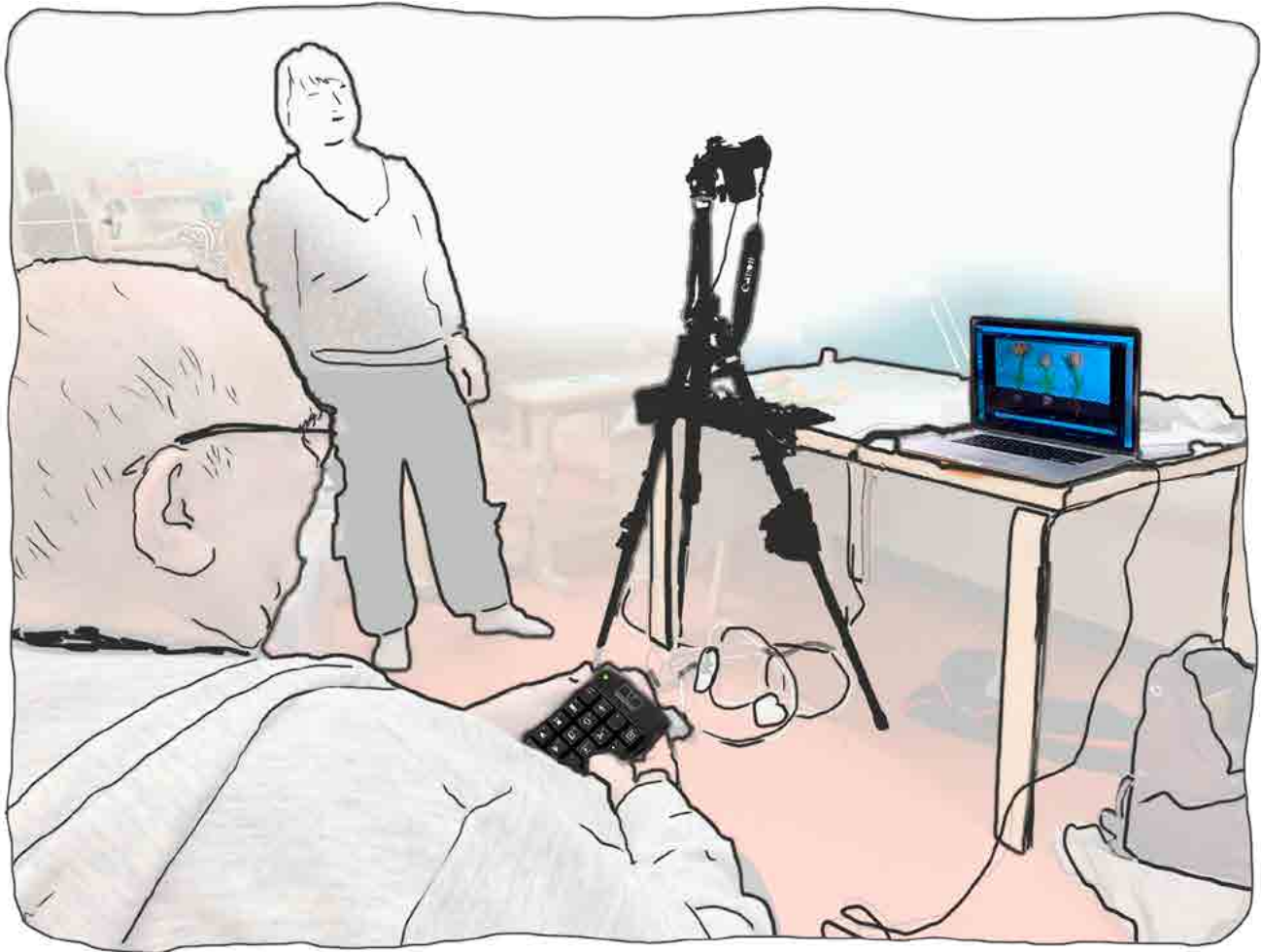
Taide on tässä ja nyt läsnäoloa, kohtaamista ja ihmettelyä.

Se on lupa olla aidosti hölmö ja sanoa ”höh”, nyt en ymmärrä tai tiedä, viisautta tietämättömydestä.

Taide lähestyy tiedettä kysymysten ja ihmettelyn välineenä.

Se on parhaimmillaan hyvä kaveri jopa sydänystävä tieteelle.

Se on yhtä hyvin sydänystävä kaikille pienille asioille, hymylle, leikille ja kohtaamisille arjessa.

Tanssi ja rytmit taiteellisen ilmaisuuden välineinä

Soinnulla on vuosia pidetty erilaisia tanssiaisia. On ollut, diskoja, tanssiesityksiä ja työntekijöiden *Flash Mob* – tansseja yhteisöasumisen tiloissa. Lopulta liike ja rytmi ovat mukana kaikessa tekemisessämme. On ollut rumpukursseja, kun työntekijät päättivät opetella ohjaamaan rumpurytmejä. Musiikkiryhmissä on yllytty tanssimaan. Flash mob -tyyppinen tanssi, jossa taide yllättää yleisönsä yleisissä tiloissa on ihastuttavaa. Välillä ryhmäkodin hoitotyön tiimi on innostunut tekemään kanssani tanssivideoita ja tanssihaasteita, jolloin olemme hetkessä luoneet tanssitapahtuman ryhmäkotiin. Meillä on muutoinkin hetkessä syntyvää tekemistä ja tanssia asukkaiden

kanssa, jota hoivan tiimit järjestävät. Ja minua ilahduttaa, kun kuulen erilaisista tapahtumista taloissa, kun saan tunteen, että voi kun olisin ollut mukana. Tai sitten joskus vain satun vahingossa keskelle liikettä, tanssia ja toimintaa.

Elämyksellistä lääkettä virtuaalikokeiluina ja taide-elämyksinä

Virtuaalinen elämyslääke -hankkeen aikaan kukaan meistä ei olisi arvannut, kuinka nopeasti tekniikan käyttöönotto lisääntyy korona-aikana. Tämä on yksi hyvä esimerkki siitä, että palveluidemme tulee olla hengittäviä, avoimia, niin ettemme sulje mahdolli-

suuksia, koska nykyinen kehitys maailmassa ei sitä kuitenkaan tee. Teemme valintoja, joita saatamme katsoa puolen vuoden päästä ihan eri valossa. Tässä kohtaa orgaaninen joustava työtapa on muutoksen väline. Virtuaalinen elämyslääke -hankkeessa asiakasryhmämme pääsivät monin tavoin osallistumaan. Juha Suonpään (taiteen tohtori, TAMK:n kuvataiteen yliopettaja) luotsaamassa hankkeessa sosiaalialan YAMK-tutkinnon opiskelijat tekivät tutkimusta virtuaali- eli VR-lasien soveltuvuudesta ikäihmisten käyttöön. Käytännössä tämä tarkoitti sitä, että opiskelijat testasivat asiakkaiden ja asiakasryhmien kanssa VR-laseja. Käytössä oli muun muassa erilaisia luonnonmaisemia, joita asiakkaat pääsivät katsomaan laseilla. Hankkeessa kehitimme mukana olleen liiketalouden ja median tuntiohjaajan Jukka Holmin kanssa erilaisia käytännön tapoja osallistaa asiakkaita taiteellisesti virtuaalisiin kokeiluihin. Teimme TAMK:in media-alan opiskelijoiden kanssa Naapurijurtassa 360-astettavideon, jossa lavasteina oli luovien vapaaehtoistemme itse tekemää taidetta. Videolla esiintyi asiakkaita Soinnun eri taloista, luovia vapaaehtoisia ja lauluryhmä. Toinen video oli iloista kansanlaulua ja toinen haikeaa.

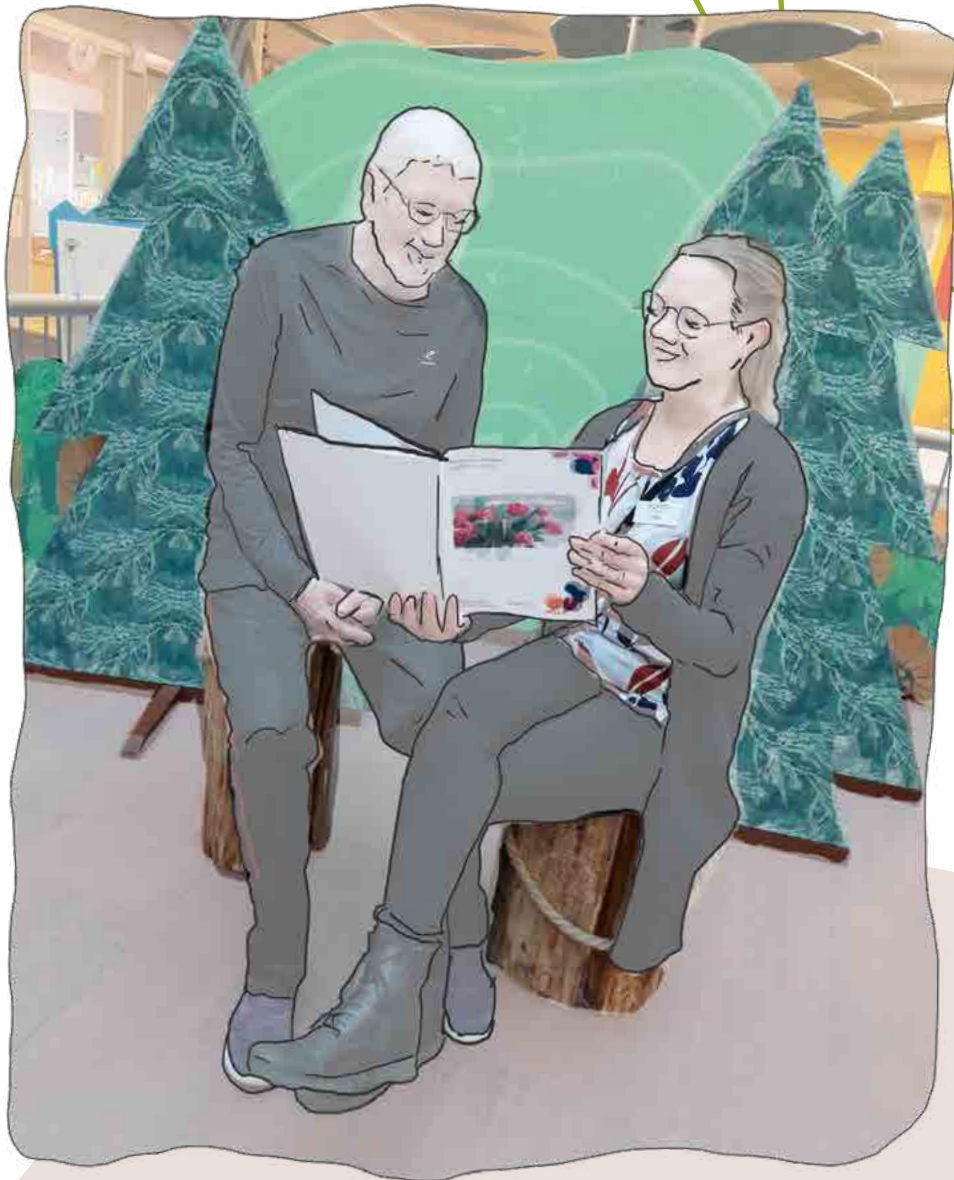
Musiikkiohjelma etänä

Facebook-striimaus alkoi aluksi kokeiluna, juhlassa ja musiikkiryhmissä, kun halusimme järjestää musiikkiohjelman katselun etänä asiakkaillemme. Laskin, että olen yli neljäkymmentä kertaa asettanut kännykän kameran striimaamaan jotain ohjelmaamme eetteriin. Arvokas vanhuus Arva ry tarttui tilaisuuteen, kun he huomasivat striimauksemme. He päättivät järjestää Mikko Alatalon esiintymisen meille, kun järjestimme striimauksen konserttina Facebookin kautta nähtäväksi kaikille halukkaille.

Lopulta olympialaiset striimattiin

Virtuaalinen elämyslääke -hankkeessa testattiin pelisovellusta, jossa taloihin sijoiteltiin QR-koodeilla varustettuja A4 papereita seinille. Kännykkäsovelluksella katseltiin, itse taloissa keksittyjä ja videolle luettuja kysymyksiä. Osallistujat saivat arvata oikeat vastaukset. Tuolloin QR-koodit eivät olleet vielä yleistyneet, kuten nyt. Kun hankkeessa kuultiin, että Soinnulla on tulossa Elo-olympialaiset Keinupuistossa, laitettiin iso pyörä pyörimään. Olympialaiset striimattiin. Striimauksen videoon upotettiin mediaopiskelijoiden tekemä Keinupuiston pohjapiirustus olympialaisia varten. Striimauksen kuvausryhmässä oli Ylen tuottajat ja kuvausryhmä, joka kokeili samalla uusinta kännykkäkameratekniikkaa, jota aiottiin myöhemmin ottaa käyttöön urheilukilpailuiden kuvaamisessa. Sosiaaliohjaajan huoneesta tuli Ylen ohjaajan studio. Kuvausryhmä ja tekniikka muun muassa valaisijat olivat TAMK:in media-alan opiskelijoita. Tunnelma oli katossa kisojen aikana Keinupuistossa. Striimaus oli jokseenkin kokeellinen, mutta tapahtuma paikan päällä Keinupuistossa oli iloinen ja asiakkaita kunnioittava.

Moniaistisuus – aistit vanhetessa

Kuulo, musiikki, luonnon äänet.

Akustiikka ja äänimaailman selkeys.

*Näkö, kuvataide, visuaalisuus, tilat, liike.
Vahvat värit.*

*Tunto, kosketus, basso ja rummut
tuntoaistimuksena, kehon omien rajojen
kunnioittaminen.*

*Haju, ruoka, luonnon tuoksut, moniaistiset
taideteokset,*

Synestesia – aistit toistensa liittolaisina

*Hiljaisuus, rentouttava musiikki,
visuaalinen kauneus ja rauhallisuus,
hygienia, puhtaan tuoksu.*

Kaikki haluavat tulla meille esiintymään!

Saamme valtavasti yksittäisiä ohjelmatarjouksia esiintyjiltä ja yhteisöiltä. Aiemmin koordinaattoreille on tullut vilkkaimpina kausina useita esitystarjouksia päivässä. Nykyään Soinnun kotisivuilla kaavake, jonka kautta voi tarjota ohjelmaa taloihimme. *Pirkanmaan kulttuuripankki* on kanava, josta voimme etsiä sopivaa esiintyjää meille. Soinnun talojen lähitrikoordinaattoreiden ryhmässä sovimme yhteisistä tapahtumista, tiedotuksesta. Esiintyjien tarjoukset otetaan huomioon, kun teemme osallistavaa budjettia, jossa asiakkaat voivat äänestää toive-esiintyjään ja -esityksiä.

Työurani alusta asti on ollut merkityksellistä tukea toisten taiteilijoiden työmahdollisuuksia soten kentällä. Olen kiinnostunut vuorovaikutuksesta toisten taiteilijoiden kanssa. Usein tämä tuottaa monitaiteista yhteistyötä ja dialogia. Haluan tarjota Soinnun asiakkaille monipuolisesti mahdollisuuksia osallistua ja kokea taidetta, niin minun kuin muidenkin taiteilijoiden tarjoamana. Taiteen tekeminen ja kokeminen tapahtuu näin eri väyliä pitkin. Yksi väylä on koordinoida ja innostaa toisia taiteilijoita työssään meillä Soinnulla ja sote-alalla. Työparit ja -tiimit toimivat yhteisesti kehittäen, suunnitellen ja toteuttaen sisältöjä. Lähitorilla oman toteutuksen lisäksi kehitämme taidetoimintaa koordinoimalla taiteilijoita ja yhteistyökumppaneita meille. Ammennan työhöni erilaisia tekniikoita taiteilijakollegoilta. Tietotaito organisaation taiteilijana on puolestaan helpottanut rihmastoista tulevien taiteilijoiden toimintaa talossa. Taiteilijana tunnen toimintaympäristön, olen mukana pitkäjärjestyksessä kehittämistyössä työntekijätiimeissä. Siitä on apua vieraileville taiteilijoille, että tunnistan taiteen ja sanallistan sitä osana kulttuurityömme kirjoja.

Yhteisötaide
Kuvataide, media- ja ympäristötaide

Musiikki

Pelitaide

Nykytaiteen menetelmät,
installaatiotaide

Maalaus, piirustus, valokuva, grafiikka,
muotoilu, kuvanveisto, performanssit ja
esitystaide, taidehistoria, taidetutkimus

Arkkitehtuuri, ympäristötaide ja
julkinen taide

Kirjallisuus ja sanataide, runous

Taide organisaatiossa

Taide ja teknologia

Klovneria, sirkus

Teatteri

Käsityötaide

Taiteen esittäminen, museot, teatterit
ja kulttuurikeskukset

Taide

Ilo on pohjavire

Taiteilijoilla on sotessa toimiessaan erilaisia intentioita ja orgaanisen työn vaiheita. Tunnistan taiteilijan, joka haluaa tehdä taidetta opettamalla muita, esiintymällä, tuomalla teoksia koettavaksi, dialogisissa, osallistamalla, soveltaen, kuuntelemalla, fasilitoimalla, taideintervention avulla, kansataiteilijana ja monella muulla tavalla. Tietysti nämä tapahtuvat samaan aikaan ja limittyvät toisiinsa. Kohtaaminen on kaikille yhdistävä tekijä. Yhteisötaiteilijuus on usein kansataiteilijuutta asiakkaiden ja työntekijöiden kanssa. Asiakkaiden ja työntekijöiden taidot tunnustetaan ja voidaan iloita yhteisestä tekemisestä.

Tässä kontekstissa ilo on pohjavire. Hyvä tunne sydänelässä ja lupa loistaa omana itsenä, joskus katharsiksien kautta. Katharsis voi syntyä toimintakyvyn aleneman aiheuttaman haasteen kautta, jonka ylittäminen tuo esiin taiteellisen ilmaisun. Taiteilijoiden välinen dialogi on merkityksellinen tapa kehittää alaa. Yhtä lailla jokainen ammattiryhmä kokee kollegiaalista samastumista. Näkökulmamme lähtee samalta suunnalta, katsomme asiakasta ja työtämme taiteen näkökulmasta. Yhdistämme sen erilaisia ulottuvuuksia yhteisöllisessä työssä.

Yhteisö- ja sote-taiteilijoiden ja sotessa toimivien ammattitaiteilijoiden ja kulttuurituottajien muun muassa kulttuuriohjaajien jatkuvalle dialogille on selvästi tarvetta. Kun kuuntelin julkaisua kirjoittaessani sote:n kollegoitani vahvistui tunne siitä, että tunnistan kolme ryhmää, joiden emansipaatioon työni sotessa kietoutuu: asiakkaat, sote-alan työntekijät ja taiteilijat eri tehtävänimikkeillään. Jokainen näistä haluaa tuoda oman äänensä kuuluviin.

Muurahaisena keossa

Me kaksi yhteisötaiteilijamuurahaista häärräämme yhteensä neljässä erikokoisessa keossa. Osuutemme henkilöstön kokonaisuudessa on pieni. Ajattele kekoa ja sen yhtä tai kahta työläistä. Hyvä tiimityö on paljon enemmän kuin yksilösuoritukset. Taiteen rihmastossa toteutamme enemmän ja monipuolisemmin osallisuuden mahdollisuuksia asiakkaillemme, kun tuemme kaikkien taiteilijoiden ja toimijoiden työtä.

Poimin vuoropuhelustamme: mustikat, puolukat, mansikat.

Se mitä tähän poimin dialogistani sote-kentällä toimivien taiteilijoiden kanssa, ovat ne asiat, joihin mielenkiintoni kohdistuu ja jotka syventävät tämän julkaisun ajatuksia. Tämä on se, mitä yhteiseltä kohtaavalta polulta saan mukaani marjakoriin.

Taide vaatii aikaa,
välillä saavutetaan taiteellisen prosessin
hetki,

maaginen flow,
joka kuntaan tarvitaan yhteisötaiteilija

Kun kunnassa on oma yhteisötaiteilija, se
voi kasvattaa juuret yhteisötaiteelle

Kukkakepit virtasivat kädestä toiseen,
kaikille uutta, oltiin tasa-arvoisia

Musiikki, keskustelu, väline
musiikista tunne ja paikka
kontaktia ihmisten välille,
tutustumishetki
me-henkeä,
muusikoiden kanssa alkanut laulamaan

Ääniliikeretki, Ylen tehosteäännet

käsikirjoitin tarinan, jossa veden liplatusta
ja soudettiin

Muistijumppaa ja kehonliikettä,
sketsihahmot ja äänenkäyttö,

nukke työkaverina,
nopeasti syvälle,

kehollista

Tajunnanvirtaruno, jonka punoin irrallisista
lauseista pirkanmaalaisten organisaatioiden
yhteisötaiteilijoiden ja kulttuuriohjaajien
tapaamisessa 2023 keväällä

Suvi Leppänen, Kangasala

Sini Muranen, Kangasala

Tuuli Pollari, Ylöjärvi

Minna Eloranta, Tampere

Kanerva Kartano, Tampere

Dialogissa Sanni Saari – Kuvataiteilijan rohkeus

Keskustelin Sanni Saaren kanssa työstämme Soinnulla. Saari työskentelee tällä hetkellä yhteisötaiteilijana Soinnulla sekä *itsenäisesti freelancerina* eli niin sanotusti vapaana taiteilijana. Koulutukseltaan hän on taiteen maisteri ja kuvataiteilija. Meitä Saaren kanssa yhdistää yhteisötaiteilijoina kuvataiteilijuus ja musiikilliset taidot. Taiteellinen monipuolisuus on alun perin ollut meidän molempien kohdalla yksi kriteereistä, kun meidät palkattiin kuvataiteen ja musiikin ohjaajiksi, aluksi tuntityöhön, ennen yhteisötaiteilijan vakinaistettua työtä Soinnulla. Molemmat tunnistamme hyvin samat piirteet, jotka leimaavat yhteisötaiteilijuutta uutena työnä sote-kentällä. Keskustelussa Saaren kanssa nousee esiin vahvasti yhteisöllisyys: yhteisen olemisen ja keskustelun merkitys taideryhmissä. Saari painottaa kuinka tärkeää on, että moniäänisyys pääsee kuuluviin niin asiakkaiden kanssa kuin työntekijöiden kesken.

Saari korostaa myös, miten taiteen monipuoliset menetelmät ja uudet teknologiat yhdessä lisäävät mahdollisuuksia tehdä tätä työtä. ”Voimme hyödyntää asiakastyössä videota, ääntä, ylipäättään uusia ratkaisuja, toimintamalleja ja huomioida taiteen moniaistiset mahdollisuudet.” Kun puhumme taiteilijoiden ennakkoluulottomuudesta, hän korostaa sen ymmärrystä, kuinka kuvataiteilijalla on rohkeus ottaa riskejä ja kokeilla erilaisia asioita työssään. Saaren ajatuksia kuunnellessani pohdin, kuinka taiteen saavutettavuus on ollut keskeinen teema kulttuurihyvintöityön kentällä vuosia. Samoin meidän Soinnun taiteilijoiden yksi keskeinen intressi on tehdä taiteesta yhä saavutettavampaa niin Soinnun oman yhteisötaiteen kuin taidერიhmaston taiteilijoiden ja organisaatioiden kanssa yhdessä tuotetun ohjelman avulla. Saari nostaa esiin sen, kuinka erilaisten luontokokemusten tarjoaminen ja muistelu ovat tärkeitä, kun toimintakyvyn alentuessa ikäihminen ei enää pääse luontoon, kuten ennen. Tunnistan Saaren ajatuksessa omia kokemuksiani, kun hän toteaa, että voimme tuoda luontokokemukset asiakkaiden elämään taiteen monilla ilmaisukeinoilla. Hän toi Ke-

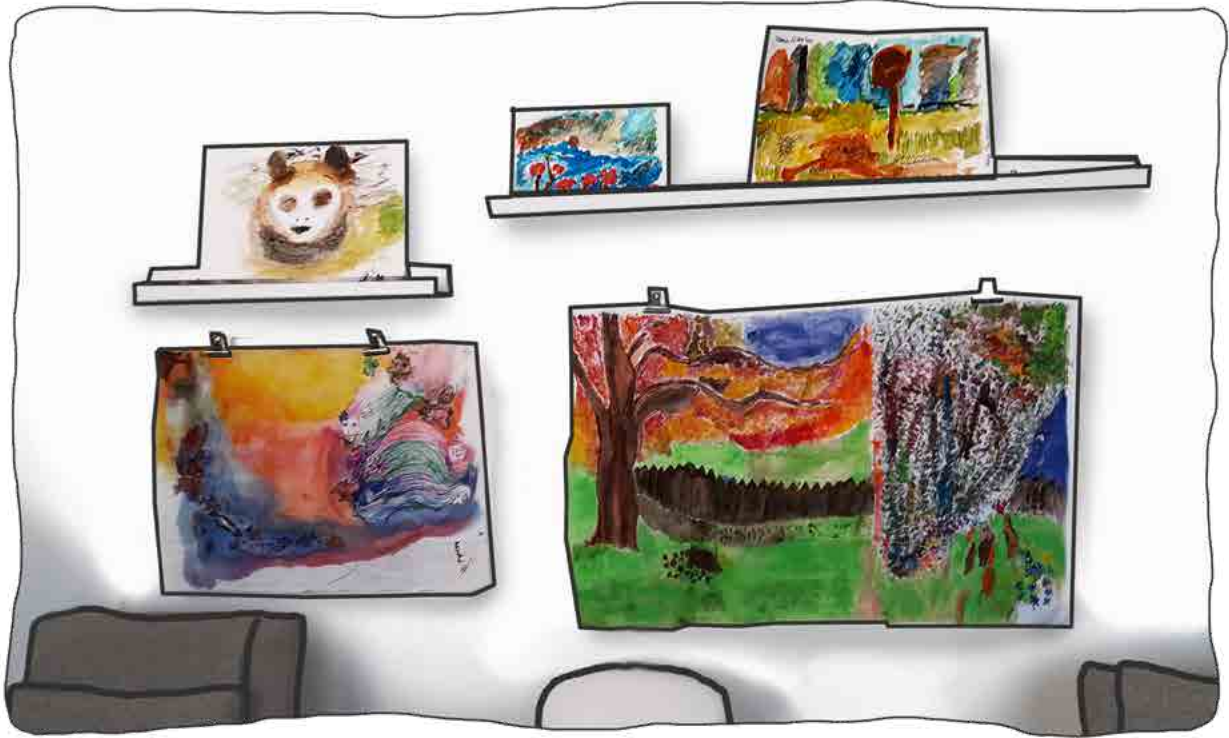
Sanni Saari, kuva videoteoksesta

Yhteisen hetken ja taiteen avulla voin keskittyä yksilön ja ryhmän kohtaamiseen. Taide- tai musiikkihetki on yhteisöllinen kohtaamispaikka. Jokainen tilaisuus ja ryhmä ovat aina uniikkeja.

– Sanni Saari

miönsaaren residenssistä tuliaisista kuvataideryhmälle. Hän toi paikan tänne, kertomuksen saaristosta. Tunnin kuinka hän tiivistää yhteisötaiteilijana luonnon eliksiiriksi, kokonaisvaltaiseksi elämykseksi, jossa olemme osa luontoa – takaisin luonnossa. Saaren taiteessa suomalaisen luonnon hiljainen ja tumma mystiikka tuo mielenrauhaa.

*Mediataiteen ja animaation
yhdistäminen*

*Testasin videota,
ennakkoluulot ja arvostus*

Työympäristö on niin hyvä

*Reflektoi uteliaana erilaisia ihmisiä
ja tarinoita*

*Avaa silmiä,
kenelle taide tehdään*

Saaren kanssa käydystä dialogista

Miten monipuolistaa taiteen esittämistapoja?

Puhumme taiteen esittämisestä lähitoreilla ja yhteisöasumisen olohuoneissa. Saari toteaa, kuinka häntä kiinnostaa erilaisten tilojen haltuunotto. ”Täällä Soinnulla meillä on paljon erilaisia mahdollisuuksia tehdä asioita, kun katsomme tilaa toisin. Nykytaide voi olla kaukana, saavuttamattomissa ja keskittyä tiettyihin esityspaikkoihin. Miten voisi monipuolistaa taiteen esittämistapoja?”, hän kysyy. ”Tärkeää on, että työyhteisössä on innostuneita ihmisiä ympärillä. Kokemus siitä, että esihenkilö ymmärtää taitelijan työn laatua on aivan ensisijaisen tärkeä. Se antaa tilaa luovuudelle ja uusille ideoille.” Jaan ajatuksen innostuksen ja johtajien tuen merkityksestä. Innostuneet johtajat ja työntekijät saavat minut innostumaan työstäni sekä tekemään parhaani ja ylikin. Kaiken kaikkiaan tunnen Saaren teemoissa samastumista omaan ajatteluuni yhteisötaiteen perustasta. Olen tunnistanut tarpeen antaa monipuoliselle taiteelle tilaa ja mahdollisuuksia lähitoreilla sekä Soinnun taloissa ja tiloissa.

” Taiteilijalle minkään inhimillisen ei tulisi olla vierasta, siksi työskentelen sote-kentällä.

– Jouko Enkelnotko

Klovneria on kutsu leikkiin ja itseilmaisuun

Yhteisötaiteilijana keskityn kohtaamisen sävyihin yhä enemmän ja tunnen halua hienosäätää ja käyttää erilaisia tapoja kohdata ja tunnustella kohtaamisia. Klovniensa tapa kohdata asiakas on kiinnostava tutkimusmatka ihmisyyteen. Jouko Enkelnotko on 20 vuotta sote-alalla taidetta tehnyt laulaja-näyttelijä, teatteri-ilmaisun ohjaaja, sote-taiteilija ja klovni.

Enkelnotko kuvailee sote-kentällä tapahtuvan työnsä ydintä: ”Tuntosarvet ja kalibrointi. Klovneria on kutsu leikkiin ja itseilmaisuun.” Hän kuvailee itseilmaisun tuomaa tunteiden kirjoa, kuinka se voi olla

paitsi iloa ja naurua, murheiden ja huolien jakamista. Hän tuntee ihmisiä, joilla ilman alan koulutustakin on vaan upea kyky leikkiä ja kohdata ihmisiä. Hän huomioi, kuinka kaikkein vanhin elossa olevien sukupolvi, on tietyllä lailla helpoin yleisö. Median ylitarjonta ei ulotu heihin. Kun he saavat vieraakseen ihka elävän klovnin, he ovat välillä ylitsevuotavan kiitollisia. Enkelnotko puhuu siitä, kuinka (palveluasumisen piirissä elävälle) sukupolvelle yhteinen, niin sanottu yhtenäiskulttuuri, takaa sen, että heillä on paljon samoja toiveita. Muistin haurastuessa aivokuoressa säilyvät kansakoululaulut, iskelmät ja virret. Klovnilla on velvollisuus olla auki joka suun-

taan. Kun laittaa punaisen nenän intensiteetti kasvaa kymmenkertaiseksi. ”Jokaiseen asiaan saa, voi ja pystyy reagoida”, Enkelnotko huomioi. Hän, pitkän linjan sote-taiteilijan kanssa keskustellessa minusta tuntuu, että olemme vasta raapaisseet kohtaamisen tasojen pintaa dialogeissamme sote-kentän taiteilijoiden rihmastoissa. Kun pohdin Enkelnotkon ajatuksia, huomaan kuinka taiteilijudessa olen tunnistanut halun olla hyvin avoin. Minua viehättää juuri avoimuus, jonka olen tunnistanut klovneriassa.

Ajattelen, että olemme löytäneet kartalta metsän, aluskasvillisuuden, maiseman, jossa liikumme. Nyt voimme tarkentaa katsetta yksityiskohtiin, puolukan varpuihin ja sananjalkoihin.

Minna Eloranta on yhteisötaiteilijana kulttuurihyvinvointialan konkari. Hän on koulutukseltaan kuvataiteilija ja kulttuurituottaja (YAMK) sekä koulutautunut ammatilliseksi opettajaksi. Tämän julkaisun kirjoitusprosessin aikana, osan työajastani, Eloranta toimi sijaiseni. Ryhmäkodissa Eloranta on kokenut asukkaille merkityksellisimmäksi taidemuodoksi musiikin. Lempimusiikin kautta hän on saanut yhteyden asukkaisiin. ”Erityinen yhteys syntyy kosketuksen kautta”, hän kuvaa. Eloranta on antanut yhteisen hetken asukkaiden kanssa virrata siihen suuntaan, kun se on mennyt. Hän huomioi ennen kaikkea asiakkaiden toiveet, kun ryhmä kokoontuu. ”Yhdessä voidaan sopia lopulta mitä tehdään. Toiminta muokkaantuu kuntotason mukaan. Usein aika lailla lennosta pitää muokata alkuperäistä suunnitelmaa, jolloin pitää olla suunnitelma b ja c.” Tunnistan tämän tarpeen olla hetkessä kiinni. Pitkän kokemuksen myötä joustavuus kasvaa, vuosia asukkaiden kanssa työskennellyt taiteilija tunnistaa tilanteita ja tarpeita, jolloin pystyy joustavasti muokkaamaan sisältöä. Tämä tuli esiin kaikkien sote- ja yhteisötaiteilijoiden kanssa keskus-

Voi kun loppuelämä olisi tällaista.

Elorannan saama palaute syvästi muistisairaalta asukkaalta yhteisötaidetuokion jälkeen.

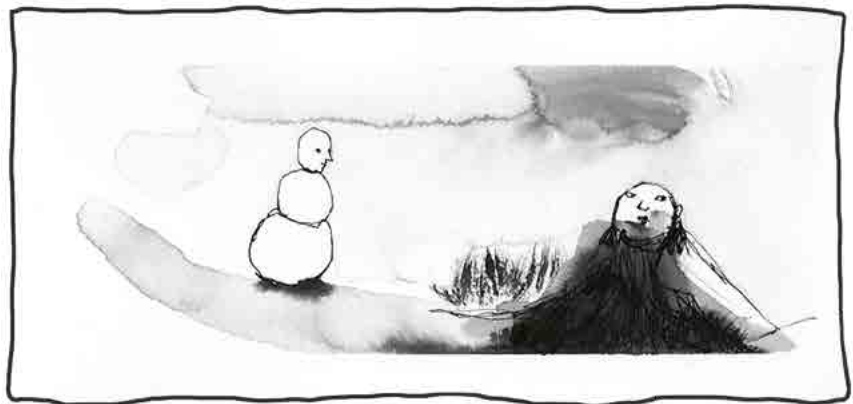
tellessä – työ on läsnäoloa ja tarpeiden mukaan sitä muotoillaan hetkessä. Oman taiteen suhdetta yhteisön taiteeseen Eloranta kuvailee: ”Omat sydänjuuret kun on rassannut omalla taiteella, hän on kokonaisvaltaisesti yhteisön palveluksessa.”

Monimuotoisia kokoonpanoja

Työurani aikana olen saanut kokemuksia monesta taiteilijatyöryhmästä. Samalla on kertynyt kokemuksia yhteisötaiteellisen toiminnan toteuttamisesta yhteistyönä asiakkaillemme. Armas-klovnin eli Jouko Enkenotkon kanssa toteutimme kiertueen Soinnun Kuuselakeskuksen asukkaiden luona osittain työparityöskentelynä syksyllä 2021. Samankaltaiseen työparityöskentelyyn klovnin kanssa tutustuin vuonna 2020, kun taiteen moniosaajalla Mona Ratalahdella oli klovnieriaan liittyvä projekti Hervannassa. Tällöin hän vieraili Keinupuistokeskuksessa tehden asukkaille ja työntekijöille klovnieriatuokioita. Molempien klovnien kanssa toimin eräänlaisena klovnin apulaisena. Sanni Saaren kanssa toimimme talojen välisenä työparina jakaen yhteisötaiteesta kuulumisia ja koordinointia talojen kesken. Hän aloitti toisena vakituise- na Soinnun yhteisötaiteilijana vuonna 2022, tämän lisäksi hänellä on ollut jo aiemmin kausittaisia työtehtäviä Soinnulla. Vuoropuhelu talojen taidetyön ja meidän yhteisötaiteilijoiden välillä on tärkeää, vaikka työpisteemme sijaitsee fyysisesti eri paikoissa.

Yhteisötaiteen ollessa Soinnulla ja sote-alalla vielä nuorta, kaikki yhteinen dialogi vie taidetta organisaatioiden työmuotona eteenpäin. *Taiteella kotiin* -hankkeessa toimimme yhteisömuusikko Sanette Sevónin ja nukketeatteritaiteilija Katja Kähkösen kanssa kolmen yhteisötaiteilijan tiiminä. Hankkeessa Soinnun hankekumppanina toimi *Kulttuurikeskus PiiPoo*. Tällöin tutkimme monitaiteellisen taideintervention käyttöä menetelmänä uuden asukkaan kohtaamisessa.

Ensimmäinen taiteilijatiimi Soinnulla, jossa olin mukana oli ohjaajanäyttelijä Marja Skaffarin ja yhteisömuusikko Sanette Sevónin kanssa toteutettu TOIVO-yhteisömusikaalin esitys. Pohjatyön toteutimme kahden vuoden aikana ennen esitystä asiakkaiden, työntekijöiden ja Soinnun yhteistyökumppanien kanssa. Kolmen taiteilijan tiimityöskentely on ollut inspiroiva tapa kehittää yhteisötaidetoimintaa. Kolmen taiteilijan trion monialaisuus on tuonut ulottuvuuksia ja mahdollisuuksia toiminnan kirjoon ja vuoropuheluun.

Minna Eloranta, Talvi kohtaa kevään

Koti Taatala, johtaja Hurmansalo
hvolehti meistä.

Asukkaan tekemä haiku, Taiteella kotiin -hankkeen
Elämäni aarrearkku -työpajassa (2021)

Armas-klovni – Asukkaiden kohtaamisia

Armas-klovnin, alias Jouko Enkelnotkon kiertueella olin klovnin hassu sihteeri. Kuljetin kiikkerällä pyörälevyllä sähköpianoani Armaksen seurassa asukkaan huoneesta toiseen. Säestin välillä Armasta, joka musisoi omalla ukulelellaan. Kiertueella lauloimme kaksiaanisesti romanttista ja humoristista ohjelmistoa: ”Jo valkenee kaukainen ranta” sekä ”Duetto buffo di due Gatti”. Armas kontratenorina ylä-äänessä ja minä metsosopraanona alemmassa stemmassa. Seurasin Armaksen intensiteettiä kohtaamisissa, dokumentoin ja sovin tapaamisia asukkaiden luo. Kannustin omaohjaajia kirjaamaan klovnin vierailuja ja vaikutuksia. Tapasin läheisiä ja sain palautetta mitä voisimme vielä tuoda lisää asukkaiden elämään taiteen keinoin. Armas-klovni toi mukanaan valtavasti iloa, mahdollisuuksia osallistua ja ilmaista tunteita. Jäi vaikutelma, että koko Kuuselakeskus vaikuttui kiertueestamme ja kaikki osallistuivat klovneriaohjelmaan innostuneesti.

Yhteisötaide on kohtaamisen taidetta.

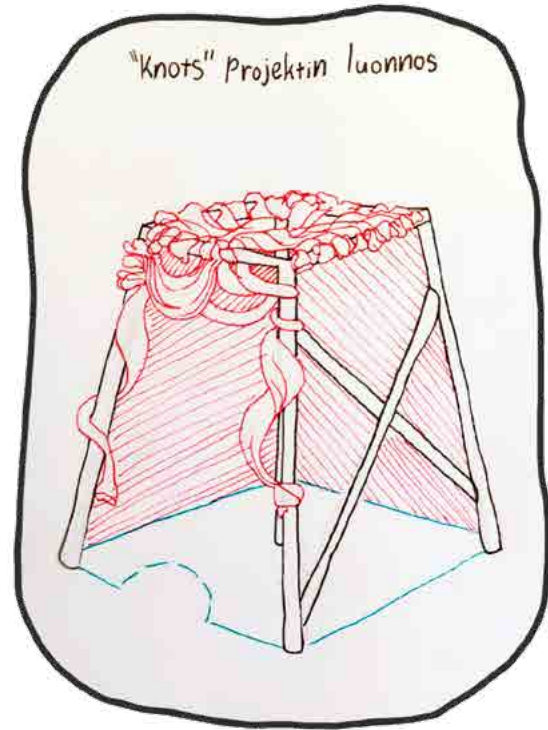
– Minna Eloranta

Koordinointia

Taiteilijat tulevat. Asiakkaat ja henkilökuntaa tulee paikalle. Kaikki tapahtuu. Pitkä lista pikkuasioita ja yhteen hitsautunut tiimityö liittyy siihen, että katsomon saa täyteen ja osallistujat viihtymään. Kun kaikki on hyvin, taustatyö ei näy ulospäin, kaikki vain soljuu. Taloon vierailemaan tullut taiteilija on voinut keskittyä taidetyöhön asiakkaiden kanssa, kun ei tarvitse käyttää niin paljon aikaa sopimiseen ja neuvotteluun talon käytännöistä. Näin ei mene aikaa sen selvittämiseen, millaisen yhteisön toimintakulttuurin kanssa on toimimassa vaan saa suoraan tietoa talon omalta taiteilijalta. Talon sisällä toimivana taiteilijana puolestani pääsen dialogiin toisen taiteilijan kanssa. Voimme kehittää ja juurruttaa yhdessä yhteisötaiteen menetelmiä asiakastyössämme.

Kuvataideopiskelijat yhteisötaiteeseen tutustumassa

Keskustelin julkaisua kirjoittaessani Tiiu Baldwin:in, Tampereen ammattikorkeakoulun englannin kielisen tutkinto-ohjelman, *Media and Arts*, lehtorin kanssa. Baldwin on tutustuttanut vuosia opiskelijoitaan työhöni yhteisötaiteilijana. Hän toimi aikanaan yhtenä opettajistani, kun opiskelin kuvataidetta. Nykyään opiskelijoilla on *Media and Arts* -tutkinto-ohjelmassa mahdollisuus valita yhteisötaiteeseen perustuva kurssi. Puhuimme Baldwinin kanssa siitä, mitä taide-

Niko Toivonen

toiminta voi antaa ihmisille. Hän totesi, että taide ohjaa kriittiseen ajatteluun. Hän totesi myös, että yhteisön kanssa toimiminen antaa opiskeluvaiheessa mahdollisuuksia kohtaamiseen. On paljon opettavaisempaa tavata ihmisiä, toimia ja tehdä heidän kanssaan kuin, että aiheesta vain puhutaan luennoilla ja suunnitellaan.

Media and Arts -tutkinnon opiskelijat ovat toteuttaneet vuosien mittaan useita taideprojekteja asukkaidemme kanssa Soinnulla. Merkittävää on ollut asiakkaiden ja opiskelijoiden ylisukupolvinen kohtaaminen ja vuoropuhelu. Opiskelijat ovat saaneet samalla kokemuksia toimimisesta sote-ympäristössä ja yhteisötaiteellisen projektin prosessin läpi viemisestä. Näin heille on avautunut näkymä tunnistaa sote-ala yhtenä mahdollisena tulevaisuuden työympäristönä, jossa on voi toimia taiteilijana ja työllistyä.

Yhteisötaiteilija mahdollistaa taiteen kokemisen ja tekemisen hetkiä asiakkaille ja henkilökunnalle. Yhteisötaide tukee hyvää ja iloista elämää.

Asioita, joita yhteisötaiteen ja -taiteilijoiden rihmastoissa käsitellään

- taiteen tekeminen yhteisöjen kanssa
- taiteellinen dialogi asiakkaiden ja yhteisön kanssa
- taiteen itseisarvon tunnistaminen
- taiteen saavutettavuus
- kohtaaminen ja läsnäolo
- taiteen tekeminen jokaisen ulottuville
- rohkeus
- omaäänisyys/moniäänisyys
- yhteisöllisyys
- itseilmaisu/emansipaatio
- dialogia taiteesta
- yhteisön dialogi, julistus/statement
- taidemenetelmät yhteisön ja/tai organisaation työskentelyssä
- taiteen fasilitointi
- osallisuuden viitekehyksessä toimiminen
- sosiokulttuurisen innostamisen viitekehyksessä toimiminen
- yhteisön ja/tai henkilökunnan kulttuuri- ja taideosaamisen vahvistaminen
- uusien keinojen tarjoaminen
- luovien menetelmien osaamisen syventäminen
- luovuuden mahdollisuuksien ymmärtäminen ja laajentaminen organisaatiossa
- rihmastossa toimiminen
- yhteisötaiteen ja kulttuurihyvinvoinnin edistäminen
- taide parantaa (ei taiteilija)
- pitää meteliä yhteisötaiteesta
- taiteen mahdollistaminen
- taiteen yhteiskuntapoliittisten merkityksien esiintuominen

Taiteilijuus sotessa ja kulttuurihyvinvointityössä

Sote-alalla toimivat taiteilijat, joihin vuosien varrella olen tutustunut, ovat laaja-alaisia taiteen osaajia. Heillä on monipuolisia monitaiteellisia taitoja, joita he osaavat hyödyntää työssään asiakkaiden kanssa. Kyky kohdata asiakas ainutlaatuisena persoonana on kokemukseni mukaan yhteistä kaikille taiteilijoille, jotka ovat uskaltaneet näkemään taiteen ja sen keinot ikäihmisten elämäniloisen arjen tukijana.

Julkaisun kirjoitustyön loppusuoralla keskustelin pitkään kulttuurihyvinvointialalla työskennelleiden taiteilijoiden kanssa työmme erityisyydestä. Esiin nousi se, kuinka taiteilijoina kohtaamme jokaisen omana persoonanaan ja tavoitteenamme on tunnistaa taiteen kautta herkkiä sävyjä yhdessä olemisesta. Taiteilija tuo asiakkaalle koettavaksi taiteen itseisarvoisena kokemuksena. Puhuimme myös siitä, kuinka taiteilijan työ ja taide vaikuttaa aina yhteisön toimintaan uudistavasti. Taiteilija on vuosien koulutuksen myötä alansa ammattilainen siinä missä hoitajakin. Jokaisen alan erityisyys on tärkeä tunnistaa moniammatillista kulttuurihyvinvointityötä tehdessä. Taiteessa on sävyjä, joita on vaikea määritellä, mutta kokemus on vahva ja ainutlaatuinen, ja tämän tunnistamme myös taiteen kauniina erityisyytenä. Taide kurottaa ajatuksemme jonnekin, minne vain unelmoivalla mielellä voi päästä. Näissä ainutlaatuisissa hetkissä asiakastyössä tiivistyy taiteen merkitys mieltä kohottavana, elämyksellisenä, uusia näkökulmia avaavana ja uudistavana kokemuksena.

Jokainen voi tunnistaa omassa ammatissaan ne hengenheimolaiset, joiden kanssa tulee tunne intuitiivisesta yhteisestä ymmärryksestä ja kokemuksesta siihen millaisella työotteella toimitaan. Sotessa toimivilla taiteilijoilla tunnistan samoja ominaisuuksia kuin itselläni. Tunnistan heillä samoja teemoja, kuin työssäni vaalin hyvinä menetelminä ja käytäntöinä. Taiteissa merkittävää on pitkä traditio, jossa taiteilija välittää oppilailleen sanallisesti argumentoidun opin ohella taidetta eleillä, ilmaisun kautta ilman sanoja, siitä mitä on tapahtumassa. Tämän sanattoman taiteellisen vuorovaikutuksen ilmaisu on tunnusomaista

tuntemilleni soten taiteilijoille, ja heidän tavoilleen kohdata asiakas. Taiteilijoilla on erilaisia lähestymiskulmia, jotka värittävät heidän persoonallista tapansa toimia yhteisöissä.

Sosiokulttuurisessa innostamisessa on voitu tunnistaa erilaisia innostajatyyppejä (Gillet, Kurjen mukaan 2020, lainattu kansalaisyhteiskunta.fi sivulta 29.4.2023). Karismaattinen militantti innostaja on työntekijä, jolla on vahvat humanistiset arvot ja kutsumuksellinen tietoisuus. Tekninen innostaja on teknisen tehokas, rationaalinen ja työnantajan tavoitteille uskollinen. Välittäjänä toimiva innostaja on puolestaan työntekijä, jonka ammatillinen tehokkuus näkyy erityisesti kyvyssä luoda suhteita. Sotessa toimivilla taiteilijoilla tunnistan sekä yksilöinä että koulutuksensa kautta omaksuttuna usein näitä kaikkia edellä mainittuja

keinoja hieman eri tavoin painottuen. Taiteilijoilla onkin erityisen hyvät edellytykset toimia sotessa innostamisen laadun ja jatkuvuuden takaajina. Taiteilijat huolehtivat, että jokaisen oikeus taiteen äärellä olemiseen toteutuu jokaisessa elämän vaiheessa.

Taiteilijat tuovat yhteisöön rohkeutta ja läsnäoloa

Taideopiskelu vaatii pitkäjänteisyyttä ja siitä tulee lopulta kaiken koulumisen jälkeen ammatti. Taiteilija, joka lähtee toimimaan sote-alalla, on valmis yhä uudelleen löytämään ja syventämään keinoja tehdä taidetta asiakkaille esitettynä ja heidän kanssaan. Taide- ja kulttuurityöstä soten kentällä on kyse rohkeasta toiminnasta ja muutoksesta kohti

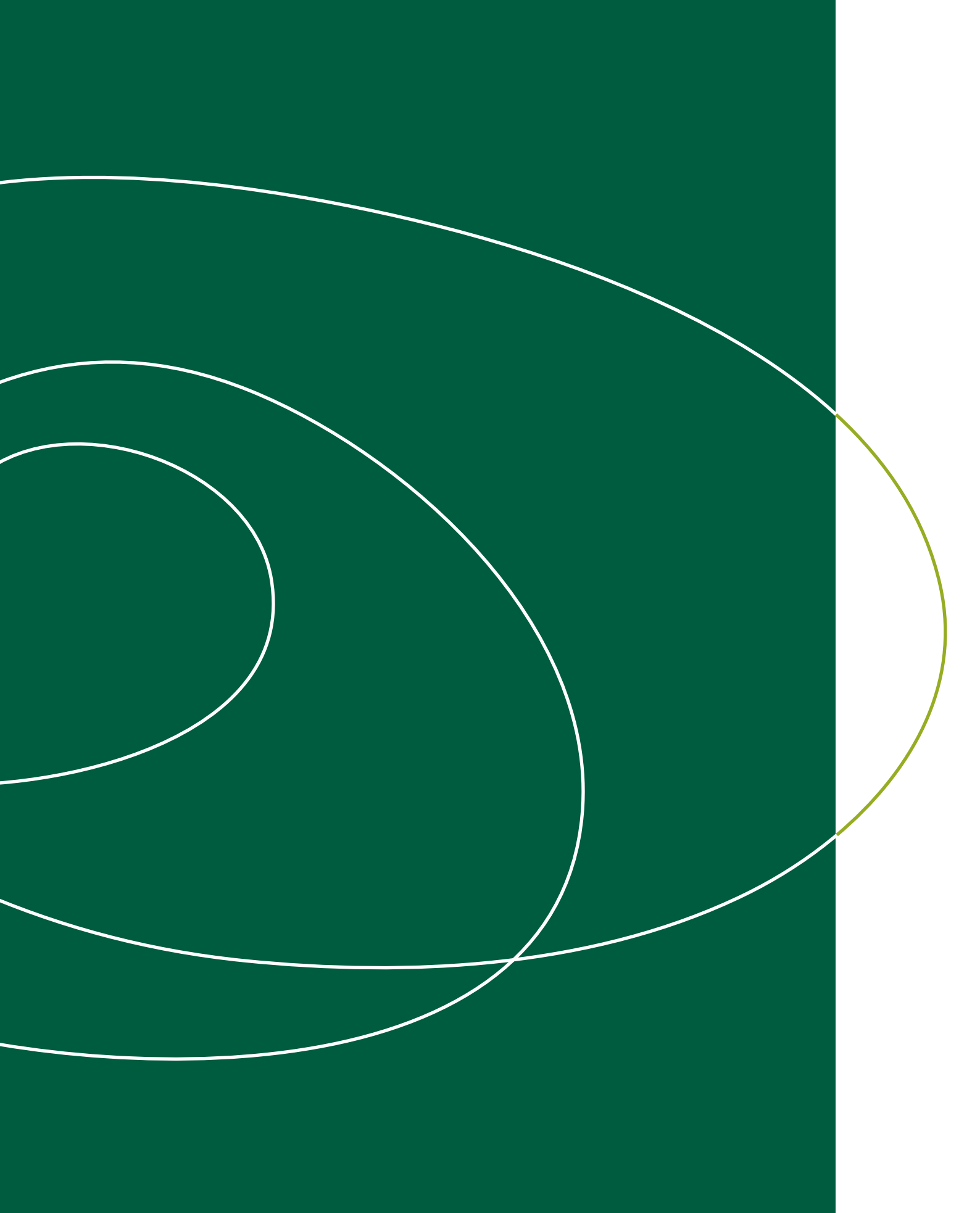
yhä aktiivisempaa, yhteisöllisempää ja motivoivaa arkea yhteisössä, jossa toimitaan. Ammattialojen vuoropuhelu ja taiteen ammattilaisten ottaminen osaksi moniammatillisia tiimejä syventää ikäihmisen persoonan kohtaamista, joka on kulttuurisen vanhustyön lähtökohta.

Taiteilijan näkökulmasta kohtaaminen ja elämänilon on sisällyttävä asiakkaan arjen jokaiseen hetkeen. Vaaditaan tietoisuutta siitä mitä on olla läsnä, jotta tämä toteutuu. Taiteessa ja asiakas-kohtaamisessa läsnäolo on välttämättömyys. Taiteilijat tuovat meille Soinnulle mukanaan voimakkaan läsnäolon intensiteetin, jossa taiteen mieltä ylevöittävät vaikutukset tunnustetaan. Taiteilijat

ovat työssään Soinnulla toimineet esimerkkeinä ja suunnannäyttäjiä soite-alan ammattilaisille. Tällöin sopivin askelin suunnistetaan kohti vapautuneempaa, kohtaavampaa ja rohkeasti heittäytyvää arjen kulttuuria. Taide syntyy pieni ele, sävel, siveltimen veto tai tanssin askel kerrallaan. Näistä kootaan sävellykset, maalaukset ja tanssiteokset. Samoin kulttuurityö hoivassa ja lähitoreilla syntyy pieni pala kerrallaan. Kohtaaminen, keskustelu, yhdessä olo ja tekeminen synnyttävät sen jatkumon, johon innostunut asiakastyö pohjautuu. Taiteilijoina, alojemme ammattilaisina tunnustamme ja luomme prosesseja, joita voimme hyödyntää toimintana ja esityksinä asiakastyössä.

Poimimme aisteillamme värejä, iän myötä ne haalistuvat. Vahvistamme väriä ja muotoa. Kirjoitamme isolla fontilla taidetta näkyviin.

INNOSTAMINEN
SOTEN TAIDE-
JA KULTTUURI-
TYÖSSÄ

Orgaaniset luovat prosessit

Työelämässä puhutaan paljon luovuudesta, mutta kuinka saada oikeat luovuuden tavat ja menetelmät käyttöön? Yksi tapa tunnistaa niitä, on saada ohjausta taiteilijoilta, luovuuden ammattilaisilta. Tässä on muutama ohjenuora, jotka tiedostan luovassa prosessissa työssäni:

1. Kehittelyvaihe: luovat ideat kuplivat, kaikki ideat huomioidaan. Kaikkien ideat huomioidaan: asiakas ja työntekijä ovat aidosti mukana prosesseissa, jotka koskevat heitä. Tunnistetaan, mitä haluamme kertoa tai julistaa teollamme. *Esimerkkeinä: lähitorilla tehdään fasilitoivia tilaisuuksia ja päätetään yhdessä esiintyjäbudjeteista. Asiakkaan toiveet nostetaan kulttuuri- ja elämänilosuunnitelmaan. Työntekijät kehittävät itse ja yhdessä moniammatillisesti toimintaansa.*
2. Hauduttelu: palataan ideoihin, valitaan käyttökelpoisimmat ja vaalitaan sosiokulttuurisen innostamisen työtapoja niin, että osallistujat kokevat aidosti tulevansa kuulluksi ja olevansa mukana toteutuksen eri vaiheissa.
3. Flow syntyy, kun hieman haastamme asiakasta, itseämme ja tiimiämme. Ei liikaa eikä liian vähän.
4. Pysähdymme kuulostelemaan eri vaiheissa prosessia; hiljainen tieto, joka tuntuu intuitiiviselta, voi kertoa meille oikeista valinnoista.
5. Tiivistetään ja karsitaan oleellinen: tehdään suunnitelma, aikataulu ja budjetti.
6. Toteutetaan, tiedotetaan, dokumentoidaan, kirjataan ja raportoidaan.
7. Juhlitaan toteutunutta!

Ei sieltä nouse kuitenkaan savua

Asiakkaat laulavat ja minä soitan pianoa. Eläydymme. Menossa on Sointuvaa musiikkia -lauluhetki, joka striimataan Vooler-ohjelmalla netin kautta kaikkien halukkaiden katsottavaksi etänä. Laulua ja erilaisia musiikkihetkiä toivotaan paljon ja usein. Käytän äänentoistamiseen Bose-kaiutinsysteemiä. Asiakkaista Bosen korkea ”äänentoisto piippu” on hauska. Joku toteaa, ettei sieltä nouse kuitenkaan savua. Jaan rytmitöttöröt asiakkaille ja joitain muita rytmisoittimia, kuten tamburiinin ja marakasseja. Hankimme taloihin Boomwhakers-rytmisoittimet, joiden englanninkielinen nimi tuntui haastavalta käyttää ikäihmisten kanssa. Keksinkin näille soittimille käyttööme oman termin rytmitöttöröt.

Jokainen tietää, että eihän se näin mene joka kerta, edes Strömsössä. Kaava voi olla joskus käytännöllinen tai epäkäytännöllinen. Arjen moniammatillisessa yhteistyössä yhdistämme vuosien kokemuksen luoviksi ideoiksi ja jalostamme niistä asiakkaiden näkökulmasta kiinnostavimmat käyttöömme. Kokemukseni

mukaan, lopulta hyvä tiimityö johtaa yhteiseen työn organisointiin ja sitä kautta luovaan ja innostavaan asiakastyöhön. Välillä on hyvä pysähtyä pohtimaan luovaa prosessia, sitä miten etenemme ja miten sen toteutamme. Parhaimmillaan lisäämme tällöin luovien prosessien merkittävyyttä yhteisölle.

Taide osana merkityksellistä elämää

- dialogi
- kohtaaminen
- läsnäolo
- aika ja rauha
- luovuus
- tarinat
- rohkeus
- herkkyyys
- oleminen
- itseilmaisu
- orgaanisuus
- rihmastomaisuus
- taiteen itseisarvo
- kantaottavuus, statementit
- identiteetin korostaminen ja kunnioitus
- elämän vaiheiden ja haavoittuvuuden tunnistaminen
- tunteiden ja tarpeiden näkyväksi tekeminen

kuvataide

sirkus

draama

kirjallisuus

teatteri

tanssi

musiikki

monitaide

käsityötaide

Orgaanisuus taiteilijan työtapana

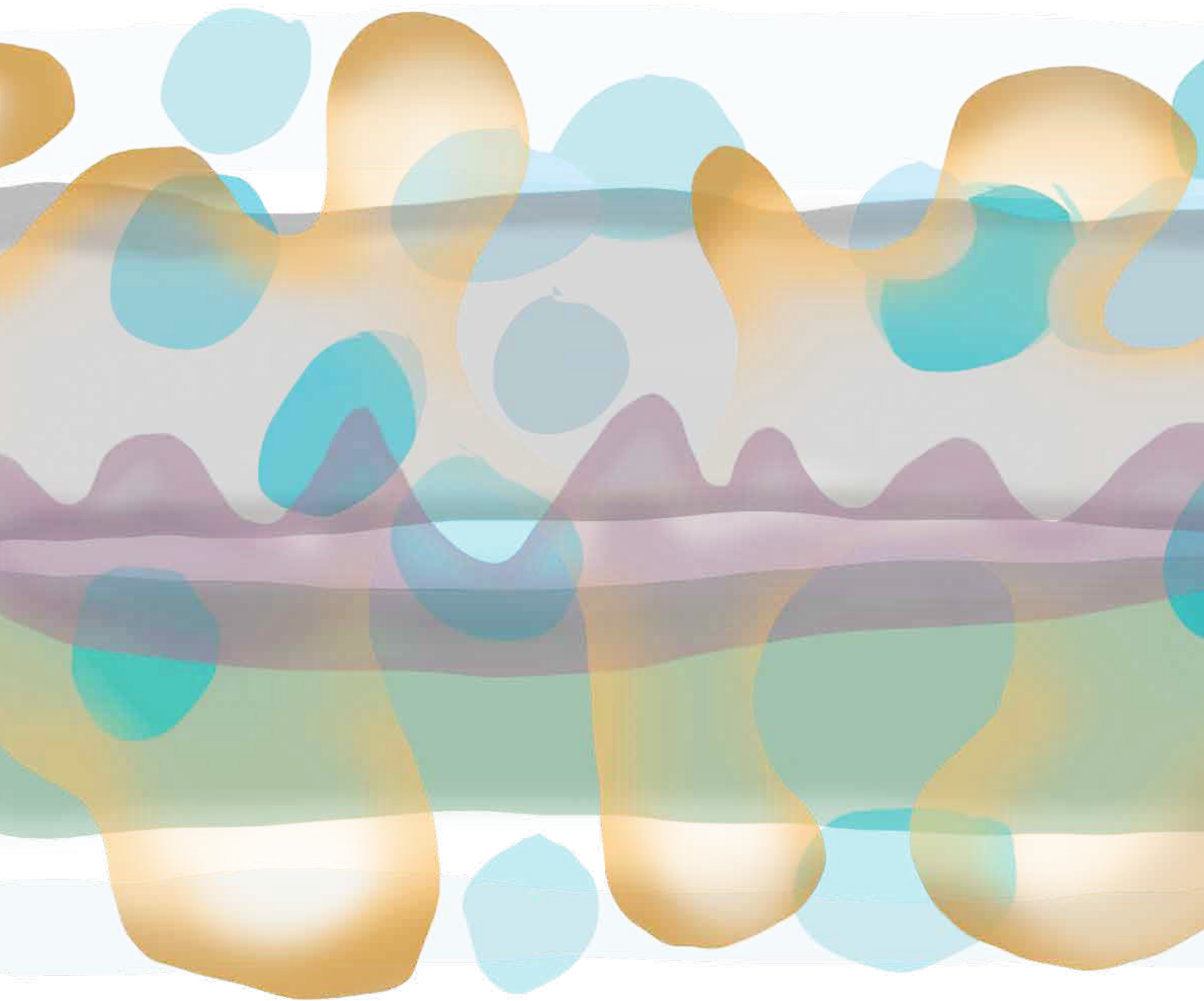
Orgaanisuus viittaa elävään organismiin, luontoon ja asioiden luonnolliseen muodostumiseen. Tässä julkaisussa tällä termillä viitataan niihin toimintamuotoihin työssäni, joissa olen huomannut asioiden yhteyden toisiinsa orgaanisesti muuntuvina ilmiöinä. Ajattelen, että toimintamuotojaan kehittävässä organisaatiossa työtä tehdään orgaanisesti tunnistuen eri asioiden yhteyksiä.

Liitän orgaanisuuteen läheisesti käsitteet: avoimuus, luovuus, muuntuminen, oppiminen, yhdessä kehittäminen ja rohkeus. Lisään listaan itseilmaisun sen eri tapoja käyttäen: kirjoittaen, puhuen, lausuen, laulaen, maalaten ja niin edelleen. Nämä ovat luovaa ilmaisua, joiden luonnollinen ilmaisutapa syntyy kokemukseni mukaan *orgaanisesti*. Orgaanisuutta työssäni on asioiden yhdistäminen toinen toisiinsa. Kun jokin toiminto tukee toista se tuo enemmän lisäarvoa molemmille. Toiminnot voidaan yhdistää, kunnes ne jälleen erkanevat tai liittyvät uusiin yh-

distelmiin. Luonnolliset virtaukset: tarpeet, toiveet, meille tarjottavat toiminnot, innostukset ja resurssit vaikuttavat luonnollisina prosesseina siihen, miten teemakurssit ja moniammatilliset projektitiimit kulloinkin muotoillaan.

Orgaanisuus on muun muassa sitä, että organisaatiossa *taide* voi tapahtua missä vaan, sitä ei tarvitse *korvamerkitä* erikseen. Se on työn järjestämistä parhaan lopputuloksen aikaan saamiseksi. Kun pysyn jättämään tilaa ennakoimattomalle, onnistun paremmin. Se on sitä, että tunnistamme jokaisen asiakkaan yksilölliset toiveet ja historian, ja muotoilemme asiakastyön prosesseja sen pohjalta. Orgaanisuus on moniammatillista yhteistyötä, jossa työ räätälöidään sopimaan asiakkaan tarpeisiin ja resursseihin. Se on sen tunnistamista, mitä tarvitaan, että tulos on enemmän kuin osiensa summa. Rohkea avoimuus on myös tilan antamista toisille. Taiteessa tunnistetaan tyhjän tilan merkitys ja sen

*Jokaisen ihmisen elämä on yksilöllinen,
kuin orgaanisesti kasvanut puu.*

*Maalaan orgaanista pintaa, jossa tunnistan
väriä tarvitsevia kohtia.*

voima. Kuten kapellimestari muistuttaa orkesteria äänettömästä hetkestä, ennen aplodeja. Se voi olla konkreettisesti tila, jossa on tyhjä hylly sitä varten, että voin laskea siihen jotain hetkeksi. Organisuus on sitä, että on aikaa hengittää sisään ja ulos, tehdä asioita ja työtehtäviä rytmissä, joka tuntuu sopivalta. Saatan saada paljon aikaa pienessä paineessa. Tämän rinnalle kaipaen seesteisiä hetkiä, jolloin mieli todella lepää. Seesteinen hetki voi olla yhdessäoloa, vaikkapa rauhallinen hetki muovata savea asiakkaiden kanssa. Mielen hiljaisuudessa syntyy taiteelle tunnusomaisia luovia oivalluksia.

Luovuus ei ole kaiken mahdollisen tekemistä

Innostuksen etsimistä isompi haaste on meillä Soinnulla ollut vuosien saatossa itsehillintä. Olemmekin oppineet itsesääteilyä matkan varrella. Luova työ ei ole kaiken mahdollisen tekemistä ja jokaisen idean hyödyntämistä. Se on kaiken mahdollisen haaveilua, jonka jälkeen sitten valikoidaan hiottavat jalokivet.

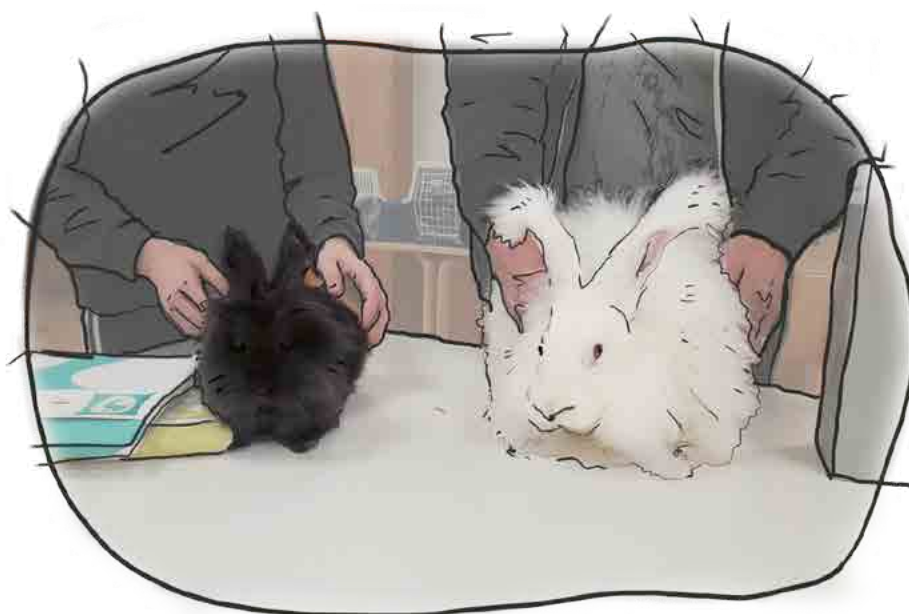
Soinnun lähitoreilla on kuvataiteen kursseja, jotka lähenevät perinteisempää taiteilijoiden ohjaamaa taideopetusta laajentuen yhteisötaideteoksiin ja nykytaiteen eri menetelmiin. Kuvataiteen historia ja perinne kiinnostaa ja on toivottua ohjelmaa lähitoreilla.

Työssäni kurssit ja työpajat vaihtelevat eri kausina toiveiden mukaan ja mahdollisimman laajan taiteen ja kulttuurin kirjon saavuttamiseksi. Kehitämme ja toteutamme kursseja moniammatillisen tiimin resursseilla ja koordinoimamme vierailevat taiteilijat ja esiintyjät tuovat omat sisältönsä toimintakirjoomme.

Orgaaninen tapani työskennellä on linjassa yhteisötaiteen, palvelumuotoilun, taiteellisen luovuuden ja sosiokulttuurisen innostamisen kanssa. Näihin yhdistyy Flow-teoria sekä teoria hiljaisesta tiedosta, intuitiosta, jotka tarjoavat puitteet innostuneelle toiminnalle asiakkaiden kanssa. Työ Soinnulla pohjautuu jatkuvaan dialogiin, jossa kehitämme yhdessä asiakkaiden kulttuurisesti rikasta elämää tukevaa työtä. Organisaatiossa työntekijöillä on rohkeutta oppia ja kehittyä työssään. Vastavoimana näille olisi sote-alan ankarin vanha työ- ja johtamismalli, jolle mielestäni Sointu organisaationa on sanonut hyvästit, toivottaen muun muassa sitkeän strategiajohtamisen avulla uusia rohkeita näkökulmia tervetulleeksi.

Musiikin ilo

Kannustan asiakkaita soittamaan rohkeasti rytmejä, kun vedämme Keinu kanssani -boleron. Soitamme ja laulamme valiten eri tanssilajeja, tunnelmia tai toivelauluja. Jaan nykyään harvemmin lauluvihkoja.

Sen jälkeen, kun tutustuin Minun ääneni -hankkeessa toimivien muusikoiden työtapaan, totesin, että tosiaan voimme keskittyä muistelemaan sanoja, viikkoja ei välttämättä tarvita. Laulun sanoja voimme toki välillä käyttää, ja sanojen valkokankaalle heijastaminen onnistuu joissakin tiloissa. Mutta sanoja voi samalla muistella. Moni on mieluusti luopunut sanojen katsomisesta vihoista ja keskittyy mieluummin muisteluun, yhteiseen hetkeen ja sen tunnelmaan.

Vooler-ohjelman etästriimaus on onnistunut yleensä hyvin ryhmätilanteissa, kuuluvuus on ollut yllättävänkin hyvä. Tietokone striimaa pianon päällä. Etäohjelma on välillä kokeilevaa ja ihan kaikki ei aina onnistu täydellisesti. Olemme kuitenkin laajentaneet striimaamista ja tehneet siitä arjen toimintaa lähitoureilla.

Orgaanisesti muotoutuvia toimintatapoja

Erilaiset musiikkihetket ovat tavallisia tilaisuuksia niin lähitoureilla kuin ryhmäkotien yhteisöllisissä olohuoneissa. Nämä tilaisuudet ovat muuttuneet yhä helpommiksi toteuttaa. On alettu ymmärtää, että laulun päälle puhuminen häiritsee laulajia. Samassa tilassa voi olla keittiön hyörinää ja ravintolan kassa. Joskus saattaa vahingossa astioita tippua ja tulla kolinaa, silloin otamme kaikki huumorilla tilanteen, että tulipa sieltä napakat rumpurytmit ja jatkamme eteenpäin. Yhä useammin työntekijä pysähtyy mukaan laulamaan hetkeksi. En voi liikaa korostaa sitä, miten hyvä tunne tulee siitä, kun työkaveri tulee spontaanisti mukaan laulamaan asiakkaiden kanssa. Tämä on aivan mahtava tapa innostaa asiakkaita sekä minua soittamaan ja laulamaan. Eleellään, laullaan, työtoveri osoittaa, kuinka arvokkaana hän pitää tätä hetkeä kaikille ja haluaa tuoda sen julki

Kuoleman puutarha

Näen unta, että ihmiset vaeltavat ohitseni. He eivät katso minua. He katsovat kohti sinne, minne ovat matkalla. Mietin, onkohan osa heistä kuolleita. Katson erästä heistä ja ajattelen, että hän taitaa olla kuollut.

Katson häntä silmiin ja hänen katseessaan on sokaiseva valo, joka kohtaa minun silmiäni valon. Herään tähän valoon.

Mietin myöhemmin, että unen kohtaaminen on kuin Magnus Enckellin alttarimaalauksesta Tampereen Tuomiokirkossa, jossa sielut vaeltavat kohti valoa.

Kuolema on kauniilla tavalla vanhustyössä läsnä. Se on arkinen.

Siitä voidaan puhua, ja se saa olla olemassa.

Meillä kuolema on usein rauhallinen ja sitä voi katsoa lempeästi silmiin.

näin osallistumalla. Samoin hän, joka pysähtyy seuraamaan tilaisuutta ja kuuntelemaan osoittaa näin arvostuksensa työlleni, vaikka pysähtyen pieneksi ohimeneväksi hetkeksi.

Raportointi kuvaa ja tuo näkyviin taide- ja kulttuurityön prosesseja

Paljon olisi jäänyt näkymättömiin ja työni olisi muotoutunut enemmän soten näkökulmasta, ilman omaa statementtiani raporttien muodossa. Sekä toimitusjohtajan että lähiesimieheni kanssa yhdessä olen vuosia keskustellut raportoinnin muodosta, mitä sisältöjä ja tietoja keräämme taide- ja kulttuuritoiminnasta. Raportoinnissa kuvaan sekä omaa työtäni että laajemmin taiteen verkostotyön vaikutuksia ja kulttuurityön etenemistä Soinnulla. Oman raportoinnin kehittäminen on ollut merkittävä asia yhteisötaiteilijan työni kannalta. Raportoinnin kautta työn muotoilu ja orgaaniset osaset näkyvät eri tavalla kuin arjessa. Raportti auttaa pohtimaan ja analysoimaan asiakaskohtaamisten laatua ja työn prosesseja yhä uudelleen.

Orgaanisuutta

- innostukseen tarttuminen ja flow:hun sukeltaminen
- nopea ja tehokas kommunikointi, joka syntyy luottamuksesta
- tiivistäminen ja oleellisen poimiminen luovan prosessin edetessä
- kurssimuotoisuus
- fasilitoiva työtapa ja osallistaminen
- pilotointi, kokeilu
- yhteistyökumppaneiden asiakkaita osallistavat pilotit ja hankkeet
- interventiot ja kohtaamiset tapahtuvat hetkessä ja niitä ei voi aina kalenteroida

Vuosittain olen tehnyt taiteellisemman tarinamuotoisen raportin, joka kuvaa asiakasnäkökulmasta, kuvitellun henkilön kautta, mitä kaikkea taidetta ja kulttuuria on voinut saada kohdata ja tehdä Soinnulla toiminnoissa vuoden mittaan. Kotisivujen ajankohtaisjutut, Soinnun Facebook-päivitykset ja muun muassa editoimani pienet videot näkyvät some-seuraajille eräänlaisena *avoimena raporttina* työstämme. Somessa emme missään vaiheessa pysty näyttämään kuin jäävuoren huipun kaikesta tekemisestä. Tästä huolimatta näkyminen on oleellinen osa kulttuuri- ja taidetyötä. Ilman näitä raportteja ja some-julkaisuja tämän julkaisuni teksti olisi jäänyt enemmän muistikuvieni varaan, nyt olen voinut poimia tietoa ja tarkistaa asioita raporteistani.

Yhteisötaiteilijan työ organisaatiossa on tapa tehdä taidetta

Yhteisötaiteilijan työni alkuvuosina mietin paljon, olenko kuvataiteilija, kuvataiteilija-muusikko vai yhteisötaiteilija ja miten taideteokseni suhteutuvat asiakkaiden kanssa tehtävään taiteeseen. Nykyään taide virtaa kaikessa tekemisessäni ja annan sen virrata työssäni asiakkaiden ja työntekijöiden yhteisöissä. Taide on parhaimmillaan kulttuurisesti rikasta elämää. Taide on olemassa, kun läsnäolo ja kohtaaminen toteutuvat parhaalla mahdollisella tavalla. Yhteisötaiteilijana en tee taidetta koskaan yksin.

*Taidemuotojen piiritanssia
työtehtävissäni*

Pellen kuva pellille öljyväreillä

Satuhahmolle klovni-isä

*Klovnien kanssa työskentely
Klovnimuotokuvat*

*Sketsihahmo kurssi
Monitaiteiset menetelmät*

*Asiakkaiden sketsihahmot
Yhteisöklovnieria*

Sketsihahmokurssi

Olen innostunut klovneriasta päästyäni klovniin matkaan ja tutustumaan tähän taidemuotoon variaatioineen muun muassa apurahoilla toteutetuissa taideprojekteissa. Syksyllä 2022 suunnittelin ja ohjasin sketsihahmokurssin, soveltaen eri taidemuotoja koomiseen ja visuaaliseen ilotteluun, keskusteluun ja musiikilliseen ilmaisuun lähitoriasiakkaiden kanssa. Tämänkin kurssin kehittämiseen vaikutti innostunut tiimiyhteistyö. Lähitorikoordinaattori ehdotti sketsihahmoja, kun pohdin komediaa soveltavaa kurssia lähitorille. Päiväkeskuksen asiakkaat ohjaajineen olivat puolestaan innokkaita osallistujia. Talon asukas, eläköitynyt teatterinjohtaja oli sketsihahmokurssin muita kannustava tuutori, tullessaan jo ensimmäisellä kerralla paikalle täydellisesti naamioituneena vanhaksi rokkariksi pitkähiuksinen peruukki päässä keikkuen.

Aloitimme kurssin houkuttelemalla mieliimme vanhoja tuttuja hahmoja menneiden vuosikymmenten takaa. Kuten kunnan sketsihahmoilla kuuluukin olla, keksimme omat nimet ja hokemat hahmoillemme. Koko ryhmä oli täysillä mukana ja kerta kerralta veikeämmiksi muuttuivat jutut ja ilmeet. Iäkkäiden asiakkaidemme kanssa voi tehdä välillä vaikka mitään. Omat ennakkokäsitykset ovat yleensä isompi este kuin ikäihmisten. Heillä on paljon vapautunutta asennetta. Vanhana ei tarvitse miettiä mitään muuta minusta ajattelevat ja voi heittäytyä vapaasti. Se, että saa nauraa ja ilmaista on itsessään ihanaa. Minusta tämä on sitä vanhuuden viisautta. Elämäkokemuksesta nousee lupa ottaa rennosti. Esteenä voi olla sairaudet ja toimintakyky, ei uskallus. Rohkeutta ja heittäytymiskykyä riittää. Sain pian palautetta innostuneelta asiakkaan läheiseltä, joka on itsekin teatterin ammattilainen, sketsikurssilla heti ensimmäinen kerta oli ollut tosi hauska ja ilahduttava. Erilaiset komedian ja huumorin keinot ovat ratkiriemukas tapa kohdata asukas ja samalla pohtia lämpimästi huumorilla luotuneita tapojamme liikkuu yhteisöasumisen tiloissa. Voimme toivottaa olemassaoloamme hilpeästi ja läheisyyttä tuntien. Hassuttelemalla yhdessä voidaan käsitellä paljon erilaisia tunteita ja asioita, huumorin avulla vaikeatkin asiat voidaan ottaa käsittelyyn.

Kulttuuri- innostajat ja moni- ammattillisuus

Innostava vanhuus

Sosiokulttuurisessa innostamisessa toimitaan yksilön ja yhteisön yhteisen innostuksen pohjalta. Sosiokulttuurinen innostaminen on *yhteisötaiteen pohjavire*, samalla se on sote-aloja yhdistävä side, kun ydinasiat osallisuuden teemoista ymmärretään ja niiden pohjalta toimitaan. Olen nähnyt, kuinka kulttuurityöhön hoivan arjessa innostutaan, kun on *lupa olla* ja tehdä asioita asukkaiden kanssa. Tällöin tekeminen on usein riittävän yksinkertaista toteutettavaksi pienelläkin panostuksella. Innostuksen vallitessa rohkaistaan

asukkaita ja omaa tiimiä tekemään asioita hieman eri tavalla ja keksimään rohkeasti uusia tapoja toimia. Työyhteisössä parhaat esimerkit sosiokulttuurisen innostamisen onnistumiselle olen nähnyt silloin, kun työntekijät kokevat tiimissä ja yhteisössä toimimisen turvalliseksi. Silloin kun on kokemus siitä, että esihenkilö kuuntelee ja ollaan yhtä perhettä. Se, että ollaan yhtä valmiita toimimaan tiimirajojen yli ja talosta toiseen tuo kokonaisvaltaisen yhteisöllisen tunteen, jossa olemme yhtä ja jokainen on tervetullut persoonana mukaan niin asiakas kuin työntekijäkin.

Sosiokulttuurinen innostaminen on sosiaalipedagogiikan suuntaus, joka on syntynyt Ranskassa toisen maailmansodan jälkeen. Se on pedagoginen liike, jossa yhdistyvät kasvatuksellinen, sosiaalinen ja kulttuurinen toiminta. Sosiokulttuurinen innostaminen on arkipäivän sosiaalisen toiminnan väline. Sen avulla herketetään ja motivoidaan ihmisiä osallistumaan. Osallistumalla ihmisten on mahdollista kehittää arkipäiväänsä ja pyrkiä yhdessä kohti luomiansa sosiaalisia ihanteita.

Poimintoja takakansitekstistä: *Sosiokulttuurinen innostaminen – muutoksen pedagogiikka*. Leena Kurki 2000

Yhteisöllisiä menetelmiä, joissa taide on yhtenä tärkeänä elementtinä läsnä, on käytetty sosiokulttuurisen innostamisen alalla pitkään maailmalla ja niitä on tutkittu kauan. Suomessa Leena Kurki on käsitellyt, innostamisen taustateorioita muun muassa kirjoissaan *Sosiokulttuurinen innostaminen* (2000) ja *Innostava vanhuus* (2007). Kurjen kirjat ja tapa kuvata *sosiokulttuurista innostamista menetelmänä* ovat ymmärryksen *aarreakku*, johon yhteisötaiteilijan työhöni vanhusten kanssa voin yhä uudelleen palata keräämään *tiedon jalokiviä*. Leena Kurki käsittelee muun muassa tiedon luonnetta ja sen ”uutta” käsitystä kirjassaan *Innostava vanhuus*. Kurki tuo esiin, kuinka sosiaalitieteissä pitäisi lähteä ihmisten arkipäivästä ja heidän omasta tiedostaan liikkeelle. Kurki laajentaa tiedon yli rationaalisen tietokäsityksen, jossa tieto koostuu useata elementistä. Niihin kuuluu Kurjen mukaan muun muassa käytännön järki ja kauneuteen liittyvä taide ja taito, jotka ovat utooppisia ja yllätyksellisiä. Ne ylittävät kaiken rutiininomaisen ja kurkottavat tulevaisuuteen. (Kurki 2007)

Innostuminen toteutuu toiveiden kautta, kun kuulemme, mitä yhteisössä halutaan tehdä ja mitä ovat jokaisen unelmat. Toiveiden keruuta teimme monella tavalla. Asiakkaat lähitoreilla pääsevät vaikuttamaan siihen, miten esityksiin varattua budjettia jaetaan ja mitä esiintyjä valitaan. Asiakkaiden uusia ideoita kuullaan arjessa ja niitä kuvataan raporteissa ja tilastoidaan. Olen ollut mukana työntekijöitä fasilitoivissa palaverissa ja koulutuksissa, joissa kerätään yhdessä ideoita ja nostetaan ne näkyviksi. Tämä osaltaan innostaa yhteisöä toimimaan yhdessä innostuen.

Olen pohtinut termien laatueroja työssämme, mitä eroa on nyansseilla. Jos käytämme termiä *sosiokulttuurinen*, tunnistamme asiakkaan sosiokulttuuriset tarpeet hoivan tarpeiden ohella. Tällöin ei vielä puhuta laadusta. Jos käytämme termiä *sosiokulttuurinen innostaminen*, tunnistamme sen taustafilosofian, jossa taide ja kulttuuri ovat osa laadukasta arkea ja niiden tarjoamien välineiden kautta tuemme yksilön ja yhteisön *emansipaatiota* kulttuurisessa vanhuustyössä. Jokainen pieni ilon hetki ja kohtaaminen on jokaiselle meistä tärkeä. Sosiokulttuurisen innostamisen kontekstissa yhdistämme Soinnulla taiteen soteen. Jokaisen *oman äänen soinnilla* on merkitystä, niin asiakkaan kuin työntekijän. Tähän toimintatapaan sisältyy kaikkien äänien moniääninen sointi. Jokainen työntekijä on osaltaan kulttuuri-innostaja. Toimitusjohtaja on osaltaan tukenut sitä, että voin toimia yhteisötaiteilijana ja voin toimia organisaatiossa taiteellisia menetelmiä käyttäen ja sosiokulttuurisesti innostaen.

Innostaminen lähitoreilla

Lähitorien toimintatapa näyttäytyy minulle malliesimerkkinä toiminnan muotoilusta *sosiokulttuurisena innostamisena*. Kaupunki ja hyvinvointialue ovat määritelleet strategioissaan, että niiden toimintaa järjestetään alueiden asukkaille osallistavasti. Lähitori on hyvinvointialueella ennaltaehkäisevää toimintaa. Lähitorimalli onkin näyttäytynyt hyvänä keinona taiteen- ja kulttuurin tuomiseksi lähialueiden asukkaiden ulottuville.

Sosiokulttuurinen innostaminen
yhdessä toteuttaen,
rihmasto kuulee, kuuntelen,
yhteistyössä kuullaan asiakasta.

Hoitaja oli ideoinut ratikkamaalauksen

Tampereen uudesta ratikasta puhuttiin kaikkialla. Kuusenlatvan ryhmäkodin hoitaja oli ideoinut ratikkamaalauksen ja hän pyysi minua tekemään maalausta yhdessä asukkaiden ja työntekijätiimin kanssa. Ryhmäkodissa oli useita asukkaita, jotka olivat erityisen innokkaita maalaamaan. Välillä muutkin asukkaat maalasivat ja välillä jäivät kauemmas seuraamaan maalaustouhua. Maalaaminen oli helppoa, samalla pystyi rupattelemaan ja nauttimaan kaikista erilaista kirkkaista väreistä ja yhdessäolosta. Väreistä, muodoista ja aiheista nousi muis-toja mieleen. Välillä saatettiin maalauksen lomassa intoutua laulamaan tuttuja lauluja.

Kesäpäivä Kangasalla ja Karjalan kunnalla olivat kestopuosikkeja, sanat muistuivat vaivatta mieleen, vaikka muuten muisti ei oikein enää pelannut. Ratikkaan pääsivät matkustajiksi oman kuvan kera koko ryhmäkodin väki esihenkilöä myöten. Laminoidut kasvokuvat laitettiin kuumaliimalla kiinni maalaukseen, jolloin väen vaihtuessa kasvoja saattoi vaihtaa napsauttamalla kuvan liimakohdastaan irti. Olipa ratikan matkaan päässyt mukaan Maisteri Frangén ja Paula Koivuniemikin kasvokuvillaan. Kuuluisat hahmot omien naamojen seassa herättivät hilpeyttä asukkaissa ja kyläilemässä käyvyissä läheisissä.

Tavallinen päivä

Menen ryhmäkotiin. Siellä on kylässä vauva. Asukkaat ja hoitajat lepertelevät vauvalle. Pöydällä on pino puhtaita lakanoita. Asukas viikkaa lakanoita työntekijän kanssa. Myöhemmin iltapäivällä menen uudelleen ryhmäkotiin. Tällä kertaa asukkaat istuvat pöydän ääressä pallottelemassa työntekijän kanssa pehmopallolla. Aloitamme lauluhetken ja pallon sijaan asukkaat, ja hoitaja ottavat käsiinsä rytmitöttöröt (Boomwhackers) ja alkavat rytmikkäästi soittaa pianon säestyksellä. Totean, että onpa meillä hieno bändi. Siistijä laulaa ryhmäkodissa hetken kanssamme. Huomaan, että asukkaiden päivä ryhmäkodissa on tänään täynnä innostavaa toimintaa ja yhdessä oloa.

*Hän on maustetta
viikatessa jutellaan
läsnä hetkessä*

Innostaminen asumispalveluissa

Kun keskustelen asukkaidemme ja heidän läheistensä kanssa, aivan yhtä tärkeäksi asiaksi lääketieteellisen avun ja hoivan rinnalla esiin tulee oman läheisen kohtaaminen ja toiveiden mukaiseen kulttuuritoimintaan osallistuminen. Molemmat ovat tärkeitä elämän peruselementtejä vanhuudessa, hoivaa ja kulttuuria ei voida erottaa toisistaan. Innostuksen täytyy kuitenkin nousta todella omasta halustakäikillä, niin asiakkailta kuin työntekijöilläkin. Innostuksen vaalimiseen keino on puolestaan sosiokulttuurisen innostamisen mallin tunnistaminen. Tähän sisältyy pitkäjänteisyys, jokaisen osallistujan arvonnustaminen ja mahdollisuus vaikuttaa aidosti toimintaan osana yhteisöä.

Arjessa on helppo huomata, että mitä intensiivisemmin olet läsnä sen innokkaammin, jokainen haluaa osallistua. Taiteen välineet ovat läsnäoloon perustuvia ja innostusta nostattavia arjen keinoja innostuneen osallisuuden lisäämiseksi.

Kulttuuri-innostajat

Yhtä lailla, kun on inspiroivaa työskennellä monitaiteisesti eri alojen taiteilijoiden kanssa, on innostavaa työskennellä moniammatillisesti oman tiimin jäsenten kanssa. Tällöin voin tuoda orgaanisia, luovia ja taiteellisia työtapoja tarjolle. Yhteistyössä hoitoalan ammattilaisten kanssa tuemme sitä kaikkea, mitä tunnistan taiteen ja kulttuurin voivan ilona, ja elämän voimana tuottaa asiakkaidemme arkeen. Työpari- ja tiimityömallissamme Soinnulla olemme oppineet vuosien varrella yhä paremmin hyödyntämään jokaisen työntekijän ja ammattialan vahvuuksia. Työpareissa on myös orgaanista vaihtelua. Oma tiimi on perusyksikkö, jossa toimitaan, samaan aikaan rohkeasti kokeillaan uusia työpareja ja projektitiimejä. Tällöin kaikki pääsevät vähitellen tutustumaan toisiinsa ja saavat uutta virtaa työntekijöiden persoonallisesta työotteesta ja ammattialasta käsin.

Moni sote-alan työntekijä on Soinnulla päässyt ensimmäistä kertaa elämässään tekemään yhteistyötä taiteilijan kanssa. Huomaan että taiteilijan kanssa työskentely ohjaa työntekijöitä kehittämään rohkeasti omia ideoitaan, kun huomataan, että näkökulmani onkin poikkeava soten perinteisiin rooleihin verrattuna. Taiteilijana edustan taiteen ja kulttuurialan asiantuntijuutta ja osaan arvostaa ja tuoda esiin kaikkien Soinnun ammattiryhmien kulttuurista osaamista, silloinkin kun se on vasta aluillaan. Suuntaan toimintaa ja näen merkityksellisiä hetkiä ja prosesseja kulttuurityössämme. Teen työntekijöille ja esihenkilöille ehdotuksia niistä suuntaviivoista, joita kohti voimme kulttuurityössä edetä, ja miten voimme tuoda monipuolisesti taidetta lisää asukkaiden arkeen.

Taiteilija sparraamaan kulttuuri-innostajien tiimejä

Yhteisötaiteilijan työni alkutaipaleella esittelin Soinnun johdolle suunnitelman siitä, millainen voisi olla kulttuuri-innostajien tiimi. Ehdotus perustui sosio-kulttuurisen innostamisen tieteellisesti kuvattuun malliin. Tämä idea sai lämpimän vastaanoton. Talojen hoitotiimeistä kutsuttiin pitkän linjan kulttuurisen hoitotyöntekijöitä kulttuuri-innostajien tiimiin. Välillä kulttuuri-innostajien tiimitoiminta jäi muodollisempaan toimintana sivuun ja keskityimme sitäkin enemmän yhdessä tekemiseen käytännössä. Nyt on kysely, voisinko järjestää kulttuuri-innostajien toimintaa ja olemme aloittaneet uudelleen tiimiuotoiset tapaamiset.

Orgaanista toimintaa on tunnistaa, milloin on oikea aika toimia tiiminä. Samoin on hyvä tunnistaa, milloin organisaatiossa ollaan valmiita ottamaan kulttuuritoimijuus kokonaisvaltaisesti haltuun. Tällöin ollaan valmiita avoimeen rohkeaan ammatilliseen vuoropuheluun, jossa osana moniammatillista tiimiä toimii taiteilija. Haasteena on kiireen tuntu, työntekijöiden vaihtuvuus ja vanhoihin käytäntöihin uusien sovittaminen. Aina edistyminen ei ole suoraviivaista, kuitenkin yhä enemmän löytyy aikaa kohdata niin asukas kuin toinen työntekijä kulttuurityön merkeissä. Jos innostamisen teema jää sivuun pohdin yhdessä tiimien, esimiesten ja kulttuuri-innostajien kanssa keinoja, miten viemme eteenpäin jälleen tätä prosessia. Leena Kurki kuvaa hyvin analyttisesti kirjassaan *Innostava vanhuus* haasteita, joita innostamisessa kohdataan ja kuinka kärsivällisesti kuitenkin työtä jatketaan eteenpäin. Kurki toteaa, että innostamisen tie on varsin hidas. Tämä on kirkaana mielessäni, kun teen kulttuurityötä Soinnulla. Yksi erityispiirteeni on kärsivällisyys ja se on myös taiteilijoille yhteistä taiteellisia prosesseja eteenpäin viedessä. Kun taiteellisen työskentelyn mallin hitaana kehittyvänä prosessina siirtää hoivaympäristöön voi alkaa odottaa pikkuhiljaa myös tuloksia.

Kuka on kulttuuri-innostaja?

Jokainen työntekijä on kulttuuri-innostaja. Hän tuo asukkaan elämään maustetta. Työtä ei tehdä kuten robotti. Hän on ihminen ihmiselle ja tukee sitä, että asukkaat pääsevät viettämään oman näköistä elämää: ”omalla äänellä”.

Kulttuuri-innostaja eli kuka vain työntekijä voi laulaa ja tanssia asukkaiden kanssa. Ei tarvitse osata mitään ihmeellistä!

Molemmat tutustuvat toisiinsa, asukas ja hoitaja. Asukkaan taloon muuttaessa on tärkeä löytää sosiaalisia kontakteja. Aluksi monia voi jännittää, kun muuttaa uutena asukkaana taloon.

Kulttuuri-innostamisen kuvaus on osa Soinnun taide- ja kulttuurityön kuvausta ja perehdytysmateriaalia. Kuvaus laadittiin kulttuuri-innostajien tapaamisessa, jossa oli mukana lähihoitajia, sosiaalihoitajia, yhteisötaiteilija, siistijöitä ja talon johtaja.

Hoitajalle lupa innostaa ja innostua taiteesta ja kulttuurista työssään

Kun kohtaan kulttuurityön tekijöitä asukkaiden hoivan arjessa, kyse ei ole millään tavalla homogeenisestä joukosta työntekijöitä, joilla olisi samanlaiset kulttuuriset valmiudet toimintaan ja kohtaamiseen. Sosiaalialalla on pitkä perinne kulttuurin huomiomisesta asiakastyössä. Yhtä lailla tiedostava hoitaja, omaohjaaja, kulttuuri-innostaja, erityistyöntekijä tai kuka vaan henkilökunnasta voi huomioida ja pohtia näitä asioita arjen työssään. Mikä ilo ja onni on se kirjo, millaisilla taustoilla ikäihmisten kanssa toimitaan. Osa hoitajista harrastaa taidetta ja käy kulttuuririen-

noissa vapaa-ajallaan. Monelle liikuntaharrastus tai luonnossa liikkuminen on arjen kulttuuria. Meillä on taiteen ja kulttuurialan ammattilaisia hoitoalan työtehtävissä uudelleen kouluttautuneina. Monelle työntekijälle taide hoiva-alalla on ollut uusi käsite ennen Soinnulle tulemista. Kun tulin Soinnulle töihin koin, että hoivahenkilökunnan kulttuurinen taito oli monin paikoin piilossa. Aloin tuolloin puhua taiteesta ääneen hoivaympäristössä ja koota kulttuuri-innostajien tiimiä. Näin alkoi pikku hiljaa löytyä henkilöitä, joilla voisi olla tahtoa ja kykyä viedä eteenpäin asiakasta kohtaavaa ja persoonaa tunnistavaa kulttuurityötä tiimeissään.

Sotessa on vanhoja käytäntöjä ja työmuotoja, jotka rajaavat kulttuuritoiminnan mahdollisuuksia pois, jos niitä ei tunnisteta. Kiireen tuntu ja kaavamaiset tavat toimia on tiedostettava, jotta kulttuurityö ja taide voivat virrata vapaasti asiakkaiden ja työntekijöiden arjessa tuomassa mielekkyyttä elämään. Olen nähnyt tilanteita, joissa kulttuuritoiminta kukoistaa, mutta syystä tai toisesta se hiipuu ja muutosten myötä joudutaan ottamaan uudestaan vauhtia. Näissä tilanteissa, joissa kiire, rutiini tai yllättävät tilanteet ajavat ohi kulttuurityön, olen taiteilijana pitämässä kiinni taiteen ja kulttuurin merkityksestä vanhusten arjessa. Tällöin haasteellisissa tilanteissa teemme tilaa taide- ja kulttuurikokemuksille osana päivittäistä elämää Soinnulla.

Kulttuuri-innostajan rooli arjen vanhustyössä

Soinnulla kulttuuri-innostajat ovat asukastyössä arjen kulttuurityöntekijöitä. Työssäni edistan kulttuuri-innostamista osana Soinnun sosiokulttuurisen innostamisen prosesseja. Tämä edistämistyö on osaltaan työyhteisön sisäisenä taidementorina ja oman taidealani asiantuntijana toimimista. Työntekijöiden perehdytysvaihe on hyvin herkkä kohta, jossa taloon tullessa uusi työntekijä on avoin talon tavoille ja omaksuu kokemukseni mukaan helpommin joko vanhoja työtapoja tai uusia uudistuneita, joissa kulttuurityö laajassa merkityksessään on otettu osaksi arkea. Kulttuuri-innostaja voi ohjata uuden työn-

tekijän mukaan innostavaan vanhustyöhön näyttämällä omassa toiminnassaan käytännön esimerkkiä. Kulttuuri-innostajien tiimeissä kehitämme ja pohdimme kuinka pienten onnistumisten virtana, syntyy hyvä kulttuurinen vanhustyö. Asiakas kokee olevansa turvassa kotoisassa ympäristössä ja työntekijän työhyvinvointi kasvaa asiakastyötä tehdessä. Useamman kerran on talojen kulttuuri-innostajien tiimissä todettu, että olemme kaikki kulttuuri-innostajia. Oma roolini on ollut tuoda näkyviin, järjestää, innostaa ja ylläpitää kulttuuri-innostajien toimintaa.

Tunnistamassa ja antamassa keinoja luovuuden kehittämiseen hoivatyössä

Vuosia sitten freelancer-urallani pidin työhyvinvointia edistäviä kuvataidepajoja Tampereen Taiteilijaseuran kautta. Mukana oli firmoja eri aloilta: kaupan ala, tekniikka, yliopiston tutkijaryhmiä ja hoitoalan tiimejä. Kun annoin hoitoalan tiimille tehtäviä taiteelliseen työskentelyyn, he tarttuivat aikailematta toimeen. Heillä oli kokeileva ote materiaaleihin. Osallistujat tukivat oman tehtävänsä suorittamista tarkoilla oivaltavilla kysymyksillä. Kuvataiteellinen ilmaisu ja materiaalin tuntemus nykytaiteessa pohjaavat kokeilemiseen, jossa taiteilijan tietotaito materiaaleista nopeuttaa tekemistä. Havaintojen kautta kehittyi ilmaisu ja selviää miten materiaalit käyttäytyvät. Impulsiivisesti ja luovasti työhön tarttuminen tuottaa paljon sellaista arjen työtä asiakkaiden kanssa, joka muuten jäisi tekemättä. Monet hoitoalan ammattilaiset ovat taitavia luovan ajattelun siirtämisessä käytännön toteutukseen tehokkaasti.

Yhdessä meitä on monta kohtaajaa. Jokainen kohtaamme omannäköisesti.

Työssäni olen havainnut, että työyhteisömme Soinnulla on tuottelias ja luova, kun työntekijöitä tuetaan käyttämään ideoita ja kun toteutukseen on resursseja ja mahdollisuuksia. Henkilökunta tunnistaa asiakkaiden tarpeet ja toteuttaa tapahtumia ja kulttuurihetkiä asiakkaille. Uusien luovien ideoiden hyödyntämiseen kannustaminen, itseluottamukset kasvattaminen ja vanhojen rutiinien katselu uusin silmin ovat tapoja, joilla tuen työntekijöitä kulttuuri-työssään. Olen ollut tiimeissä vuosia ”tartuttamassa” arkeen ajatusta, että jokainen voi ja kaikki pystyvät tekemään arjen kulttuurityötä. Positiivinen asenne yhteiseen tekemiseen innostaa tekemään lisää. Samalla on hyvä jatkaa taiteen menetelmiin tutustumista ja kulttuurityön taitojen syventämistä. Innostus ja kyky luovuuteen on alkusysäys pitkäjänteiselle kulttuurityön suunnittelulle ja sen prosessien opettelulle.

Kulttuurityö tapahtuu arjen pienissä hetkissä

Joskus olen kuullut, että tehdään ensin *perustyö*. Ymmärrän tämän lauseen arjessa. Tunnen valtavaa myötätuntoa jokaista työntekijää kohtaan, joka tekee

Risteily

Menin kerran, vuosia sitten, Jukantuvan ryhmäkodille. Näin kuinka asukkaat sädehtivät onnea ja iloa. ”Mitä täällä on tapahtunut?” kysyin. Minulle kerrottiin, että siellä oli ollut risteily. ”Ihanko totta”, totesin, ”miksi minä en ollut risteilyllä?” Risteilyllä oli ollut risteilyisäntä, joka oli juontanut show’n. Oli viihdytty ja oli vietetty hauskaa elämää, ja sen näki kaikista ryhmäkodin *risteilyjöistä*. Paikat olivat hieman sekaisinkin vielä matkan jäljiltä, sellaistaahan se elämä pienen seikkailun jälkeen on.

työtään kukin omista lähtökohdistaan kannatellen työllään meidän suomalaista ikääntynyttä väestöä. Perustyön käsite on osa murrosta, jossa koko käsitteistö tulee kuitenkin lopulta uusiutumaan. Taide soten kontekstissa perustuu herkkyyteen tunnistaa ainutlaatuisia kohtaamisia ja yhdessäoloa, joista sitten syntyy kokonaisuus, joka näyttää lopulta vaikuttavana kulttuurityönä.

Innostaminen voidaan nähdä paradoksaalisesta näkökulmasta. *Esi-innostaja* menee lopulta piiloon, jotta innostetut nousevat esiin. Lopulta kaikki ovat innostajia ja kukaan ei tiedä mistä kaikki innostus alkoi. On vain tiimi, joka sädehtii ja tukee toinen toisiaan. Kukaan ei ole kiinnostunut olemaan tiimin paras, vaan tekemään parhaansa. Kaikkia kiinnostaa, että tiimi loistaa ja tekee hyvää työtä. Kiitollisuus syntyy, kun voi tehdä työtä tiimissä, jossa kaikki pelaavat yhteen. Kaikki ovat persoonia, jopa suuria persoonia. Ja siitä otetaan kaikki ilo irti. Kun ihmiset tekevät intohimoista työtä, joka aamu lähtee töihin nähdäkseen taas tiimikaverit.

Tuntematon innostaja

Työntekijä harmitteli, kun hän *ei tee mielestään riittävästi* asiakkaiden kanssa. Hän kuvaili suuria tapahtumia, joita valmistellaan pitkään, koristeltuja käytäviä ja muuta näyttävää tekemistä. Hän kuitenkin tekee todella paljon asukkaiden kanssa, kun ottaa huomioon, miten hän kohtaa asukkaan ja jakaa heidän kanssaan askareita ja elää heidän arjessa mukana. Helposti vähättelemme tekemisemme laatua, jos se ei ole iso ja näyttävää tai sen merkitystä ja olemassaoloa ei ole tunnustettu. Yksi sosiokulttuurisen innostamisen prosesseista yhteisötaiteilijan työssäni on ollut tuoda näkyväksi jo hyvää kulttuurityötä ja auttaa tekijöitä näkemään oman työnsä merkitys. Tätä voi verrata siihen, kun taideteoksessa katsoja tunnistaa teoksen hienovaraiset yksityiskohdat, aistia tunnelman ja herkkiä sävyjä. Samoin voimme yhdessä tunnistaa sitä kaikkea hyvää, mitä teemme asukkaidemme kanssa päivittäin.

Olen lähes läpinäkyvä hahmo.

Tuen ja kannustan sosiokulttuurisen innostamisen näkökulmasta käsin. Sen historiasta nousee vahva toimintamalli, joka perustuu jokaisen ihmisen omaan tahtoon.

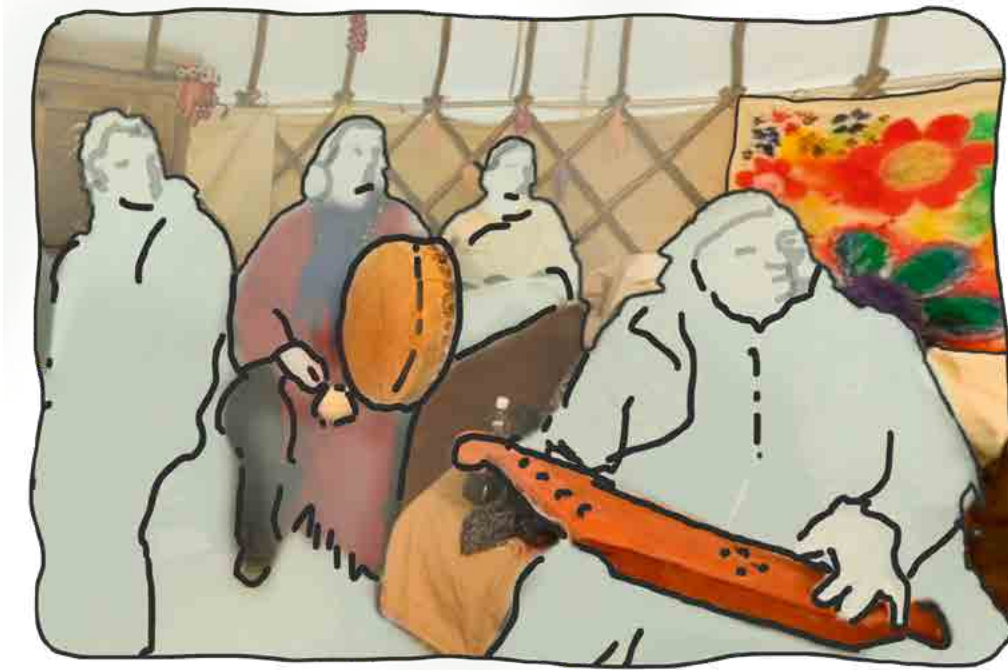
Haluan kuulla kuulumattomat äänet.

Kehitystehtävänä arjen mielekkyyden ja helppouden lisääminen

Hyvä esimerkki arjen pienien kulttuuritekojen huomioimisesta oli hoitajan tekemä, Soinnun sisäisen koulutuksen kehitystehtävä, jossa hän kuvasi ohjeet *arjen mielekkyyden lisäämiseksi ja helpottamiseksi kaikille*, josta tässä tiivistelmä: ”Helppoa, hauskaa tekemistä joka tuo taukoa työntekoon ja hyviä muistoja puolin ja toisin. Kaikki tekeminen ei aina tarvitse olla suurta ja ihmeellistä, arjessa tapahtuu paljon hienoja asioita, joista voi saada paljon irti pienellä vaivalla. Muistelu, pallon heittäminen, lukeminen, leipominen, ulkoilu jne. nämä vievät vain 1-30 minuuttia.”

Soita Paranoid!

Ryhmäkodin hoitaja huudahti, kun olin asettelemassa kosketinsoitintani esille: ”Soita Paranoid!” Huudahdin takaisin, että voin soittaa, jos tulostat minulle nuotit. Hän meni nettiin, löysi nuotit ja tulosti ne heti. Sen jälkeen hyvin usein soitin ryhmäkotiin mennessäni Paranoidin, asukkaille tuttujen toivelaulujen seassa.

Läsnäolon taide

Ensiapukoulutuksessa ohjeistetaan tekemään mieluummin jotain kuin olemaan tekemättä mitään. Tee sellainen elvytys, mihin kykenet. Iäkkäillä on valtava määrä yksinäisyyttä, johon liittyy muun muassa muistisairautta. Tee mieluiten vähin mitä pystyt, se voi olla hetki läsnäoloa ja kuuntelua. Sen ei tarvitse olla mitään ihmeellistä. Ja se on lopulta ihmeellistä, miten pienet eleet vaikuttavat meihin. Pohdin, että jokainen voi työssään kokeilla, mitä on olla enemmän läsnä toinen toisellemme. Pysähtyä hetkeksi arjessa kohtaamaan läheinen, työtoverin tai asiakas. Kuulemaan mitä kuuluu oikeasti ja mitä hän sanoo. Tekemään läsnäolosta taidetta.

Välineitä innostuneeseen taide- ja kulttuuritoimintaan

Yksi tärkeä osa työtäni yhteisötaiteilijana on sen varmistaminen, että meillä on välineitä ja materiaaleja taide- ja kulttuurityöhön. Saan vuoden aikana ison määrän kyselyjä erilaisista välineistä. Keräämme

Innostaminen muuttaa toimintaa laadullisesti.

– Leena Kurki

tiimeistä aika ajoin listoja, joiden pohjalta yhdessä selvitämme mitä talosta löytyy, ja mitä olisi hyvä hankkia uutena tai lisää. Kaltaiseni työntekijän työ määrän kannalta on oleellista yhteistyö, autan hankintojen miettimisessä ja voin tehdä ostoja silloin tällöin. Jokainen tiimi parhaimmillaan huolehtii itsenäisesti omista välineistään ja tietää mitä juuri heillä eniten tarvitaan. Nyt kun olemme uuteen sisäiseen intraan koonneet asiaa *taide- ja kulttuuritoiminnan teemalla*, voimme tätäkin kanavaa hyödyntää yhä enemmän tiedon ja keinojen jakamiseen kaikessa kulttuurityössämme.

Rohkeus, innostaminen–innostuminen – päätös innostua – rakkaus – lempeä–ekspressiivisyys. Kohtaaminen, läsnäolo, yhteisöllisyys, valon kantaminen.

Flow syntyy vain, jos on samalla hitunen ei-tietämistä.

Kulttuurityöstä innostuneet työntekijät kehittävät asiakkaille ohjelmaa ja ottavat minuun aktiivisesti yhteyttä:

Onko meillä koronapeliä? Voidaanko tilata materiaaleja joulukorttien tekoon? Tulisitko juhlaamme laulamaan? Milloin taas maalataan yhdessä asukkaiden kanssa? Voisitko luonnostella aiheen maalaukseemme? Voisimmeko suunnitella yhdessä tapahtuman? Voisitko esiintyä meidän ja asiakkaiden kanssa? Katsotko miltä tämä näyttää sinusta? Meillä oli näyttelyn avajaiset. Juhlimme syntymäpäiviä. Luimme. Pelasimme. Pidimme diskon. Meillä oli unikeon päivä. Kävimme uimassa. Kävimme näyttelyssä. Kävimme museossa. Museo tuli meille. Saimme lahjoituksena riksapörän. Saimme uuden keramiikkauunin. Ulkoilimme. Teimme oravaveistoksen. Grillasimme. Tanssimme. Soitimme. Lauloimme. Maalasimme. Piirsimme. Joimme kahvit yhdessä ulkona.

Tunnen olevani osa tiimejä, jonka jäsenet haluavat aktiivisesti keskustella kanssani ja näkevät roolini osana moniammatillista rihmastoamme.

Innostamalla tuetaan innostusta

Onnistuneessa yhteisöllisessä tapahtumassa jokainen voi kokea olevansa kehittäjä, suunnittelija ja järjestäjä. Innovointi on iso asia innostamisessa. Jos

innostunut ajatus tuntuu päälle liimatulta vaatimuksesta, on hyvä pysähtyä ja miettiä, mitä voidaan ensi kerralla tehdä toisin. Toinen puoli, ja aivan yhtä tärkeä asiassa on se, että tulee innostua toisten ideoista. Improvisaatioteatterissa ja yhteisöllisessä teatterissa lähtökohtana on kaikkien innostus. Innostaminen on tekniikka, jossa toista näyttelijää tuetaan estradilla. Kun kaverille heitetään idea, toinen tarttuu siihen ja vie eteenpäin; katselee ja tunnustelee, tuo oman osansa dialogiin ja heittää se puolestaan seuraavalle. Jos improvisaatioteatterissa ei lähtisi tähän toisen ehdotukseen, leikkiin mukaan, kariutuisi esitys heti siihen. Samoin ne, jotka seuraavat esiintyjä: muu seurue lavalla ja kannustava yleisö, seuraavat innokkaasti silloinkin, kun eivät ole estradilla pääroolissa. Kun kulttuuri–innostaminen ymmärretään työmenetelmänä, ymmärretään, miksi tulee innostua toisen ideasta ja osallistua dialogiin.

Monikulttuurinen innostajien tiimi

Yhä useammin kohtaan eri kulttuureista tulevia työntekijöitä, joille monesti omasta kulttuuristaan käsin on luonnollista osallistua tanssiin ja innostaa asukkaita. Ajattelen, että meillä on kaikilla monikulttuurinen tausta. Joku on Karjalasta, joku ollut sotalapsi Ruotsissa. Monikulttuurisuudesta voidaan laajentaa moninaisuuteen. Olemme kirjava tilkkutäkki, jossa osa on kulttuurisesti *sateenkaarella*. Mitä monivärisempi ja äänisempi työkuulttuuri sitä helpompi on taiteilijan olla omanlaisenaan työntekijänä siinä ympäristössä.

Kulttuurityö on aikaan sitomatonta läsnäoloa. Kohtaaminen itsessään on taidetta.

Innostamiseen tarvitaan tukea

Jos kulttuuri-innostaminen tapahtuisi itsestään, meidän ei tarvitsisi miettiä vanhusten hoivan tilaa, ehtiikö ja jaksaa joku seurustella ja toimia ikäihmisten tukena niin, että arjesta tulee iloista. Taide on ehtymätön lähde sen tunnistamiseen, miten saavutetaan eteenpäin katsova, innostava arki, jossa tunteet sallitaan ja jokainen saa olla persoonallinen oma itsensä. Taiteen vaikuttavuus on todistettu (Fancourt & Finn, 2019). Se ei tarkoita, että jokaisen pitäisi osallistua taidetoimintaan; taide voi silti olla seinillä, musiikissa ja puheessa tapana ilmaista ja olla.

Yhteisötaiteilijana talossa voin haistella taiteen mahdollisuuksia ja mittaan silmilläni tiloja ja huoneita. Aistin ihmisten tuntemuksia. Tunnistan miten erilaiset elämykset ja taide voivat tuoda uusia sävyjä elämään. Tuodessani taiteen keinoja vanhusten hoitoon, olen havainnut, kuinka ensin saatan kohdata ihmettelyä, sitten kenties torjuntaa ja ohjeistusta, kuinka minun tulee olla ja tehdä. Lopulta, kun minut ja työni tunnustetaan, minua kaivataan ja halutaan tehdä paljon ja monimuotoisesti yhteistyötä kanssa-

ni. Taiteilijana olen esi-innostaja alkumetreillä, kun kaivetaan elämäniloinen elämä esiin. Olen kanssakulkija ja tukija niissä tilanteissa, kun kulttuurityö kohtaa haasteita eikä innostaminen olekaan helppoa. Olen erilainen, taiteen riemun herättävä työntekijä tiimissä, joka kukoistaa. Kukoistava tiimi tarvitsee taiteilijaa eri tavalla kuin tiimi, joka vielä etsii olemustaan, kukoistavassa tiimissä olen osa sitä elämän iloista yhteisöä, joka haluaa, että kaikki taiteen mahdollisuudet ovat läsnä ja käden ulottuvilla.

Taiteilijana tuen rohkeasti kehittyvää työyhteisöä sen kaikissa vaiheissa. Koen, että täydennän sotessa toimivaa moniammatillista tiimiä. Ammatillisesti laajassa tiimissä emme turru työhön ja taide pääsee vaikuttamaan arkeen kohottavasti. Meillä on kaikilla siitä kokemuksia. Tunnistan sen itsetyytyväisen olo-tilan, rutiinin, jossa alamme työntekijöinä kiertää yhä pienempää kehää omassa kuplassamme itsemme ympärillä. Taiteilijana tulen yhteisöön rikkomaan tämän kuplan. Iloisesti kuin lapsi, joka puhalttaa saippuakuplia ja katselee niiden puhkeamista vasten taivasta.

Soinnussa näkyvät alojen paletti - alojen baletti

hoitotyö
sosiaalityö
fysioterapia ja fyysinen kuntoutustyö
taide- ja kulttuurihyvinvointityö
tiedolla johtaminen

lääketiede
yhteistyö
siisteys ja hygienia
ravintola-ala
kiinteistöala

hallinnollinen työ
alojen tutkimus ja koulutus
yhteistyökumppanien työ
media-ala, kampaamoala, jalkahoito-
ja kauneusala
toimijaorganisaatiot, yhdistykset,
vapaaehtoiset, koordinoivat yhteistyö-
kumppanit

Syntymäpäivät

Juomme syntymäpäiväkahvit tiimin jäsenen kunniaksi. Jokainen juhlaan osallistunut poimii yhden tai useamman kohdan kulttuuriläheteestä: ”yhdessä, viisaus, liike, tunne ja/tai lepo”, ja kuvailee niiden kautta päiväsankaria. Mitä näistä tarvitset tällä hetkellä elämääsi?

Toivomme, että yllätyksenä ostettu hemmottelulahja on vastaus työtoverimme tarpeisiin. Herkistyn kun kuulen mitä kaikkea hyvää työtoverit ja esimiehet sanovat päiväsankarista. Jokaisen oma ääni ja tapa tukea tiimiläistä tulee esiin.

Asiakastyön perusta – Rakkaus

Muistan hetken, kun asumispalveluiden ovet olivat olleet viikkoja täysin suljettuna ulkopuolisilta. Kaikkien meidän työntekijöiden työ oli rajattu tehtäväksi sisällä Soinnun taloissa asukkaiden kanssa. Koronarajoitusten ja hygieniohjeiden mukaan kaikki asiakastyötä tekevät käyttivät talon työvaatteita. Paitani olivat tumman sinisiä ja marjapuuroon punaiseen vivahtavia, housut tummat. Malli ja värit ovat näissä työvaatteissa pehmeän neutraaleja. Se käytinkö omia vai talon vaatteita, ei kuitenkaan vaikuttanut asiakkaiden suhtautumiseen minuun. Enemmän koin, että työvaatetus määritteli minua uudella tavalla talon työntekijäksi.

Korona-aikaan toivat valoa erilaiset kulttuurityön ulkoiset ja sisäiset kokeilut. Työni on Soinnulla muodoiltaan usein pilotoivaa ja kokeilevaa ja minua kannustetaan siihen. Oikeastaan vertaan Sointua, sen asumispalveluita ja lähitoreja mielessäni TTVO:hon, Taiteen ja viestinnän oppilaitokseen, jossa opiskelin kuvataiteilijaksi. Kokeileminen toi uusia näkökulmia koronakurimukseen, joka kosketti kaikkia. Järjestimme talojen ympärillä laulajaisia. Asukkaita tuli ikkunoihin, ulos ja oville katsomaan ja laulamaan mukaan. Ryhmäkotien parvekkeille kokoonnuttiin seuraamaan asukkaista, kun musisoimme alhaalla ulkona. Veimme talvipakkasilla äänentoistonlaitteet ja kosketinsoittimet ulos tai kajautimme laulumme joskus ilman äänenvahvistustakin. Rajoitusten aikana pahimmillaan asukkaat joutuivat olemaan kodeissaan, jolloin yhteisten tapahtumien järjestely ei onnistunut. Tuolloin kävin kodeissa tapaamassa heitä ja kyselin

hoitajilta kuka kaipasi kohtaamista, pientä tekemistä ja juttuseuraa. Toiveiden mukaan vein taidemateriaaleja koteihin. Eräs rouva muun muassa halusi, että annan viikoittain hänelle piirustus- ja väritystehtäviä.

Sosiaalisen mediassa ystäväni keskustelivat yksinäisyydestä, kun korona eristi ihmiset etätöihin. Itse en tuntenut yksinäisyyttä, pikemminkin suljettujen ovien sisällä toimiminen tiivisti yhteishenkeä ja moni työntekijä tuntui pyrkivän parhaimpaansa omassa työssään, että selviäisimme mahdollisimman hyvin tilanteesta huolimatta. Asukkaat olivat yleisesti hyvin ymmärtäviä. Muutamat heistä pelkäsivät tautia toden teolla, ehkäpä kaikki mediasta saatu informaatio lietsoi pelkoa.

Jossain vaiheessa muistan ajatelleeni, että tässä on ihan talvisodan henkeä, kun teemme kaikkemme, että hoiva sujuu, ja kohtaamme jokaisen niillä keinoin kuin vain näissä oloissa on mahdollista. Kuitenkin tuli ahdistava hetki. Tunne, joka syntyi suljetuista ovista, maskeista, suojautumisesta ja jatkuvasta rajaamisesta. Eräänä aamuna suljetun keskuksemme ovella tuli tunne, että piti päättää, voinko tehdä työtä näin rajatusti? Oliko tämä sitä mitä työltäni halusin? Jännitystä asumispalveluiden asukkaiden puolesta; tuleeko tauti rynnimällä sisälle? Paljon syyllistävää vellovaa puhetta sosiaalisessa mediassa. Jälleen kerran palasin mielessäni ajatukseen asiakkaita. Tunsin siinä hetkessä, että rakkaus asiakkaita kohtaan on se mikä minut on saanut tekemään tätä työtä ja innostumaan.

Rakkaus ei sulje pois tietoa ja järkipäisyyttä. Päinvastoin.

Arto O. Salonen

Lämmin tunne jokaisesta kohtaamisesta heidän kanssaan. Riippumatta siitä liittyikö kohtaamiseen erilaisia tunteita surua ja sairauksia. Rakkaus kaikkia työtovereita kohtaan, joilla on palo tehdä työtä asukkaidemme kanssa. Vaikka palo ei joka hetki jokaisessa teossa arjessa näkyisikään, kun on kiireen tuntu tai väsyttää, se on voima, joka saa tekemään työtä pitkäjänteisesti. On helpompi tulla taloon ja heittää komea tunnin show tai viikon keikka. Mutta se, että jaksaa vuodesta toiseen olla asiakkaiden kanssa. Iloita, kokea surut yhdessä, kuulla valitukset ja kiitokset. Huoltaa, hoivata, hoitaa, kohdata. Joka vuoron alussa aloittaa alusta. Kuunnella ohjeita. Kirjata asukkaiden arjen

elämää ja hoitotoimenpiteitä järjestelmiin. Olla osa jatkuvasti yhä nopeammin uusiutuvaa työyhteisöä, jossa saa yhä uudelleen olla opastamassa vaihtuvia työtovereita työhön. Kuulla mitä kaikkea totta ja tarua mediassa alasta ja oloista kerrotaan. Nähdä kuinka alan palkkatasosta taistellaan yleisesti Suomessa samalla, kun korostetaan työn merkitystä. Rakkaus tätä kaikkea kohtaan avasi oven sinä aamuna töihin ja jatkoin työtäni rakkaus edellä.

*Lopputuloksella ei ole väliä, väliä on sillä, mitä taide tuo elämäämme:
kohtaamisen, yhdessäolon, rauhan, tunteen ja liikkeen.*

JA

Sillä ei ole väliä, mitä saavutamme taiteella.

JA

*Lopputuloksella on väliä, haluamme oppia vähän lisää,
avautua vähän lisää,
tuntea vähän lisää.*

JA

Virrata.

Elää flow:ssa.

Ja tarvitaan joku, jonka kanssa saa olla eri mieltä, vähän kinastella.

Virrassa pitää olla pikkukiviä, ei se olisi muuten virta.

Onnistunutta tiimityötä

Moniammatillinen tiimityö Soinnulla on urauurtavaa ja ainutlaatuista. Tiimissä, jossa toimin on sairaanhoitaja, fysioterapeutti, lähitorikoordinaattori, yhteisötaiteilija, yhteisöohjaaja, päiväkeskustyöntekijöitä ja talon johtaja meidän erityistyöntekijöiden lähiesihenkilönä. Taide- ja kulttuurityön asiantuntijana toimin talojen kulttuuri-innostajien tiimeissä. Projektikohtaisesti voi kokoontua esimerkiksi esihenkilöt, ravintolapäällikkö, lähihoitajia ja meitä erityistyöntekijöitä suunnittelemaan ja järjestelmään tapahtumaa.

Keskustelin tiimin vetäjämme kanssa siitä, miksi tiimimme toimiva, mistä meidän innostuksemme työhön kumpuaa. Ei ainoastaan asiakkaille vaan meille kaikille työntekijöille kipinä työhön ja aito toistemme kohtaaminen työssä merkitsevät paljon. Jokaisen on koettava saavansa luottamus ja arvostus tiimissään. Jokaisen työntekijän vahvuudet tulee

olla työn perustana. Yhdessä olemme enemmän kuin osiemme summa. Ja on tärkeää, että aidosti iloitaan toistemme ideoista ja onnistumisista. Tiimin toiminta on näin yhteisvastuuta. Ajattelen, että nämä ovat eräänlaisia perusesimerkkejä, joita voi löytää tiimityötä käsittelevistä oppaista. Kokemukseni mukaan on kuitenkin aivan eri asia tuntea nämä asiat ja puhua niistä, kuin että niiden tunnistamisen lisäksi todella toteuttaa niitä hetki hetkeltä arjessa. Aiemmin muun muassa kurssimuotoisuus tuntui läikähdettävältä asialta, pusertaisin uusia kursseja toisensa jälkeen. Nyt kun tiimitoimintamme on kehittynyt ja tiimi toimii, ja samalla kun meillä on yhteinen struktuuri, on inspiroivaa kehittää tarpeellisia ja kaivattuja kursseja. Osa tiimimme jäsenistä on kiinnostunut ja päässyt kouluttautumaan taide- ja kulttuurialan opintoihin. Taide osana organisaatiota innostaa työntekijöitä näin kehittämään ammattitaitoaan uusiin ja monialaisempiin suuntiin.

Esimerkkejä moniammatillisesta yhteistyöstä

Yhtenä esimerkkinä, fysioterapeutin kanssa toteutimme savityöskentelyä niin, että hankin savet ja toteutin keramiikkapoltot ja lasituksen. Fysioterapeutti puolestaan ohjasi savityöpajoja kuntouttamisen välineenä pitäen savityöpajat viiden ryhmäkodin asukkaalle. Fysioterapeutilla oli kuvataiteen harrastustaustaa, jota hän pystyi hyödyntämään näin työssään. Moninäkökulmainen ja yhteiset kokemukset yhdistävä työ on antoisaa. Moniammatillinen tiimi ja tiimien rihmasto, joka kehittää yhteistyötään huomioiden jokaisen työntekijän erityisosaamisen alallaan, näkyy persoonan ja yhteisön tarpeet tunnistavana työkuulttuurina ja yhteistyönä asiakkaiden kanssa.

Siistijät käyvät usein asukkaiden kotona ja ehtivät kohdata ja olla läsnä työn lomassa. Osa Soinnun siis-

tijöistä ovat mukana kulttuuri-innostajien tiimissä, jossa olemme paljon yhdessä keskustelleet siitä, miten asiakas kohdataan ja häntä arjessa huomioidaan. Siistijät tiedostavat, että aikaa kohtaamisiin ei ole paljon, mutta yhteisen ajan voi käyttää huomioiden asukasta samalla ja kuulla häntä arjessa. Keskustelemalla siistijöiden kokemuksista olen voinut heidän kanssaan tehdä huomioita ja kehittää kulttuuri-innostamisen toimintaa.

Koordinoiva ryhmä ja tiedotustyö

Toimin Soinnun talojen lähitorien koordinoitiryhmässä. Osaltani tässä tiimityöskentelyssä koordinoin taidetta ja taiteilijoita taloihimme. Yhteisötaiteilijana minulle syntyy jatkuvasti uusia kontakteja taide- ja kulttuurialan yhteistyökumppaneihin sekä uusia nä-

kökulmia tähän yhteistyöhön. Tarvitaan sitoutumista ja rohkeaa asennetta tuoda taide eläväksi osaksi sote-organisaatiota. Yhteisötaiteilijalla on taiteellinen ymmärrys taiteilijoiden työhön ja sekä tunne- ja tunteisuus taiteen kentän toimintaan. Minua lähestytään usein, kun suunnitteilla on erilaisia taideprojekteja, jotka sopisivat asiakkaillemme ja toimintaamme. Taiteilijan läsnäolo innostaa muitakin esiintymään meillä, kun tieto myönteisestä suhtautumisestamme taidetoimintaan on levinnyt taiteen kentällä. Tuon taide- ja kulttuurihyvinvoinnin rihmastoista tietoa.

Tietotaitoani esteettisestä ja visuaalisesta viestinnästä hyödynnetään tiedostusta ja markkinointia suunniteltaessa. Teimme lähitorille pienen videokampanjan, jossa asiakkamme ja yhteistyökumppanimme pääsivät kertomaan lähitorikokemuksiaan. Koordinaattorit lähettivät minulle videoituneita haastatteluita, jotka editoin. Kun jokaisen työntekijän erityisosaamista hyödynnetään, saadaan rajallisetkin resurssit käyttöön.

Moniammatillinen yhteistyö sotessa

Teimme sisäisenä kehittämisprojektina osiota saattohoidon ohjeisiimme: ”Saattohoito sosiokulttuurisen innostamisen kontekstissa”. Projektitiimisämme oli Keinupuiston sairaanhoitaja ja silloinen Kuuselan esihenkilö (nykyinen Kaukaharjun johtaja) sekä minä yhteisötaiteilijana. Jaoimme tietotaitomme kolmisiin muutaman Teams-istunnon aikana. Tämän jälkeen koostin diat, kulttuurisesta saattohoidosta keräämämme aineiston ja keskustelumme pohjalta. Kävimme diat vielä tämän jälkeen yhdessä läpi. Dioihin kerätyt tiedot yhdistettiin Soinnun saattohoidon käsikirjaan. Tärkeätä meille oli ottaa huomioon oikeus iloon *kuoleman kynnyksellä*. Kirjasimme sen, että kuolevalla on lupa hullutella. Esitimme kysymyksen: ”Mitä kivaa ja erityistä voit tehdä kuolevan kanssa saattohoitovaiheessa?” Olen mielelläni mukana arjen tilanteissa, joissa kaivataan musiikkia *vainajan saattotilanteessa*. Esimerkiksi, kun hoitaja soittaa minulle ja kysyy: ”Oletko tänään töissä? Soitin, kun ajattelin pyytää sinua laulamaan, kun saatamme vainajaa.”

Tuntuu, että maalaan sitä valoa johon yhteisömme asukkaat yksi kerrallaan lähtevät sitten, kun aika on. Osa heistä jo näkee valon ja tämä maailma, missä olemme, on häipymässä ja haalistumassa pois.

Sointu

Ihana, kun tätä järjestetään
Täällä saa tavata ystäviä
Täällä on niin paljon tapahtumia,
että en ehdi osallistua kaikkeen
Minulla on ollut parempi mieli
Asiakkaan lääkitystä on vähennetty
On niin mukava tehdä yhteistyötä
Täällä on niin kaunista ja viihtyisää
Uskallan enemmän
Olen nähnyt asioita enemmän huumorin
kautta

Soinnun asiakkaiden palautteita kevät 2022

Lempeä kuolema

Saattohoitovaiheessa oleva 79-vuotias mies oli tehnyt elämäntyönsä yhteiskunnallisesti aktiivisena järjestöihmisenä. Hän rakasti luontoa, musiikkia ja harrasti taiteita. Hän oli nauttinut filosofisesta pohdiskelusta ja totuttujen kaavojen kyseenalaistamisesta. Viimeisinä päivinään hän oli tajuton. Hänen saattohoituhuoneeseensa sairaalaan tuotiin kotoa muutamia tuttuja esineitä: kirja, valokuvia ja pieni taideteos. Pöydällä oli tuoreita niittykukkia, hän oli pitänyt erityisesti luonnonkasveista ja ollut innokas koululaisena keräämään laajaa kasviota. Huoneeseen ei tuotu kristillisiä symboleja, koska mies ei kuulunut kirkkoon, eikä ollut ilmaissut halua käyttää uskonnollisia symboleja. Kristillisiä symboleja olisi ollut tarjolla sairaalaosaston hyllyillä. Mies kuoli aamuyöllä. Aamulla, kun läheinen tuli katsomaan vainajaa, otettiin yhteys miehen veljeen. Vainajan veli asui kaukana, joten hän soitti puhelimen välityksellä musiikkikappaleen viululla, niin että viulun kaunis sointi täytti miehen kuolinhuoneen. Kuoleman jälkeen läheisille tarjottiin mahdollisuus keskustella vielä rauhassa miestä hoitaneen omahoitajan kanssa.

Innostaminen ja innostuminen näkyä arjessa

Yhteinen innostus arjessa syntyy pitkäjänteisestä työstä, jossa toiminta perustuu rohkeaan yhteiseen kehittämiseen ja vuorovaikutukseen. Yhteisötaiteilijana olen huolehtimassa kulttuurinäkökulman säilymisestä ja sen perehdyttämisessä yhä uusille työntekijöille. Olen asiantuntijana kertomassa, mihin kiinnitämme huomiota, jotta taide ja laadukas kulttuurityö ovat yhä tulevaisuudessakin osa arkeamme, samalla kehittäen näitä osa-alueita, yhä laadullisesti tunnistettavammiksi työn muodoiksi. Kun keskustelemme työntekijöiden kesken palaverissa ja yhteisissä hetkissä kulttuurityöstä ja kerromme kukin oman työmme näkökulmasta kulttuuri-innostamisesta, aihe säilyy ja on osa ar-

kea. Kulttuurinen vanhustyö on osa jokaista työmme vaihetta. Tätä työtä tehdään lähitorilla asiakkaan saapumisesta alkaen. Teemme kulttuurityötä asumispalveluissa asukkaan muuttaessa, eläessä talossa *oman näköistä elämää* ja lopulta osana mahdollisimman hyvää ja luonnollista saattohoitoa. Niin lähitorityössä kuin asumispalveluiden tiimityössä merkityksellistä on pitää yllä ilmapiiriä, jossa yhteinen kulttuurityö helpottaa rutiineja. Terveysasemalla on huomattu, että kulttuurilähete ohjaa juuri niitä asiakkaita lähitorille, joiden tarve on terveystalveta laajempi. Asumispalveluissa on havaittu, että asukas, jolla on päivässä ilahduttavaa toimintaa ja hänet kohdataan aidosti, nukkuu ynsä paremmin.

Taiteen ja kulttuurin ylläpitäminen osana toimintaa helpottaa lopulta työntekijöiden arkea. Taide ylevöittää, rohkaisee ja uudistaa. Kulttuurityö tuo mielekkyyttä arkeen. Iloinen kohtaaminen, rohkeus tarttua kulttuurityöhön asiakkaiden kanssa ja yhdessä tekeminen näkyvät arjessamme yhä enemmän ja niistä on tulossa osa arjen merkityksellisiä rutiineja.

Innostaminen näkyy palautteessa, jota saamme. Yhä uudelleen meille tulevat uudet asiakkaat ja yhteistyökumppanit ihailevat meidän tapaamme kohdata jokainen vastaantulija arjessa. Vierailijat ihastelevat taide- ja kulttuuritoimintamme laajuutta, esillä olevaa asiakkaiden taidetta ja kotoisan viihtyisää ilmapiiriä. Yhteistyökumppani- ja taiteilijaverkosto, joka tunnistaa mahdollisuuden tehdä vaivattomasti kanssamme yhteistyötä, pitää osaltaan innostamisen henkeä yllä Soinnulla.

Taiteilijana seison usein soten käytäntöjen sekä taiteen työtapojen rajapinnalla, jakaen tietoa hyvisistä käytännöistä ja tunnistaen haasteita sekä edistäen vuoropuhelua. Taiteilijoilta kuulen usein niistä haasteista, joita taiteen tuominen yleisesti sote-alalle tuottaa. Meilläkin näitä haasteita voi tulla esiin, mutta usein kuulen, kuinka mukavaa ja helppoa on tulla meille, kun yhteisötaiteilijana pohjustan tietä taiteelle sote-ympäristössä. Taiteilijat kertovat siitä, kuinka heidät on vastaanotettu hyvin taloon, heitä autetaan ja työntekijät tekevät heidän kanssaan yhteistyötä. Yhä useammin työntekijät heittäytyvät mukaan taiteilijoiden järjestämiin tapahtumiin ja esityksiin. Ilmapiiri, jossa taide hyväksytään, on tärkeä osa tätä prosessia. Johtajat ja esihenkilöt näyttävät omaa esimerkkiään osallistuen taidetapahtumiin. Yhtä hyvin, kun tunnistan taiteilijoiden tarpeita, ja koordinoin osaltani heidän työtään Soinnulle, tunnistan soten arjessa sen paineen ja taakan, jota alalla kaiken aikaa kannetaan, jotta mahdollisimman laadukas hoito- ja hyvinvointityö toteutuu. Näen tilanteita, joissa voin helpottaa vuoropuhelua alojen kesken myös soten näkökulmasta nähtynä.

Arjen innostamisessa keskeistä on, että johtaja kohtaa jokaisen eri alan ammattilaisen asiantuntijuuden keinona tehdä jotain merkittävää ja kehittää asiakkaiden tarpeiden tunnistamista. Tällöin jokainen

ammattilainen tuo jotain uutta erityysoasaamisestaan osaksi moniammatillisen tiimin taitopalettia. Soinnulla työskennellessä on tullut sellainen tunne, että olen saarella, keitaalla tai korvessa lumoavassa metsässä, kaukana kavala maailma. Tämä tunne ja tunnelma syntyy kokemukseni mukaan siitä, että kohtaamme toisemme jokaisessa hetkessä mahdollisimman kunnioittavasti niin asukkaat kuin työntekijätkin.

Pitkäjänteistä sekä laadukasta taide- ja kulttuurityötä

Taiteen ja kulttuurityön monipuolinen keinovalikoima tekee kulttuurisesta asiakastyöstä vaivatonta. Samalla kulttuurisen vanhustyön näkökulma haastaa kaikkia rohkeaan toimintaan. Näen asiakkaidemme arjessa ideoita taiteelliseen ilmaisuun; voin tunnistaa sen, miten taide ilmenee kaikilla elämän osa-alueilla. Taide elävänä orgaanisena toimintamuotona ja sen toteuttaminen arjessa elämyksinä ja yhteisötaiteen keinoin on pitkäjänteinen prosessi. Tilanteiden vaihdellessa on nähtävä kyllin kauas, jotta taiteesta tulee totta jokaisen arjessa ja sen kohtaava, ilahduttava, kohottava, uudistava ja rohkaiseva vaikutus tulee todeksi. Taiteilijana talossa olen pitämässä yllä taiteen liekkiä, innostamassa, todistamassa onnistumisia ja rohkaisemassa aina uudelleen kohtaamaan taidetta ja taiteen avulla toinen toisiamme.

Visiomme on Soinnulla ollut koko ajan yhteiskunnallinen. Asumispalvelut tai lähitori eivät toimi irrallisina siitä kaikesta kulttuurista ja elämästä, joka meitä ympäröi. Tavoitteenamme on tehdä tulevaisuuteen suuntaavaa työtä, johon taide ja taiteilija osana organisaatiota auttavat kurottamaan. Rohkeus ja kohtaaminen voivat olla osa organisaation tapaa toimia. Yhteisötaiteilijana olen tunnistanut tämän mahdollisuuden tuoda taidetta esiin siellä missä kulttuurin ja taiteen rihmastot uinuvat odottamassa löytäjänsä. Tähän on tarvittu organisaatio, jossa on lupa luoda uutta ja ottaa taide osaksi elämää. Kokea se taide, johon jokaisella on oikeus.

Äänen käytöstä

Asiakkaillamme on ollut paljon toiveita erilaisten musiikkiryhmien suhteen. Tätä kirjoittaessa olemme aloittamassa kurssin lähitorilla, jossa fysioterapeutin kanssa ohjaamme lauluryhmää hyvän ja terveen äänen käytön näkökulmasta. Fysioterapeutti ohjaa ymmärtämään kehon fysiologiaa ja teettää kehoa lämmittäviä harjoituksia ryhmälle. Ohjaan äänenavauksen ja kerron äänen käytöstä laulajan näkökulmasta. Yhdessä laulamme ryhmän kanssa pianosäestykselläni sekä YouTubesta musiikkia toistaen. Ryhmä on suunniteltu siten, että siihen voi osallistua niin kokenut laulaja kuin vasta-alkaja tai henkilö, jonka kognitio on alentunut. Kurssilla omaksutaan ja tehdään hyvin motivoituneesti harjoituksia ja lauletaan lauluja. Äänet soivat uudella tavalla ja helpommin laajemmalla äänialueella, kun löydetään työkaluja hengitykseen ja sanojen lausuntaan.

Eikä pikku virheet haittaa

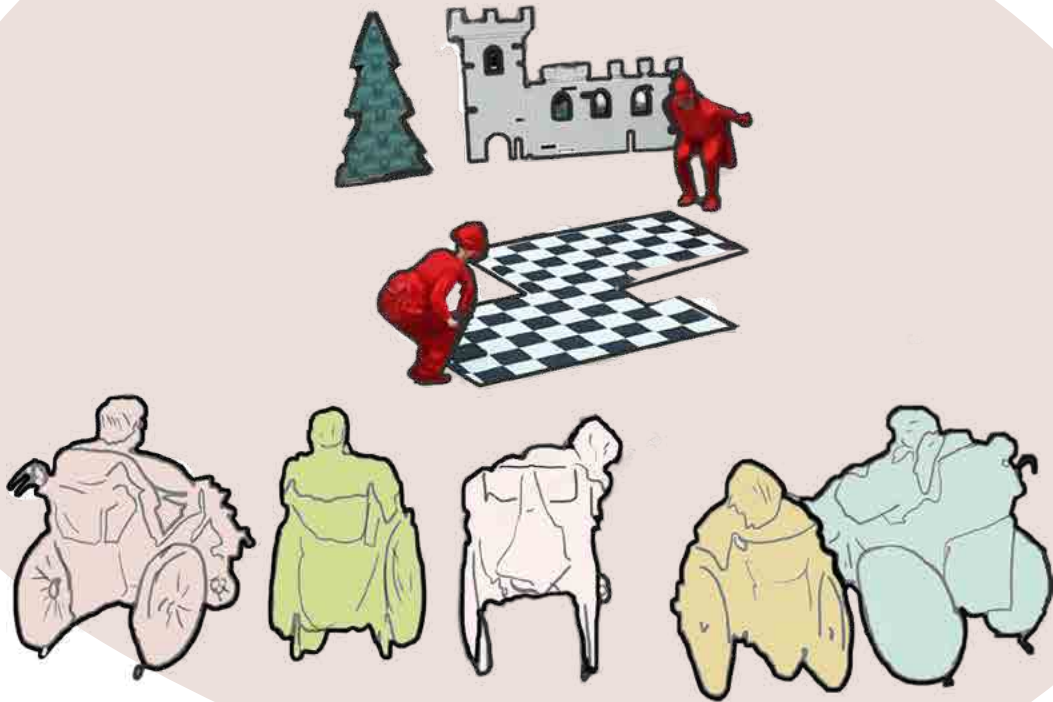

”Hei huomenta Kanerva!” kuuluu iloinen ääni Soinnun Kaukaharjun talon käytävällä. ”Otetaan se haaste vastaan”, kulttuuri-innostaja huikkaa käytävällä. Minun ääneni -hankkeen lauluhaaste: Tampere laulaa! on lähetetty meille Facebook-videon välityksellä Keinupuistosta. ”Kyllä, tehdään se!”, sanon, ”Voidaan videoida.” ”Joo”, kulttuuri-innostaja jatkaa, ”ja tullaan siihen kameraan vuorotellen sanomaan lause. Kun tekee lennosta ei jännitäkään. Eikä pikku virheet haittaa, kun kerrotaan kameralle haaste.” Minä komppaan, ”no ei virheet haittaa todellakaan nehän on mauste ja kuuluu asiaan! Voidaan sitten siinä samalla laulaa asukkaiden kanssa. Mitä jos haastetaan seuraavaksi Taatalan ja Kuuselan ryhmäkodit?”

Minun ääneni -hankkeen kanssa olemme yhteiskehittäneet muistia kuntouttavaa musiikkitoimintaa. Hanke on hyvä esimerkki monikanavaisesta kulttuurin ja taiteen rihmastotyöstä, jossa sekä tarjotaan asiakkaille mahdollisuuksia vaikuttaa ja osallistua että kehitetään alaa eteenpäin ja tuodaan taiteen vaikuttavuudesta tutkimusnäyttö esiin, asiakkaille ja työntekijöille ymmärrettävään muotoon esitettynä.

Vaikutuksia ja tuloksia taiteilijan palkkaamisen seniorikeskuksissa ja lähitoreilla:

- Jokaisen asiakkaan oikeus taiteeseen ja kulttuuriin toteutuu
- Taiteen itseisarvoinen kokeminen tulee tunnistetuksi ja saavutettavaksi
- Työntekijöiden kulttuuriset taidot nähdään, tunnistetaan ja tunnustetaan
- Taideprojektien ja -tapahtumien yhteiskehittäminen merkitys tunnustetaan
- Ymmärrys kulttuurisen työn merkityksestä syvenee
- Yhteisötaiteilija fasilitoi organisaatiossa kulttuurityön muutosta ja rohkeutta
- Moniammatillisen yhteistyön laajeneminen on osa organisaation kehittämistä
- Taiteen ammattilaiset ovat tunnustettu osa yhteistä hyvinvointialan rihmasto

LÄHTEITÄ
JA
LUETTAVAA

Kokosin ansioluettelon hankkeista ja toiminnasta, jotka ovat lisänneet asiakkaidemme ja Soinnun henkilökunnan taiteen ja kulttuurin osallistumis- ja kokemismahdollisuuksia. Tämä kuvastaa orgaanista yhteisötaiteen ja -taiteilijan työn toteutustapaa. Työtä ei tehdä yksin, vaan yhdessä moniammatillisissa tiimeissä ja rihmastoissa asiakkaita fasilitoiden.

Näiden mainittujen lisäksi vuosien saatossa meillä on vierailut lukematon määrä vierailevia taiteilijoita, opiskelijoita ja kulttuurialan toimijoita ja ryhmiä projekteineen, esityksineen, näyttelyineen ja tapahtumineen, joiden kanssa olemme Soinnulla tehneet yhteistyötä lähitoureilla ja asumispalveluissa.

Soinnun yhteisötaiteen ansioluettelo

- 2022–** Sointuva hyvinvointi, sisäisen intran kulttuurityön osion kehittäminen
- 2022** Taide vaikuttaa – Kestävä kulttuurihyvinvointi webinaari ja videotallenne, Soinnun yhteisötaiteilijan työn esittely, Taiteen edistämiskeskus, Kulttuurihyvinvoinnin asiantuntijapalvelut
- 2020–2023** Tampereen kulttuurilähete-mallin suunnittelu ja pilotointi, Tampereen kaupunki ja Sointu yhteistyössä
- 2022** Kuha se on Soinnussa -henkilöstöorkesterin perustaminen
- 2020–2022** Sointuvaa musiikkia ja lähitorin musiikkitapahtumat, Facebook-striimaukset korona-aikana 43 kpl
- 2022** Armas klovnin kiertue, Kuuselakeskus, Operaatio Pirkanmaa
- 2022** Tampere laulaa -haasteen avaustilaisuus, Minun ääneni -hanke yhteistyössä
- 2021–** Kulttuuri- ja elämänilosuunnitelma, palvelu- ja hoitosuunnitelmaan
- 2021** Satumetsän kuosit, kaikkien Soinnun talojen yhteisömaalausten kuvista
- 2022** Sosiokulttuurisuus saattohoidossa, moniammatillinen tiimityö
- 2021–** Minun ääneni -hankeyhteistyö
- 2021–** Vooler-etäyhteydet, pilotti ja käyttöönotto
- 2021** Taiteella kotiin -hanke, Kulttuurikeskus PiiPoon kanssa
- 2021** Taidetta lähelle -hanke, Kulttuurikeskus PiiPoon koordinoima kulttuuri- ja sotetoimijoiden yhteistyö Pirkanmaalla
- 2019** Virtuaalinen elämyslääke -hanke: Elo-olympialaiset striimaus, Keinupuistokeskus. Sointu, TAMK, Virtuaalinen elämyslääke -hanke ja Yle yhteistyössä
- 2019** Virtuaalinen elämyslääke -hanke, Naapurijurttta 360-astetta yhteisötaidevideot
- 2019** Kokkolintu -ikkunataideteos Keinupuisto, Naapurijurttta-hankkeen taiteilijat Anne Savitie ja Khalid Imran
- 2019** Taidepassin pilotointi
- 2018–2019** Soinnun talojen yhteisötaiteen Luovat tilat ja lähitorien näyttelyt Pirkanmaan Taidesuunnistus-kohteina
- 2018** Anne Savin, ”Miten taide saadaan pysyvästi hoitolaitoksiin?” artikkeli, Yle
- 2018–** Kulttuuri-innostaminen ja sosiokulttuurinen innostaminen Soinnun strategiaan
- 2018** ”Meidän hyvä toimintamalli”, esittelyssä Aili-verkoston seminaarissa
- 2018** Double-robotti pilotointi, Tampereen Yliopiston ROSE-hankkeen kanssa yhteistyössä
- 2018** Toivo-yhteisömusikaali
- 2018** Palvelutalosta kulttuurikeskukseksi -seminaari
- 2017** Sointu palkkaa yhteisötaiteilijan vakituiseen työsuhteeseen

Sanojen merkityksestä

Käsitteet ovat tärkeä osa yhteisötaiteen ja kulttuurihyvinvointityön kehittämistä. Yhtä lailla kuin avoimuus on taiteen yksi lähtökohdista, on käsitteellinen avoimuus lähtökohta kunkin alan kehittämiseen. Alojen vuoropuhelun lisääntyessä ja moniammatillisen toiminnan juutuessa tiimeiksi, joissa on taiteilijoita tiimin jäsenenä, on hyvä tunnistaa sanojen ammatilliset taustat. Taide ja kulttuuri tuovat työhön mukaan oman, jatkuvasti kehittyvän sanastonsa. Sanastojen ja niiden kehittämisen kautta saadaan uutta ymmärrystä asiakastyöhön ja kulttuurityötä kehittävään vuoropuheluun.

Elämän puu on Tampereen kaupungin käyttöön ottama malli, jossa kotihoidon asiakkaan elämä, persoonallisuus ja kiinnostuksen kohteet tuodaan esiin. Soinnulla Elämän puu -julistete täytetään asukkaaksi saapessa ja osana hoitosuunnitelman kulttuuri- ja elämänilosuunnitelmaa.

Kulttuuri-innostaja on muun muassa Soinnulla käytössä oleva sosiokulttuurisen innostamisen pohjalta mallinnettu tapa toimia innostavasti. Termi pohjautuu sosiokulttuurisen innostamisen traditioon ja on käytössä maailmalla esimerkiksi Ranskassa.

Kulttuuri- ja elämänilosuunnitelma sisältyy Tampereen kaupungin ohjeistukseen palvelu- ja hoitosuunnitelman laatimisesta (2021). Tavoitteena kulttuuri- ja elämänilosuunnitelmassa on psyykkisen ja sosiaalisen toimintakyvyn sekä osallisuuden ylläpitäminen ja/tai kohentaminen. Kirjataan yksilölliset tavoitteet ja keinot huomioiden asukkaan tavat, tottumukset, mielenkiinnon kohteet ja harrastukset, jotka nousevat esiin Elämän puu -julisteen laatimisessa. RAI-kirjauksessa huomioidaan taustatiedoista aikaisemmat tavat, mieluisin toimintaympäristö ja mieluisimmat harrastukset toimintakyky huomioiden. Kirjataan perhesuhteet ja läheiset, henkilöhistoriaa, vakaumus (uskonnollinen, aatteellinen) ja sen merkitys asukkaan elämässä, tapoja, mielenkiinnonkohteita ja harrastuksia.

Kulttuurihyvinvointi yhdistää kaksi käsitettä: kulttuuri ja hyvinvointi, jotka voidaan määritellä ja käsittää monin eri tavoin. Kulttuurihyvinvointiin kuuluu keskeisenä käsitteenä taide, joka on monitulkintainen käsite. Taiteella, kulttuurilla ja taiteellisella toiminnalla on tutkimuksissa todettu olevan moninaisia positiivisia vaikutuksia fyysiseen terveyteen, mielen hyvinvointiin sekä koettuun hyvinvointiin, elämänlaatuun ja onnellisuuteen. Kulttuurihyvinvoinnilla tarkoitetaan nykyään usein näitä taiteen ja kulttuurin positiivisia vaikutuksia ja syntynyttä kulttuurihyvinvoinnin alaa, joissa nämä vaikutukset ovat keskeisiä toiminnan kannalta. (www.taikusydän.fi)

Kulttuurinen vanhustyö huomioi omannäköisen elämän. Laaditaan suunnitelma toiveista ja tunnetaan henkilöhistoria. Mahdollistaa taiteen ja kulttuurin harrastamisen ja kokemisen toimintakyvyn alentuessakin.

Lähitori on kohtaamispaikka, jonka toiminta on avointa kaikille. Lähitorit ovat yhteisöllisen toiminnan olohuoneita, joissa voi tavata tuttuja. Lähitorilla järjestetään harrastustoimintaa ja tapahtumia. Lähitorilla tarjotaan monipuolista neuvontaa ja ohjausta. Lähitoreilla voi saada muitakin palveluita, kuten syödä tai kahvitella ravintolassa. (www.pirha.fi)

Omaohjaaja on hoitotyöntekijä, jolla on oma asiakas/asiakkaita, joita hän erityisesti hoitaa ja joiden elämään hän on perehtynyt ja tuntee asiakkaansa hyvin.

Sosiokulttuurinen innostaminen on sosiaalipedagogiikkaa, joka perustuu innostamisen traditioon. Sen mukaan tehtävä työ on laadullista kohtaamista, dialogia ja solidaarisuutta. Innostaja herkistää ihmisiä toimimaan oman hyvinvointinsa eteen motivoiden luovuutta, yhteisöllisyyttä ja tutkimisen halua. Sosiokulttuurisessa innostamisessa käytetään erilaisia taidemenetelmiä. (Leena Kurki)

Statement – julkilausumaa käytetään erityisesti nykyaikaisen taiteilijan työssä, siitä mitä taiteella halutaan ilmaista ja julistaa.

Yhteisötaiteilija on taiteilija, joka työskentelee yhteisön kanssa ja ehdoilla. Hän mahdollistaa taide- ja kulttuuritoimintaa. Hän tekee taidetta yhteisön kanssa ja yhteisön lähtökohdista.

Rihmasto on vertauskuvallinen tapa ilmaista ihmisten, ihmisryhmien ja organisaatioiden yhteistyötä ja kohtaamisia. Rihmasto luo yhteyden organisaatioiden suuntaan, joka on toimiva ja kiinnostava. Rihmasto voi toimia anarkistisesti tai sääntöjä noudattaen. Se ei ole kiinnostunut siitä, kumpaa se on. Jos rihmaston kasvussa on este, se kierretään. Rihmaston päät käyvät dialogia ympäristönsä kanssa. Rihmasto toimii monitasoisesti ja lajirajoja ylittäen.

Orgaanisuus on yhteisöjen ja organisaatioiden kykyä toimia dynaamisesti yhteydessä kaikkeen ympärillä tapahtuvaan maailmassa. Orgaanisessa toimintatavassa on kyky jatkuvaan muutokseen. Orgaanisuus sanana viittaa ja kuvaa luonnon orgaanista kasvua ja kierto-kulkua. Orgaanisesti toimiva yhteisö osaa rakentaa kumppanuuksia tarpeista käsin. Orgaanisuuteen liittyy kyky havaita säilytettävät ydinasiat. Kyky johtaa tiedolla on orgaanisuutta, pilotoiva ja kokeileva toiminta ja sykleittäin oppiminen on orgaaniselle toiminnalle ominaista. (Sitra)

Case - tapausesimerkkien avulla kuvaillaan ilmiöitä ja tehdä kiinnostavia havaintoja. Tässä julkaisussa havainnollistetaan Case-esimerkein asiakaskohtaamisia ja yhteisötaiteilijan työtä. (Vrt. tapaustutkimus)

Aiheeseen liittyvää lukemistoa

Listasin mitä olen lukenut ja silmäillyt julkaisun kirjoitustyötä tehdessäni; sekä mitä taide- ja kulttuuriryöstä Soinnulla on kirjoitettu:

Arvokas vanhuus, Arva ry. Verkkosivut (15.9.2023): www.arvary.fi

CsÍkszentmihályin, Mihály: *Flow – Elämän virta*, Rasalas, Helsinki 2005. Alkuperäinen englanninkielinen teos *Flow – The Psychology of Optimal Experience*, Harper Collins Publishers, 2008.

Dufva, Mikko ja Rekola, Sanna: *Megatrendit 2023*. Sitran selvityksiä 223, tammikuu 2023. Verkkojulkaisu (15.9.2023): https://www.sitra.fi/app/uploads/2023/01/sitra_megatrendit-2023_yymmarrysta-yllatysten-aikaan.pdf

Heikka, Taneli; Porevuo, Mervi; Laaksolahti, Hannele ja Kurki, Lea: *Organisaatio – merkitys ja orgaanisuus*. Osio artikkelista Yhteiskunnallinen keskustelunavaus: Loikka muutoskykyyn vie kriiseistä luottamustietoisuuteen. Sitra, 12.5.2022. Artikkelin verkossa (15.9.2023): www.sitra.fi/julkaisut/muutoskykyloikka/#organisaatio-merkitys-ja-organisuus

Heikkilä, Raili: *Monialaisesta yhteistyöstä kohti kollektiivista asiantuntijuutta*. Opinnäytetyö (YAMK) Turun Ammattikorkeakoulu – Kulttuuriala Kulttuurihyvinvointi 2022. Verkkojulkaisu (15.9.2023): www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/753254/Heikkila_Raili.pdf?sequence=2&isAllowed=y

Holm, Ruurik; Poutanen, Petro ja Ståhle, Pirjo: *Mikä tekee dialogin – Dialogisen vuorovaikutuksen tunnuspiirteet ja edellytykset*. Verkkojulkaisu (15.9.2023): www.sitra.fi/artikkelit/mika-tekee-dialogin-dialogisen-vuorovaikutuksen-tunnuspiirteet-ja-edellytykset

Hongisto, Virpi: *Taiteen parantava voima - Taideryhmissä ikäihminen tulee kohdatuksi kokonaisvaltaisesti*. Ratkes - Ratkaisu- ja voimavarakeskeisen kulttuurin lehti, Ratkes ry, 2013.

Houni, Pia; Turpeinen, Isto ja Vuolasto, Johanna: *Kulttuurihyvinvoinnin käsikirja*, Helsinki, 2020. Taiteen edistämiskeskus. Julkaisu verkossa (15.9.2023): www.taike.fi/fi/julkaisut/taidetta-kulttuurihyvinvoinnin-kasikirja

Interreg Baltic Sea Region: *Arts on Prescription* (englanninkielinen sivusto): interreg-baltic.eu/project/arts-on-prescription

Koski, Anne: *Palvelutalosta kulttuurikeskukseksi*, 2018. Artikkelit Taidetutka-lehdessä. Verkkojulkaisu (15.9.2023): taidetutka.fi/2018/palvelutalosta-kulttuurikeskukseksi

Koski, Anne: *Palvelutalosta kulttuurikeskukseksi?* 2020. Opinnäytetyö (AMK) Humanistinen ammattikorkeakoulu – Kulttuurituotannon koulutusohjelma. Verkkojulkaisu (15.9.2023): www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/342864/Koski_Anne.pdf?sequence=2&isAllowed=y

Tampereen kaupunki: Kulttuuriluotsitoiminta. Verkkoartikkeli aiheesta (15.9.2023): <https://www.tampere.fi/vapaa-aika-ja-harrastukset/liikkeelle-luotsin-kanssa>

Kurki, Leena: *Sosiokulttuurinen innostaminen*, Tampere, 2000.

Kurki, Leena: *Innostava vanhuus*, Helsinki, 2007.

Minun ääneni -hanke 2021–2024: Verkkosivut (15.9.2023): minunaaneni.fi

Naapurijurttahanke: 2018–2021. Naapurijurttahankeen kuvaus verkossa (15.9.2023): <https://societalsustainability.fi/naapurijurttahanke/?lang=fi>

Opetus- ja kulttuuriministeriö: *Kulttuurin saavutettavuus ja moninaisuus*. Verkkoartikkeli (15.9.2023): okm.fi/kulttuurin-saavutettavuus

Opetus- ja kulttuuriministeriö: *Mitä kulttuurilla tarkoitetaan?* Verkkoartikkeli (15.9.2023): www.oph.fi/fi/opettajat-ja-kasvattajat/mita-kulttuurilla-tarkoitetaan

OLKA-toiminta: Verkkosivut (15.9.2023): olkatoiminta.fi

Pirkanmaan kulttuuripankki: Verkkosivut (15.9.2023): kulttuuripankki.fi

Pirkanmaan kunnat (19 kuntaa): Kulttuurihyvinvoinninohjaus Pirkanmaalla -hanke, 2021–2023. Toimintamallin kuvaus, 29.11.2022. Verkkojulkaisu (15.9.2023): <https://innokyla.fi/fi/kokonaisuus/kulttuurihyvinvoinnin-palveluohjaus-pirkanmaalla-kuppi-hanke>

Pirkanmaan Taikusydän -alueverkosto: Sivut Facebookissa (15.9.2023): <https://www.facebook.com/groups/1235522749972772>

Sairaalaklovnit: *HYTE-toimintamalli – Sairaalaklovnitoimintaa lapsipotilaille*. THL, 1/2023. (15.9.2023): www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/146180/Sairaalaklovnit.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Salonen, Arto O.: *Olisiko rakkaudesta ratkaisuksi aikamme ongelmiin?* Verkkoartikkeli (15.9.2023):
artosalonen.com/olisiko-rakkaudesta-ratkaisuksi-aikamme-ongelmiin

Savin, Anne: *Miten taide saadaan pysyvästi hoitolaitoksiin?* Yle. Artikkelit 6.11.2018. Verkkoartikkeli (15.9.2023):
<https://yle.fi/a/3-10490029>

Sointu Senioripalvelut: *Kulttuuri- ja taidetoiminta*. Verkkosivut (15.9.2023):
sointusenioripalvelut.fi/toimintaa-kaikille/kulttuuri-ja-aidetoiminta/

Sointu Senioripalvelut, Virtuaalinen elämystääläke -hanke ja Yle: PSP:n Elo-olympialaiset 9.9.2019:
www.youtube.com/watch?v=xJ7KJ9pwtYk&t=1934s

Sointu Senioripalvelut, Virtuaalinen elämystääläke -hanke: *”Rentoutuminen ja Lepo” ja ”Hilpeät laulut”*. Seniorit ja kumppanit Naapurijurtalla 360-videot YouTubessa (15.9.2023):
www.youtube.com/watch?v=JMAy5BAB_zY360-video 2
www.youtube.com/watch?v=72UD28MN40E&t=1s

Sointu Senioripalvelut: Verkkosivut (15.9.2023): sointusenioripalvelut.fi

Taikusydan: *Maailman terveysjärjestö WHO:n raportti taiteen ja kulttuurin terveysvaikutuksista*, 17.12.2019. Verkkoartikkeli (15.9.2023): taikusydan.turkuamk.fi/yleinen/maailman-terveysjarjesto-whon-raportti-taiteen-ja-kulttuurin-terveysvaikutuksista/

Tampereen kaupunki: Elämän puu -juliste (15.9.2023):
https://www.tampere.fi/sites/default/files/2022-10/elaman_puu_juliste.pdf

Tampereen kaupunki ja Sointu Senioripalvelut: Kulttuurilähete Tampereella. Toimintamallin kuvaus, 31.08.2023. Verkkojulkaisu (15.9.2023): <https://innokyla.fi/fi/toimintamalli/kulttuurilahete-tampereella>

Teittinen, Outi ja Jolanki, Outi: *Lähtötoiminta ja Kuuselakeskus, Tampere – yhteisöllisyyttä asuinalueille ja palveluasumiseen*. Valtioneuvoston julkaisun artikkelissa Asumisen yhteisöllisyys ja hyvä vanhuus. Luku 2.2.3. 17.5.2017. Julkaisun pysyvä osoite on (15.9.2023): <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-415-3>

Taide osana organisaatioita (TOO): Ryhmä Facebookissa (15.9.2023):
https://www.facebook.com/groups/1978384149089505?locale=fi_FI

Täky, Ysti ry: Verkkosivut (15.9.2023): <https://www.ysti.net>

Taidepassi, 100 minuuttia taidetta -kampanja, Taike (2019). Verkkosivut (15.9.2023):
<https://100minuuttiaaidetta.taike.fi>

Tampereen ammattikorkeakoulu, Virtuaalinen elämystääläke - luovaa osaamista sote-alalle, 2017–2020. Hankeen kuvaus verkkosivuilla (15.9.2023):
<https://projects.tuni.fi/virtu>

Rohkeus kohdata

Taiteilija vanhustyössä

Kanerva Kartano

Kustantaja

Taiteen edistämiskeskus (Taike)
Helsinki 2023

© Kanerva Kartano, Johanna Havimäki ja
Taiteen edistämiskeskus

Toimitus

Katri Leppisaari ja Isto Turpeinen

Johtajan rohkeus -keskustelu
Tiina Raiski ja Isto Turpeinen

Ulkoasu

Johanna Havimäki ja Kanerva Kartano

Taitto

Johanna Havimäki

Kuvitus

Kanerva Kartano

Kielentarkastus

Jarmo Teinilä

Painopaikka

Grano, Kouvola 2023

ISBN 978-952-69505-5-6 (pehmeäkantinen)

ISBN 978-952-69505-6-3 (PDF)

Taiteen edistämiskeskus
Centret för konstfrämjande
Arts Promotion Centre Finland

Yhteisötaiteilija Kanerva Kartanon *Rohkeus kohdata – Taiteilija vanhustyössä* kertoo kuinka Sointu Senioripalvelut palkkasi taiteilijan vakituisesti työntekijäksi 2017 ja mitä tästä on seurannut.

Kartanon työssä yhdistyvät taiteen hyvinvointia ja terveyttä edistävät vaikutukset ja itseisarvo. Soinnun lähitoreilla ja asumisen palveluissa toimitaan moniammatillisesti. Sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten sekä kulttuuritoimijoiden ja taiteilijoiden kanssa Kartano tuo rohkeasti taidetta osaksi senioripalveluiden arkea.

Teos on kohdistettu erityisesti sosiaali- ja terveysalan päättäjille, joita kiinnostavat taiteen ja kulttuurin hyvinvointivaikutukset. Julkaisu sopii lukemistoksi sote- ja kulttuurialan kehittäjille, tutkijoille, opiskelijoille, opettajille, asiantuntijoille, taiteilijoille sekä kaikille ammattilaisille julkisissa ja yksityisissä organisaatioissa.

9 789526 950556